

NEVŞEHİR'DE HALK İNANÇLARI

**Mustafa
DİNLEYEN**

Nevşehir'de Halk İnançları

Mustafa DİNLEYEN

2011

SUNUŞ

İlimizin bir Dünya Miras Alanı olarak, İstanbul ve Divriği Ulu Cami Külliyesi ile birlikte 1985'te Türkiye'den ilk kabul edilen listede yer alması Dünya kültür aleminde tabii ki gurur duyduğumuz önemli bir değerlendirmedir.

Çeşitli vesilelerle gittiğimiz yerlerde katıldığımız toplantılarda da ilimizin coğrafi güzelliği ve somut kültürel varlıkları hakkında büyük takdir sözleri işitmekle yapacağımız işlerin ne kadar çok olduğunu yeniden hissederek azmimiz katlanmaktadır.

Dünya Kültür Turizminin ilk sıralarında yer alan ilimizin yer yapısının ayrıcalığı, bu jeolojik yapıya insanoğlunun yeraltı kentleri, taş konutlar, iç süslemeler ve kilise resimleri ile yaptığı yarış bilindiği halde tarihsel süreçte halkın anonim kültürel katkıları ihmal edilmiştir. Hâlbuki bunlar da manevi, moral yapıyı oluşturan, insanlar ve topluluklar arasında iletişimi temin eden, barış ve huzuru sağlayan çok önemli toplumsal unsurlardır.

Bu öğeleri de açığa çıkartıp, bilimsel olarak araştırılmasını sağlamak için Barış Konferansı, Gezi Edebiyatı Sempozyumu, birçok paneller, dinletiler düzenledik ve düzenliyoruz. Hacı Bektaş Veli, İbrahim Paşa, Adnan Saygun, Hakkı Atamulu, Şekip Ayhan Özışık, Mualla Süer, Suat Taşer, Şeyhülislam Hayri Efendi, Ahmet Refik Altınay gibi birçok devlet adamı, sanatçı, şair ve yazar çıkartmış bulunan ilimizin, anonim eserlerinin de bunlar kadar çok olduğunun araştırmacı hemşehrilerimizin çabalarıyla günbegün farkına varmaktayız.

Beş yıl önce ikinci kitap yayınımız olan Nevşehir Folkloru ile söz hazinemizin ne kadar zengin olduğunu anladık. 14. sayımıza ulaşan Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmaları Dergimizde de zaman zaman yayımlanan deyim, kelime ve atasözlerimizle ulusumuzun sözel yeteneğinin sınırsızlığı günışığına çıkmaktadır.

Üç yıl önce üçüncü kitap yayınımızı Nevşehir Çeşmeleri olarak hazırlamış bulunan Sayın Mustafa DİNLEYEN, yıllar süren derlemeleriyle Nevşehir'in inançlarını da bir eser haline getirmiş ve elinizdeki kitabın ortaya çıkmasını temin etmiştir. Birleşmiş Milletler kültür teşkilatı olan UNESCO'nun son yıllarda büyük önem verdiği SOKÜM (Somut Olmayan Kültürel Miras) ın derlenmesi ve yaşatılarak devam ettirilmesi tavsiyeleri-

nin bu çalışmalarımız ve yayınlarımızın ne kadar önemli çabalar olduğunu belirttiğini sanıyorum.

Çeşitli konulardaki bu inanışların günümüzde yok olmaya doğru gitmesi, yapılan bu folklor derlemesinin önemini daha da artırmaktadır. Sözlü ürünlerin derlenmesi halkın varoluşundan bugüne tekamülünü de gösteren ilmî delillerdir. Onlar, atalarımızın fen ve teknolojinin gelişmediği çağlarda nesillerini devam ettirmek için, bizleri bu güzel yaşama kavuşturmak için, neler keşfettikleri, nelere razı olduklarının da destanıdır...

Gerek bu eseri hazırlayan Sayın Mustafa DİNLEYEN'e gerekse daha önceki yayınlarımızı hazırlayan ve emek verenlere sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nevşehirimizin eşsiz doğası, kültürel ve tarihî varlıkları, folklor ürünlerinin çekici masal dünyasını bizlerle tanıştıran nice eserlerinde buluşmak üzere...

Hasan ÜNVER
Nevşehir Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

Türk kültürü, yüz yıllar öncesi başlayan yolculuğunda; dünyanın üç kıtasındaki farklı ülkelerde, farklı inançlar yaşayan halklarla karşılaşarak günümüze kadar ulaşmıştır. Komşuluk yaptığımız farklı kültürlerle sahip bu halkları etkilediğimiz gerçektir. Türk inanç sisteminin bu komşularından soyutlanmış, etkilenmemiş olduğunu iddia etmek de mümkün değildir. Türk toplumu var oluşundan günümüze kadar Gök Tanrı, Budizm, Maniheizm, Zerdüştlük, Musevilik, Hıristiyanlık gibi din basamaklarını aşarak İslamiyet'e katılmışlardır. Bu dinlerin halkımız üzerindeki etkilerini bilmeden, günümüzün Türk halk inançları çerçevesi içinde Nevşehir halk inançlarını anlamak kolay değildir. Türk halk inançlarını incelerken, Gök Tanrı dini ile İslam dini arasında katıldığımız dinlerin, toplumumuz tarafından niçin benimsenmedikleri, kalıcı olmadıklarını da kendimize sormamız gerekmektedir.

Geçmişten gelen halk inançları, günümüz anlayışı karşısında gülünç ve saçma kalabilmektedir. Bilmeliyiz ki; bu inançlar toplumda bütün canlılığı ile yaşarken komşu kavimlerde tanrılardan, tanrıçalardan oluşan adeta bir orkestra bulunmaktaydı. Cahiliye devri diyebileceğimiz bu dönemde Türk toplumu "Gök Tengri" dedikleri tek tanrıya inanmaktaydı. Daha sonra, İslamiyet'e giren Türk toplumu bu dine yeni bir ivme kazandırmış, İslam dininden de kendi cengâver ruhlarına uygun, yeni ulvi hedefler devralmıştır. İslamiyet'e katılan toplumumuzdan Ahmet Yesevi'ler, Yunus Emre'ler, Hacı Bektaş Veli'ler, Mevlana'lar çıkmıştır. Bu düşünürlerin inançları, görüşleri, sınırsız hoşgörü sahibi oluşları, yaşadıkları yüzyıllara göre, çok ilerdedir.

Nevşehir'de geçmiş yıllarda farklı inançlara sahip insanlar yaşamışlardır. Artık mazide kalmış bu inançlar, şehrimizin kültürel zenginliğini oluşturmaktadır. Nevşehirliiler farklı dini inançlara sahip komşuları ile barış içinde yaşamışlardır. Ortodokslar ve Gregoryen Ermeniler birbirinden uzak mahallelerde yaşamışken Türk toplumu, her iki toplumla kaynaşmış halde, onlarla iç içe yaşamıştır.

Türk halk inançları ve bu çerçeve içindeki Nevşehir halk inançlarının temelinde, Gök tanrı dini ve İslam dininin etkileri vardır. Zaman içinde gelişerek, yoğrularak, bazen de kayıplara uğrayarak bu güne kadar ulaşmışlardır. Halk İnançları, toplumu yaşatan milli kültürün en önemli ayaklarını oluşturmaktadır. Günümüzde fark etmesek bile bir çok davranışımızın temelinde eski Türk inançlarının izleri saklıdır. Halk inançlarının günümüzde

hala canlı olarak yaşaması, kültürümüzün devamlılığını, gücünü de göstermektedir.

Nevşehir halk inançları incelenirken, doğru-yanlış, iyi- kötü gibi ayırt edici, ya da kabul eden veya dışlayan bir yaklaşım tarzı seçilmemiştir. Bu kitapta halk inançlarının bizleri nasıl kuşattığı, dünyaya bakış açımızdaki etkileri, toplumdaki soyutlanmadıklarına göre; bu inançları kabul etmeyen yok sayan kişilerin bile hayatlarında etkiler bıraktıkları incelenmektedir.

Nevşehir yöresi halk inançları incelendikçe, çok zengin sözlü bir kültür varlığı ile karşılaştığımızı gördük. Araştırmalarımızın eksiksiz, kusursuz olduğu inancında da değiliz. Böylesine zengin bir halk inançları kültür varlığına sahip Nevşehir'de incelenmesi gereken çok daha ilginç inançlar olmalıdır.

Mustafa DİNLEYEN

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	3
ÖNSÖZ	5
TARİHTE NEVŞEHİR	15
NEVŞEHİR COĞRAFYASI	16
BİTKİ ÖRTÜSÜ	16
NÜFUS VE İDARI YAPI.....	17
ULAŞIM	17
EKONOMİ.....	18
NEVŞEHİR'İN KÜLTÜR VARLIKLARI	22
EĞİTİM VE ÖĞRETİM	22
SAĞLIK İŞLERİ	25
HALK İNANÇLARI	27
İnanç nedir?	27
İslam Dininin Batıl İtikatlara Bakışı	27
İnançlarla İlgili Bilgilerin Toplanması ve Kaynaklar.....	28
İnançların Yok Olma Nedenleri	28
NEVŞEHİR'DE HALK İNANÇLARI DAVRANIŞLAR	31
Bektaşilik	33
Bektaşî İnançları	35
Güvercin Kılığında Gelmesi:	35
Kayaya Binmesi:	35
Hacıbektaş Veli Türbesindeki Çeşme.....	36
Delikli Taş	36
Uğur ve Uğursuzluk İle İlgili İnançlar	37
Göz Değmesi (Nazar).....	37
Nazara karşı önlemler:	39
Baht Kavramı.....	42
Enkebit Korkusu	42
Büyü Yapmak	43
Nevşehirli Kadınların Nazara Karşı Tedbirleri	45

Su ve Ekmekle İlgili Olanlar	46
Ayakta Su İçmek.....	46
Sudan Geçince Büyü Bozulur	47
Fal Bakmak.....	47
Papatya Falı.....	48
Muska Taşımak.....	48
Şehirde Masum Bilinen Kişilerin Uğuru	48
Ağlayanın Malı	48
Ayakkabılar Üst Üste Gelirse	49
Giyim Eşyaları ile İlgili İnançlar	49
Uğurlu Sayılan Nesnelere	49
Kurt Derisinin Faydaları.....	49
İğde Ağacının Önemi	50
Göz Hakkı	50
Evlerin Ön yüzüne Keven Asılması	50
Gezen Ayağa Pislik Bulaşır.....	51
Zaman Konusunda İnançlar	51
Kadir Gecesi Dilekte Bulunmak	51
Gece Isık Çalmak	52
İki Bayram Arasında Nikâh Yapılmaz	52
Aylar, Günler, Gece ve Gündüz	52
Bazı Günler İşe Başlamak Uygun Değil.....	52
Mart Ayının Yarıları Yaz Yarıları Kış.	52
İklim Olayları	53
Yol ve Yolculukla İlgili İnançlar.....	53
Kaşınmak	53
Leyleği Havada İlk Görenler	53
Tabiat Olayları Karşısındaki İnançlar	54
Kurban Bayramında Mutlaka Yağmur Yağar	54
Cemre Olayı	54
Rüzgâr Anafor Yapınca	54
Büyük Konuşmak Korkusu.....	54
İçime Doğdu Sözü	55
Kızların Boğazı Kırk Boğum.....	55
Yağmur Duası	55
Gök Kuşağı	56

Bitkilerle İlgili İnançlar	56
Kör Keven Kesmek (Siğiller için)	56
Üzerlik Otu	57
Nisanda Çıra İle	57
Ağaçlara Bez Bağlamak (Kutsal Ağaçlar)	57
Habersiz Alınan Çiçek Sitilleri	58
Susam Mezarlık Bitkisi	58
Hayvanlarla İlgili İnançlar.....	58
Güvercin Kutlu Hayvan.....	58
Kaplumbağa Motifi	59
Kara Kedi	59
İnekler Dişi Yavrulasın	60
Karıncalar	60
Katır	60
Örümcek Kutsal	60
Akrep ve Yılanlara Karşı Önlemler	61
Kuşlar	61
Deve Kuşu Yumurtası	62
Uğur Böceği	62
Kedi ve Köpek.....	63
Yılan Bağ Bekçisi.....	63
Yılan Öç Alır.....	63
Yılan Katrandan Kaçar	64
Tavuklara Fol Koymak.....	64
Kurbağanın Siğil Atması	64
Avcılar ve Uğur.....	64
Kurt Ağızı Bağlamak	65
Tilki Ezan Dinler.....	65
Ticaret Hayatıyla İlgili İnançlar.....	65
Siftah Parası	65
Mesleklerin Pirleri.....	66
Mezar ve Ölüm ile İlgili İnançlar	67
Ölmüş Kişilerle İlgili İnançlar	67
Ölünün Üzerine Bıçak Koymak.....	68
Mezar Taşları Okumak.....	68
Boş Mezara Yatmak.....	68

Mezar Taşları Şekillidir	69
Ateş İle İlgili Olanlar	69
Gözü Açık Gitmek.....	69
Mezar Toprağı Serpilmek	70
Mezar Üstüne Basılmaz	70
Mezar ve Türbeden Eşya Alınmaz	70
Mezar Başında Son Dua	70
Mezarlıkta Yetişen Ağaçların Meyveleri	70
Fişekçi Camii Önündeki Mezar	70
Ölürken Azrail'in Görülmesi, Helva Dağıtmak.....	70
Ölü Soykası.....	71
Giyim Eşyaları.....	71
Güneşe Karşı İşemek.....	71
Geceleri Yıldız Kayınca.....	71
Şehitler Ölmez.	71
Ölenin Evinde Yemek Yaptırılmaz.....	72
Yatır Ziyaretleri.....	72
Evlilik, Hamilelik ile İlgili İnançlar.....	72
Dini Nikâhı Kıyılması.....	73
Kız Olmaya Önem Verilmesi.....	73
Gelinin Duvağındaki Tel.....	73
Dört Başlı Mamur Olmak	73
Gelin Ata Binmiş Ya Nasip Denmiş	73
Gelinin Ayağına Basmak.....	73
Gelin Küçük Çocukların Elini Oper.....	74
At, Avrat (kadın) Yiğidin Bahtına	74
Gelinin Koca Evine Girerken Bahşış Alması	74
Geline Takı Takmak	74
Hamile Kadın Tavşan Görmesin.....	74
Güzel Şeylere Bakmak.....	74
Al Basması.....	75
Dini Nikâh Kıyılırken Yabancılar İstenmez	76
Evlenme İsteği	76
Erkekler:.....	76
Kızlar:	76
Çocuklar	77

Gelin Ses Saklar.....	77
Eşler Peş Peşe Ölür İse	77
Erkeğin Bağlanması Önlemler	77
Halk Hekimliği.....	78
Halk Hekimliği İle İlgili Basit Uygulamalar	78
Sarılık Hastalığında.....	79
Şişe Çekmek.....	79
Sarmısak.....	80
Dil Altı Kesmek	80
Karın Ağrısına Taş.....	80
Dizleri Ağrıyınca Yağmur Yağacak	80
Baş Ağrısına Karşı	80
Kurşun Dökmek.....	80
Arı Sokunca	81
Ağız İçi Yaraları	81
Tedavilerde Bal Kullanmak	81
Birkaç Tedavi Örneği	81
Kurbağacık	81
Şifalı Sular ve Uyuz Çeşmesi.....	82
Kavramlar	83
Ocak'lık, Miras Kalan Bir Özellik	83
Ahretlik	84
Bacılık.....	85
Süt Kardeşliği	85
Yaşı Benzemesin.....	85
Kan Çekmesi.....	86
Kan Kardeşliği.....	86
İyi ve Kötü Amaçlı Cümleler.....	86
İyi Dilek Belirten Cümleler (Dualar)	86
Kötü Niyet Cümleleri (Beddualar)	87
Yemin Vermek, Yemin Etmek	87
Kötü Sözler, Konuşmalar Duyunca	88
İsimler	88
Kırk Gün Deli Dersen.....	88
Ateş Yakmak ve Yatağa İşemek.....	88
Ateşin Hakkını Vermek.....	88

Sıcak Su Rasgele Dökülmez	89
Yanan Çubuğu Havada Sallamak	89
Melekler ve Şeytanlarla İlgili İnançlar	89
Hızır İnanıcı	89
Kulağına Kurşun	90
Şeytan Tüyü.....	91
Şeytan Aldı Götürdü.....	91
Kötü Ruhlar	91
Kutsal Yerler, Zamanlar	91
Nevşehir Kalesi.....	92
Hasan Emmi Türbesi	92
İki Bin Evler Tarafındaki Düz Tepelerle İlgili Rivayet	93
Ezan Davulu Çalınması	93
Bayramlar ve Kutlanan Günler.....	93
Kutlanan Günler:.....	94
Cuma ve Kutsal Günlerde Ölüm	96
Fakirlere Aş Yedirmek	96
Çocuklarla İlgili İnançlar.....	96
Çocuk Doğunca Müjdelik	97
Kız ve Erkek Evlat Sahibi Olmak.....	97
Deli Kız Akıllı Kadın Olur	97
Çocuklar Dış Çıkarırken	97
Çocuklar Ensesinden Öpülmez.....	98
Gelinin Kucağına Çocuk Vermek	98
Erkek Çocuklara Entari Giydirmek.....	98
Köstek Kesmek.....	98
Çocuklara Çubuk Tepmesi	99
Çocuk Kırk Günlük Olana Kadar	99
Bebeklere Tatlı Sürmek	99
Dedenin Yaptıkları	99
Erkek Çocuk Sahibi Olmak	99
Çocuk Yürüdüğü Halde Emeklerse Misafir Gelecek	100
Çocukların Üstünden Atlamak	100
Çocuklarda Göbek Adı.....	100
Düşünce Tuz Dökmek	100
Boş Beşik Sallanmaz.....	100

Diğer İnançlar	101
Başkalarının Başına Gelen Olaylardan Söz Ederken	101
Helâda Destur Sözleri.....	101
Yemek Yerken.....	101
Banyoda Küçük Su Dökmek.....	102
Define İnanıcı.....	102
Definenin Doğa Üstü Varlıklar Tarafından Korunması	102
Ayağını Sürümek	103
Okutmak	103
Kaşı Gözüne Yakın, Kısa Boylu Olmak.....	103
Kurban Kesmek Kurban Kanı	103
Ayın Etrafındaki Sis	103
Ayva Çok Olursa	103
Bardağın Kırılması	104
Âmin Demek	104
Allah Hayırlara Halk Etsin	104
Rüya Yorumları.....	104
Benler Mihnet İşareti	104
Vücut Sakatlıklarını Taklit Etmek	104
Saçların İki Yerde Kıvrım Yapması.....	104
Gece Tırnak Kesilmez	105
Yataktan Kalkarken.....	105
Avuç İçinin, Ayak Altının Kaşınması	105
Eşikte Oturan İftiraya Uğrar	105
Taş Yapıştırmak	106
Mum Dikmek	106
Ev uğuru	106
Ettiğini Bulmak, Ah Almak.....	106
Kıllı Olmak Ali'den	107
Giyecekleri Ters Giymek.....	107
Sakız Çiğnemek	107
Kadın İki Erkek Arasından Geçmez	107
Gözüm Seğiriyor.....	107
Çay Kaşığı Çift Gelirse.....	107
Yağmur Yağarken.....	108
Makasla İlgili Söylentiler.....	108

Ölenin Evinde Işık Yanmalıdır.	108
Elinden Ekmek Yemek.....	108
Ana Hakkı	108
Sür'atli Olması İstenenler.....	109
Kesilen Saç Atılmaz	109
Kışın Lodos Rüzgârı	109
Güneşte Yıkanmak.	109
Bereket İnancı	109
Kardeşlerin Nasıpları Farklı	110
Eşyaları Ters Çevirme	110
Yaşlı ve Ölmüş Kişiler Adına Hacca Gitmek	110
Çok Korkmuş Kişilere	110
İşe Başlarken.....	110
Helal Süt Emmek.....	111
Renkler	111
Hapşirmek.....	111
Emanet	111
Hanım Veren	111
İşiğe Karşı Söylemek Gelin Eşyası ve Ayna	112
Komşulukla İlgili İnançlar	112
Kurt Komşusunu Yemez	112
Komşu Hakkı	112
Haram Ve Helal	112
Misafirlik Üç Gün	113
Su İstendiğinde	113
Bir Hastayı Ziyareti Etmek	113
Erkeklerden Kaçınmak.....	113
Misafir Varken Ev Süpürülmez	113
Misafir ve Nasip	113
Değişik İnançlar	114
SONUÇ	115
KAYNAK KİŞİLER	116
YAZILI KAYNAKLAR	118
NEVŞEHİRDE HALK İNANÇLARI	119
YAZARIN YAYIMLANMIŞ MAKALE VE KİTAPLARI.....	130

TARİHTE NEVŞEHİR

Nevşehir tarihi, yedi bin yıl öncesine kadar inmektedir. MÖ 1600'lü yıllarda, Hitit egemenliğine girdiği, daha sonra ise Med, Pers hâkimiyetlerine katıldığı bilinmektedir. MS 17'de Roma devletinin sınırlarına dâhil edilmiştir. Roma devletinin doğu ve batı olarak ikiye bölünmesi sonrasında ise Doğu Roma'nın (Bizans) sınırları içinde kalmıştır. Nevşehir ve çevresinin Türkleşmesi, 1071'de Türklerle Bizanslılar arasında gerçekleşen Malazgirt Savaşı sonrasında Anadolu Türk beyliklerinden Danişment Beyliği'nin yöreye hâkim olması ile başlamaktadır. Daha sonraki yıllarda bu topraklar, Anadolu Selçukluları, onların çöküşü ile Karaman Beyliği idaresine girmiştir. Uzun süren Osmanlı- Karaman Beyliği çekişmesi Fatih Dönemi'ne kadar uzanmaktadır. İki Türk beyliği arasındaki mücadele, Osmanlılar'ın bölgeye hâkim olmaları ile son bulmuştur. Böylece, ilk adı "Nyssa" iken daha sonra "Muşkara" olan Nevşehir'imiz, sonunda Osmanlı idaresine katılmıştır.

"Muşkara" adının Nevşehir olarak değiştirilmesi tarihi bir çabanın sonunda gerçekleşmiştir: 1718 yılında Osmanlı sadrazamı olan Muşkara'lı İbrahim Paşa, doğduğu küçük beldeyi unutmamış, burasını şehir haline getirmek için çalışmalar başlatmıştır. İbrahim Paşa, dönemin Osmanlı Padişahı III. Ahmet'in damadıdır. Bu nedenle tarihte "Damat İbrahim Paşa" olarak anılmıştır. 1727 yılında kamuya ait birçok binanın inşa edilmesi, şehre çev-

reden nüfus getirilip yerleştirilmesi, kadının mahkemeleri burada kurması ile şehir haline gelen Muşkara'ya bir fermanla Nevşehir adı verilmiştir. İbrahim Paşa, 1730 yılında Patrona Halil İsyanı sırasında öldürülünce, şehir de uzun bir süre sessizliğe gömülmüştür. Nevşehir, genellikle Niğde'nin bir ilçesi olarak görülmekle birlikte idari yapılanma gereği, zaman zaman başka illere de bağlanmıştır. İçişleri Bakanlığı, Niğde'ye bağlı bir ilçe olan Nevşehir'i 1954 yılında il merkezi haline getirmiştir.

NEVŞEHİR COĞRAFYASI

Nevşehir, İç Anadolu bölgesinde 38-39 kuzey paralelleri ile 34-35 doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Yüz ölçümü 5467 km²'dir. Nevşehir'in ortalama yükseltisi 1150 m, en yüksek yeri de Avanos ilçesinde bulunan Çallı Gedik (1350 m)'dir. Nevşehir, Kayseri, Kırşehir, Aksaray, Yozgat, Niğde illeri arasında yer almaktadır. Şehir volkanik bir alanda bulunur. Etrafındaki önemli yükseltiler Erciyes, Hasan ve Melendiz dağlarıdır. Bu dağların özelliği volkanik dağlar olmalarıdır. Yörede bunlardan başka küçük birer volkan ağızı olan tepeler de bulunmaktadır. (Acıgöl yakınlarındaki volkanik tepeler gibi) Nevşehir'in bulunduğu alan bir platodur. Bu plato Kızılırmak akarsuyu tarafından doğu batı doğrultusunda yarılarak bölünmüştür. Nevşehir'in iklimi karasaldir. Yazları sıcak ve kurak kışlar soğuk ve yağışlıdır. En soğuk gün Şubat ayında -23,6 en sıcak gün ise Temmuz ayında 37,6 olarak ölçülmüştür. Nevşehir'de yağışlar ilkbahar ve sonbaharda genellikle yağmur olarak düşmektedir. İlkbahar en çok yağmur alınan mevsimdir. Kış mevsiminde yağışlar kar olarak düşmektedir. Yıllık yağış miktarı 388,7 mm'dir. Yıllık nispi nem ortalaması % 57 en düşük nispi nem 6,0 olmaktadır. Bazı yıllar çok kurak geçebilmektedir. Arazi yapısı engebelerdir. Erciyes volkanından çıkan tüfler, akarsular, yağmur ve rüzgâr marifeti ile şekillenmiştir. Ortaya çıkan "Peribacaları" olarak isimlendirdiğimiz bu ilginç yüzey şekilleri ve buralardaki kayalara oyularak yapılmış Hıristiyanlıkla ilgili kiliseler, manastırlar, Göreme Milli Parkı'nı oluşturmaktadır.

BITKİ ÖRTÜSÜ

Nevşehir'de hâkim bitki örtüsü bozkır bitkileridir. Yüzyıllar önce bu bölgede ormanların bulunduğunu topraktan çıkarılan ağaç kökleri, kesilmiş ağaçların yerinde çıkmış yabani alıç ağaçları, nadir olarak tek tük kalmış devasa orman ağaçları belli etmektedir. İlkbaharda yeşeren çayırılar, diken-

ler, bodur meşeler, çalılar su bulunan yerlerdeki kavaklar ve söğüt ağaçları bitki örtüsünü oluşturmaktadır. Nevşehir, ilkbaharda bu otların, ağaçların yeşermesi ile harika bir görünüme kavuşmaktadır. Bu durum haziran ortalarına kadar devam eder, bu tarihten sonra yaz sıcakları yüzünden otlar kurur, etraf sapsarı kesilir. Bazı yıllarda insan eli ile üretilmiş bitkiler bile çöl rüzgârları yüzünden kurumaktadır. Doğal olarak böyle yıllarda üretim de düşmektedir. Yörede yetişen çalı türleri bu iklime uyum sağlayan bitki türüdür. Üzüm bağları ise çok değişik özellikteki topraklarda yaşayabilmesi, köklerin üç metre derinlere kadar inebilmesi sebebi ile Nevşehir gibi sulama imkânı olmayan arazilerde halkın bir kısmına geçim kaynağı olacak kadar yaygınlaşmıştır.

NÜFUS VE İDARİ YAPI

Nevşehir ili, Merkez ilçe ile Acıgöl, Avanos, Derinkuyu, Ürgüp, Gülşehir, Hacıbektaş, Kozaklı ilçelerinden oluşmaktadır. İl merkezinin nüfusu son nüfus sayımına göre seksen bir bin kişidir. İlin genel nüfusu 281.699 kişidir. Nevşehir 1954 yılında il olmuştur. Nevşehir nüfusu yıllar içinde artarken bazı yıllarda nüfusun eksilmeler göstermesi ilginçtir. Birkaç bin ile ifade edilebilecek düzeyde de olsa bu nüfus azalmalarının büyük şehirlere ve özellikle İstanbul ve Ankara, İzmir gibi büyük şehirlere olan göçlerden kaynaklandığı görülmektedir. Bu şekildeki göçler günümüzde hızını kaybetmiş görünmektedir. Yeni kurulan Nevşehir Üniversitesi şehrin hayatını canlandırmakta, şimdilik küçük çapta olsa bile, bir nüfus artışını da birlikte getirmektedir.

ULAŞIM

Nevşehir, çevresindeki illere, dünyaya, çift şeritli otoyollar, demir ve hava yolları ile bağlanmıştır. Şehir içi ulaşımı ise özel halk otobüsleri ile sağlanmaktadır. Nevşehir'den Ankara'ya Aksaray üzerinden ulaşılmaktadır. Bu yol bin dokuz yüz otuzlu yıllarda yapılmış yakın yıllarda geliştirilerek çift yönlü hale getirilmiştir. Başkent Ankara'ya şehrimizden bir başka seçenek olarak Kırşehir – Kırıkkale üzerinden de ulaşmak mümkündür. Bu yol diğerinden yirmi kusur km kadar kısadır. Niğde, Kırşehir, Kayseri illeri Nevşehir'e oldukça yakındır. Nevşehir - Kırşehir arası 107 km, Nevşehir -Aksaray arası 77 km Nevşehir – Niğde arası 80 km'dir. Son yıllarda Orta Çağ'dan kalma zaman içinde önemini kaybetmiş bir yolun tekrar hayata

döndürülmesi ile Nevşehir- Kayseri arasındaki yol 65 kilometrelik kestirme bir yol haline gelmiştir. Demiryolu Nevşehir'in Kozaklı ilçesi sınırları içindeki Kanlıca kasabasından geçmektedir. İlimizde şu ana kadar demiryolu kullanımı yaygın değildir. Gelecekte demiryolunun Nevşehir merkezinden ya da şehrimizin yakınlarından geçmesi, halkımızın en büyük isteğidir. Asıl önemli olan, Nevşehir'e, Antalya ve İstanbul'daki hava alanları gibi yurt dışına direkt uçuş imkânı veren önemli bir hava limanı yapılmış olmasıdır. Bu hava limanından (Kapadokya Hava Alanı) yurt dışındaki ve içindeki hava alanlarına uçuşlar başlamış durumdadır. Nevşehir'de Kapadokya Hava Limanının bulunması Nevşehir'in geleceği açısından önemli görülmektedir. Bu havaalanı Gülşehir ilçesinde Tuzköy kasabası yakınlarında bulunmaktadır. Nevşehir'e 30 km uzaklıktadır.

EKONOMİ

Nevşehir ekonomisi tarıma dayanmaktadır. İlin en önemli akarsuyu Kızılırmak'tır. Gülşehir'deki Çerdiğin özü, Kızılöz; Kozaklıda Karasu, Kalecik Deresi; Acıgöl'de, Darıöz, Acıöz; Avanos'ta, Göynük Çayı, Sarılıdır Deresi, Ayhan Çayı; Hacıbektaş'ta, Kızılöz, Kayaltı Deresi; Ürgüp'te, Damsa Deresi, Akçataş Deresi; Nevşehir merkezinde, Senirin Çayı, Kavacık Suyu yer almaktadır. İlimizde kuraklığa karşı sulama amaçlı göletler inşa edilmiştir: Damsa Barajı, Tatların Barajı, Gülşehir de Yalıntaş Göleti, Bölükören Göleti, Hacıbektaş'ta Kumtepe Göletidir. İlin nüfusunun % 66'sı kırsal yörelerde yaşamaktadır, 30 bin 110 çiftçi ailesinin varlığı bilinmektedir. Nevşehir'de geçmiş yıllarda bağcılık çok ileri ve halkın geçim kaynağı durumunda idi. Nevşehir'de yetişen "kara üzüm" türü, hoş kokusu ve tadı ile meşhur olmuştur. Buğday, arpa, mercimek, kuru fasulye, nohut, soğan, pancar, kabak çekirdeği üretimi yapılan bir kent iken günümüzde patates üretimi ön plana geçmiştir. İlimizde 122.000 dekar arazide patates tarımı yapılmaktadır Türkiye'nin patates ihtiyacının% 25'ini karşılamaktadır. Küresel ısınma ile birlikte ilimizde kurak geçen yıllar olmakta yıllık ürün de düşmektedir. Tarım İl Müdürlüğünün verilerine göre; ilimizde üretilen yıllık buğday miktarı 1.228.239 ton, kabak çekirdeği üretim miktarı 1.890 ton, üzüm 142.790 ton olarak gerçekleşmiştir. Patates tarımı faaliyetleri, sulama ile mümkün olmaktadır. Sulama, kuyulardan çekilen sularla yapılır, sulama teknolojileri çok gelişmiştir. Kısa bir süre önce ortaya çıkan patates hastalıkları yüzünden, şehirdeki patates ekim alanları gittikçe daralmaktadır. Bu nedenle,

Nevşehirli patates üreticileri yakın illerden kiraladıkları arazilerde patates tarımı yapmaya yönelmişlerdir. Tarım İl Müdürlüğü, çiftçi eğitimi ve çiftçilerin makine ile donatılmasına önem vermektedir, tarımda traktör kullanımı oldukça yaygındır.

Patates depoları

Nevşehir ekonomisinde hayvancılık zaman zaman rol değiştirmiştir. Hayvancılık bazı yıllarda çok rağbet gören bir sektör durumuna gelmiş, bazı yıllarda ise sönüklemiştir. Nevşehir Tarım İl Müdürlüğü, 21.01.2010 tarihli verilerine göre şehrimizde 45.700 büyükbaş (sığır) 45.210 küçükbaş (koyun-keçi) varlığı bulunmaktadır. Çiftçilerin elinde üretimde kullanılan 1689 adet at, katır, eşek bulunmaktadır ki geçmiş yıllara göre yok denecek kadar azaldıkları görülmektedir.

Nakliyecilik, Nevşehir halkının el attığı bir sektör durumundadır. Nevşehirli müteşebbisler Cumhuriyetimizin ilk yıllarından beri bu sektöre ilgi göstermişlerdir. Hatta Nevşehir nakliyecilikle birlikte anılır olmuş, eski Cumhurbaşkanlarımızdan merhum Turgut Özal “bırakın bu işi Nevşehirliiler yapсын” demiştir. Yine cumhurbaşkanlarımızdan Sayın Süleyman Demirel Nevşehir’de yaptığı bir açık hava toplantısında “insanların köyden köye

ulaşamadığı yıllarda, Nevşehirliler Türkiye yollarında idi” diyerek övmüştür. Nevşehir’de büyük bir atılım gösteren turizm sektörü, Türkiye hatta dünya çapında ön plana çıkmaktadır. Nevşehir, Kapadokya bölgesinde çok müstesna bir yere sahiptir. Göreme Milli Parkı yurdumuza turist çekmesi açısından Antalya, Efes, İstanbul gibi çok önemli turistik yöreleri ile yarışmaktadır. Şehrimiz sınırları içinde yer alan yumuşak kaya katmanlarının içine oyularak inşa edilmiş kiliseler, Hıristiyanlığın ilk dönemlerine ait önemli, ilgi çeken dini mekânlardır. Nevşehirli turizm işletmecileri turizmi Kapadokya gezisi ile sınırlı olmaktan çıkartmak, alternatif turizm etkinlikleri yaratmak çabasıdadır. Bu amaçla ilimizde faaliyet gösteren, balon turu yaptırın firmalar oldukça ün kazanmıştır. Kozaklı ilçesindeki birçok termal kaplıca tesisleri de beş yıldızlı kaliteye sahiptir. Bunlar, yıl boyunca misafir kabul etmektedir. Avanos’ta inşa edilen bir kongre merkezimiz faaliyete geçtiğinde, Nevşehir kongrelere de ev sahipliği yapan bir il haline gelecektir.

Bin dokuz yüz altmışlı yıllarda Nevşehir sanayi, ülkenin içinde bulunduğu şartlara göre oldukça fazla bir iş talebi ile karşılaşmıştı, bizlere övünç konusu oluyordu. Son yıllarda bu durumunu kaybetmiştir. Eskiden kamyon kasası imalatı çok gelişmiş ve iyi bir gelir kaynağı iken bu konumunu kaybetmiştir. Nevşehir sanayisinin bir duraklama dönemine girdiği görülmektedir. Bu gerilemenin ferdi çalışanların birleşerek fabrika haline gelmeyişlerinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Günümüzün genç kuşak sanayicileri, bu durumu kırmak için çok çaba sarf etmektedirler. Şehirde üç sanayi sitesi bulunmaktadır. Yakın tarihlerde özel sektör tarafından Boğaz Köyü topraklarına kurulan Organize Sanayi Bölgesi, Nevşehir ekonomisi için oldukça ümit vermektedir. Acıgöl ilçesi yolu üzerine kurulmuş organize sanayi bölgesinde, seksen altı fabrika sahası bulunmaktadır. Bu sanayi bölgesine fabrika kurmak için çok sayıda şirket başvuru yapmıştır. Bunlardan büyük bölümü faaliyete geçmiş, bir kısmının da fabrika binalarının yapım aşamasında olduğu görülmektedir. Çalışmalar bittiğinde, kurulmuş fabrikalar hem şehrimizi kalkındıracak, hem de ülkenin milli ekonomisine katkıda bulunacaklardır. Kurulan fabrikaların mobilya, metal, makine üretimi, yapı malzemeleri, plastik doğrama, tekstil ve turizm sektörü alanına yönelik üretim yaptıkları görülmektedir. Sanayi alanında yetişmiş eleman ihtiyacını karşılamak, istihdama yardımcı olmak için sanayi sitesi yakınlarında bir çıraklık okulu açılmıştır. Nevşehir sanayiinde 975 iş yeri bulunmaktadır.

Nevşehir Sanayii

Nevşehir’de 235 Anonim, 677 Limited, 34 Kolektif, 22 Komandit olmak üzere 968 şirket faaliyet göstermektedir.¹ Seksen yıl önce Çerçilik gibi seyyar satış modelini ortaya çıkarmış yaratıcı ruhlu Nevşehirli iş adamları, günümüzde kendilerini çok yetiştirmiş ve geliştirmiş durumdadırlar. Bu aktif iş adamlarımız, dış ülkelere ihracat da yapmaktadırlar. Nevşehir’de çıkarılan kaolin maddesi, yurdumuzda faaliyet gösteren bir holding tarafından değerlendirilirken, Nevşehir’de çok miktarda bulunan pomza madeni, Nevşehirli iş adamları tarafından ihraç edilmektedir. İş adamlarımızın, şimdilik kaydı ile Nevşehir’den ithalat yapmadıklarını söyleyebiliriz. İthalat işleri ile ilgilenen birkaç genç iş adamınının, İstanbul ve İzmir’de bu işleri yürüttüklerini biliyoruz.

Nevşehir’e gelir sağlayan bir başka ekonomik faaliyet de narenciye ve patates depolama işleridir. Bu iş sadece depolama işi ile sınırlı kalmaz, bunların paketleniği, seçildiği, nakliyesi gibi faaliyetler düşünülduğünde, depoların adeta küçük birer fabrika oldukları varsayılmalıdır. Bunların modern teknoloji ile donatılması halinde, gelecekte çok gelir getireceklerini şimdiden iddia edebiliriz.

1 Nevşehir İş Rehberi 2006 - Nevşehir Ticaret Ve Sanayi Odası

NEVŞEHİR'İN KÜLTÜR VARLIKLARI

Nevşehir, kültür varlıkları yönünden zengin sayılmaktadır. Bu varlıklar sayı itibarı ile değil; dünyada taşıdıkları önem yönünden Nevşehir'i kültürel manada zenginleştirmektedirler. Hıristiyanlığın ilk dönemine ait eserler arasında sayılan Göreme Milli Parkındaki meşhur kiliseler çok önemlidir. Kaymaklı kasabasında ve Derinkuyu İlçesindeki, Acıgöl İlçesindeki, Tatların Kasabasında yeraltı şehirleri, Acıgöl'de bulunan Topada kaya yazıtları, Uçhisar ve Ortahisar kaya yerleşmeleri, Balcın Köyü yolunda Keçikalesi harabeleri, Kepez harabeleri, Bizans eseri olan Derinkuyu Kilisesi, Nevşehir'de bulunan ve 1925 yılından sonra Okula dönüştürülen kilise ve bir zaman dilimi içinde Nevşehir hapishanesi olmuş Meryem Ana Manastırı, Taşkınpaşa Köyündeki Medrese, Taşkınpaşa Camii, Osmanlı döneminden kalan Kurşunlu Camii, Kara Camii, Külliye içinde yer alan kütüphane, aş evi, Kurşunlu Camii altındaki kayaya oyulmuş kervansaray, Kayseri yolu üzerindeki Sarıhan, Hacıbektaş'ta bulunan Hacı Bektaş Veli Türbesi, Gülşehir'de Açıkсарay harabeleri, Karavezir Kütüphanesi, camii, Abuşığı köyü yakınlarındaki Yunus Emre Mezarı, Nevşehir Kalesi, Ürgüp başlı başına bir turistik mekândır. Ürgüp Mustafapaşa Köyü, yine Ürgüp sınırları içinde ortaya çıkarılmış antik kent kalıntısı, kültürel varlıklarımız arasında akla gelen sadece birkaç tanesidir. Nevşehir kültür alanında kaybetmiş olduğu yılları yakalama çabası içindedir.

EĞİTİM VE ÖĞRETİM

Nevşehir halkının eğitim ve öğretime çok değer verdiği görülmektedir. İstatistik veriler incelendiğinde, Nevşehir'in, Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde, öğrenci - öğretmen oranları ile genel ortalamanın üzerinde olması dikkati çekmektedir. Bu durum Damat İbrahim Paşa Dönemi'nde Nevşehir'de açılmış olan Medresenin ve Kunavizade gibi değerli öğretim kadrosunun yetiştirdiği insanların, fedakârlıklarının bir neticesi olmalıdır. Cumhuriyet dönemi ile birlikte Nevşehir'de çok değerli öğretmen kadrosu görev almıştır. Halkın eğitime olan sevgisi de öğrencisini teslim ederken; **"Eti senin kemiği benim"** diyecek kadar ileridir. Nevşehir, 1970'li yıllarda tahsilli insan sayısı itibarı ile Türkiye'de iller bazında ön sıralarda yer almıştır. Şehirde Yüksek okul, Öğretmen Liseleri, Endüstri Meslek Liseleri, Anadolu Liseleri, Kız meslek Liseleri, İmam Hatip Liseleri, düz liseler, Ticaret Liseleri, Turizm Meslek Lisesi, Ürgüp Turizm Otelcilik Meslek Okulu, Anadolu

Kapadokya Kültür Merkezi

Kız Meslek ve Meslek Liseleri, İlköğretim Okulları, Okul öncesi kurumları devlete ait ve özel şahısların açtığı Özürlüler Okulları mevcuttur. Nevşehir ilinde Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu halkın eğitilmesinde çok aktif görevler üstlenmiş durumdadır. Açılan kursların sayısı çok yüksektir. Halkımız, özellikle de bayanlar bu kurslara büyük ilgi göstermektedir. Halk Eğitim merkezinin okuma yazma bilmeyen kalmasını niyeti ile başlattığı çalışmalar sürmektedir. Nevşehir Belediyesi Kültür Müdürlüğü, KAPEM kurs merkezinde ilin eğitim ve kültür faaliyetlerine oldukça büyük katkılar sağlamaktadır. Nevşehir Belediyesinin hizmete açmış olduğu Kapadokya Kültür Merkezi de ilin sosyalleşmesi yönünde sağlam adımlar atmaktadır. Bu merkezin yer aldığı semt şehrin Aksaray yolu çıkışında olmasına rağmen, bu mahalle halkı, Kültür merkezi Müdürlüğü'nün şehrimize davet ettiği konser ve tiyatroları kaçırmaz olmuşlardır. İlimizde, çok yetenekli genç sanatçılar vardır. Böyle yetenekli gençlerin ufkunu açmak için, şehrimizde bir Güzel Sanatlar Lisesi açılması için karar alınmıştır. Nevşehir Üniversitesi'nin şehrin kültür ve sosyal hayatına büyük katkılar sağlayacağı kesindir. Turizm ağırlıklı bir kent olan Nevşehir'de ilk olarak Turizm Yüksek Okulunun açılmış olması, çok isabetli bir karar olmuştur. Nevşehirliilerin hayırseverlikleri ise eğitim alanında bağış olarak yaptıkları Okul, dershane, yurt binası olarak görülmektedir. Nevşehir Üniversitesinin binaları, Nevşehir'in hayırsever insanları tarafından yaptırılmıştır.

Nevşehir Üniversitesi Rektörlüğü

Nevşehir’de kurulmuş bulunan özel okullar da İlimizdeki eğitim ve öğretimin yükselmesinde çaba sarf etmektedir. Bu okullar alfabetik sıra ile: Altınıyıldız Koleji, Kardelen Koleji, Lara Koleji ile rehabilitasyon eğitimi veren okullardır.

Nevşehir’de, 2008- 2009 yıllarında eğitimde bir yükseliş dönemi yaşanmaktadır. Nevşehir Milli Eğitim Müdürlüğünden aldığımız bilgilere göre; Nevşehir’de 233 resmi 65 özel olmak üzere 298 eğitim öğretim kurumu faaliyet göstermektedir. Okul öncesinde 5.045, İlköğretim okullarında 38.176 Ortaöğretim okullarında 13.215 olmak üzere toplam 56. 797 öğrenci eğitim almaktadır. Okul öncesi eğitimde 2003 yılında 1166 dan 2009 yılında 5.405 kişiye ulaşmıştır. İlimizde İlköğretim Okullarında 2389 Ortaöğretim kurumlarında 1132 öğretmen görev yapmaktadır. Kadınların %84,9 Erkeklerin % 94,2 si okur ve yazar durumdadır. Okullaşma oranı %99,5 gibi çok yüksek bir düzeyi yakalamıştır. 240 okulumuzda ADSL. Bağlantısı kurulmuştur. Nevşehirli öğrencilerin Türkiye çapındaki başarılarında, çok dikkat çekici bir artış söz konusudur. 2009 yılında Türkçe- Matematik dalında 34.sıradan 4. matematik _fen puan türünde ise 2003 yılındaki 33.ten 2009 yılında 6.lığa yükselmiştir. Öğrencilerin sınav kazanma başarısı 28. iken 2. olmağa kadar çıkmıştır.

Nevşehir’in eğitim alanındaki başarılarından birkaç örnek sunalım;

- Yirmi iki okul beyaz bayrak ödülüne layık görülmüştür.
- Sabancı Üniversitesinin proje yarışmasına en çok proje ile katılan il olmuş.
- Nevşehir Anadolu Lisesi Avrupa kalite ödülü kazanmıştır.
- Bir Özel okulumuz “Engelsiz hayat” projesi ile dünya birinciliği diğer bir özel okulumuz ise “Teknoköy” projesi ile dünya ikinciliği elde etmiştir.
- Boğaz Köyü İlköğretim Okulu ise “Adım adım Türkiye” projesi ile Türkiye birincisi olmuştur.

SAĞLIK İŞLERİ

Nevşehir’de, çarşı içindeki Devlet Hastanesi, 2010 yılında; yapımı kısa sürede tamamlanan İki Bin Evler Semtindeki modern İbrahim Şevki Atasagun Devlet Hastanesine taşınmıştır. Bu yeni hastane, 320 yatak kapasitelidir. İ. Şevki Atasagun Devlet Hastanesinde 93 uzman, 17 pratisyen doktor hizmet vermektedir. Yine İl Sağlık Müdürlüğüne bağlı Ağız ve Diş Sağlığı Ünitesinde 20 diş tabibi görevlendirilmiştir. Ayrıca İl merkezinde Özel sektöre ait modern üç hastane de bulunmaktadır.

Ürgüp İlçesindeki Devlet Hastanesi, elli yataklıdır, sekizi uzman altısı pratisyen on dört doktoru vardır. Hacıbektaş İlçesindeki on yataklı Entegre İlçe hastanesi, biri uzman dört doktoru ile hizmet vermektedir. Köylerimizde, kasabalarımızda bulunan sağlık ocakları ile tüm Nevşehir halkının sağlık hizmetlerinden yararlanması hedeflenmiştir.

HALK İNANÇLARI

Din ve tanımı: Din Türk Dil Kurumuna ait Türkçe sözlüğün 378. sayfasında “Doğüstü güçlere, çeşitli varlıklara, tanrıya inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum. 2. Bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen.” olarak açıklamaktadır.

İnanç nedir?

Türk Dil Kurumu Sözlüğünün 704. sayfasında inanç şöyle tanımlanmaktadır. “Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma, tanrıya bir dine inanca, iman, itikat. Birine duyulan güven, inanma duygusu. İnanılan şey, görüş öğretisi.”

Halk inançlarının belli bir şablona uydurulması, “şöyle olması gerekir” gibi, sınırlar içine sokulması mümkün değildir. Halk inançları, bir kişinin değerlendirmelerini değil, halkın dünyaya bakışını yansıtır. Halkımızın inançları, akıl ve mantık kalıplarına uygun olduğu gibi, akla hiç uygun gelmeyen inançlara da rastlamak mümkündür. İşte böyle akıl ve mantık kalıplarına uymayan inançlara batıl inanç, batıl itikatlar da denmektedir. Nevşehir’de halk, İslam dini kurallarına uygun olarak yaşamaktadır. Nevşehir halk inançları, yüzyıllar öncesinin inançları ve İslam öğretilerine göre şekillenmiştir. Şehirde, 1924 yılında mübadele edilen Ortodokslar ve Ermeniler, hariç tutulursa, değişik dinlere mensup insanlara rastlamadık. Günümüzde halk arasında başka dinlere sahip kişiler varsa, bunlar sonradan Türk vatandaşlığına geçmiş, ya da şehrimizde turist olarak yaşayan kişiler olmalıdır.

Nevşehir’de, İslam dinine mensup insanlar arasında, önemli bir yeri olan Bektaşilik de görülmektedir.

İslam Dininin Batıl İtikatlara Bakışı

Hurafe nedir? “Dine sonradan girmiş boş inanç” olarak tanımlanmaktadır.² Hurafelere batıl itikatlar da denmektedir. İslam dini, batıl itikatları kesin olarak reddetmektedir. Özellikle büyü yapmak; İslam âlimleri arasında günah olarak kabul edilmektedir. Büyücülük yapmak, büyü öğretmek şirk (Allah’ın varlığına ortak koşma) olarak görülmüş, haram kabul edilmiştir. Günümüzde Cuma hutbelerinde İslam’a uymayan uygulamalardan ve

2 Türk Dil Kurumu Sözlüğü I.cilt s. 656

hurafelerden çok sık şikâyet edilmekte; bu yanlış inanç ve uygulamalardan uzak durulması önerilmektedir. Fakat bu inançlar maalesef bütün uyarılara rağmen halk arasında halen yaşamaktadır.

İnançlarla İlgili Bilgilerin Toplanması ve Kaynaklar

Nevşehir’de halkın sohbet sırasında anlattığı anılar, büyüklerinden duydukları bilgiler, bizzat kişilerin belli olaylar karşısındaki davranışları, kaynak kişiler, konu hakkındaki kaynaklarımızı oluşturmaktadır. Bize yardımcı olan, eksiklerimizi söyleyerek katkı sağlayan, inançlar konusunda bildiklerini bizimle paylaşmak nezaketini gösteren bu saygıdeğer insanlara, yazımızın başında teşekkür etmek bir borçtur.

İnançların Yok Olma Nedenleri

Eğitim,

Köylerden Şehirlere Göç,

Basın Yayın Organları,

Günümüzde batıl itikatlar giderek azalmaktadır. Modern düşünce sistemlerinin gelişmesi, dünya hakkında bilgilerin artması, farklı kültürleri televizyon sayesinde tanıma ve okullarda verilen modern eğitim, bu durumun asıl sebebi ise de başkaca nedenler de bulunmaktadır. Bunlardan birkaç tanesini inceleyelim.

Türkiye’de, köylerde yaşayan insanlar, inançlarına ve geleneklerine daha bağlıdır. Köyde daha sıcak ve sıkı etkileşim içinde, ana ve babanın yanında nine ve dedenin de gözetiminde eğitilen gençler, inançlarına sahip çıkmaktadırlar. Şehirlere göç bu kalıpları aniden gevşetmektedir. Köyden gelen ailelerde, bir boşluk oluşmakta; dedenin, ninenin, kültürümüzün belirlediği kırmızı çizgiler kaybolmaktadır. Şehirde, yeni gelenlere katkı sağlayacak, yol gösterecek bir organizasyon da yoktur. Şehir halkı, bazı durumlarda, köyden yeni gelenleri, şehir kültürü ile şekillendirmek şöyle dursun aksine onların etkisinde kalarak değişebilmektedirler. İnsanlarımızdaki bu eksikliği giderecek olanlar, yine Okullarımız ve Halk Eğitim Merkezlerinin açacağı kurslar, sinema ve görsel yayınlar, kültür programlarıdır. Sinema ve televizyonun kültürel yayınları, maalesef yeterli değildir.

Apartman hayatının insan ilişkilerini artırdığını iddia etmek mümkündür. Hâlbuki bazı örneklerde insan ilişkilerinde bir azalma olduğu görüle-

bilmektedir. Bu olumsuz durum, toplumda var olan ve sözlü olarak intikal eden inanç örneklerinin zamanla unutularak kaybolmasına neden olmaktadır.

Günümüzde, televizyon ve bilgisayar kullanımı, insan ilişkilerini çok azaltmıştır. İnternet kullanımı yayıldıkça bilgi çağına uygun olarak “leylek sana kardeş getirmiş” türünden cevaplar ortadan kaybolmaktadır. Gençlerimiz, kulaktan dolma bilgiler yerine akademik bilgilere yönelmektedir. Böyle bir durum elbette inançlarımızın bir bölümünü yok etmektedir. Bazı basın ve yayın organlarında çıkan haber ve resimler, geçmişten gelen kültür değerlerini köreltmekte, yerini dönemin moda kabul edilen kültür ve inanç değerleri almaktadır.

NEVŞEHİR’DE HALK İNANÇLARI DAVRANIŞLAR

Nevşehir halkı, yüzyıllar içinde oluşmuş, Türk kültürü çerçevesi içinde, inanç birikimine sahiptir. Muşkara köyü, 1727 yılında Damat İbrahim Paşa tarafından yeniden imar edilmiştir. Bu imar faaliyetleri sırasında, yeni kurulan şehrin nüfusunu artırmak için, çevre il ve ilçelerden gönüllü gelenlerin yanında, bir kısım halk da emrivaki yapılarak buraya göçürülmüştür. Muşkara’ya gelip yerleşen insanlar, burada daha önce yerleşmiş olanlarla kaynaşmış, şehir hayatına uymuşlardır. Nevşehir’e, yurdumuzun değişik yerlerinden gelmiş göçebe bir kültürün mensubu olan atalarımız, geldikleri yerlerde yaşadıkları inançlarını da Nevşehir’e taşımışlardır. Bu iyi niyetli, çalışkan, becerikli, aynı zamanda yaşadıkları ortamı terk ederek, kendilerine yeni bir hayat kuracak kadar da aktif ve cesur insanlar, şehirde yaşayan farklı dini inançları olan sakinlerle iletişim kurmakta zorlanmamışlardır.

Nevşehir’e yerleşenler, yüz yıllar öncesinden miras olarak gelen, gerekse kendilerinin geldikleri yörelerde oluşmuş inançları, yeni geldikleri Nevşehir’de, zaman içinde harmanlayarak, Nevşehir’e has halk inançlarının ortaya çıkmasını sağlamışlardır.

Halk inançlarının, anlayabilmek için, derinlerdeki geçmişe bakmak gerek. Eğitim kurumlarının olmadığı, halk hekimlerinin şifa dağıttığı, dünya, atmosfer, ışık, maddenin yapısı, gibi ana bilgilerin çok kıt olduğu zamanları hayal edelim. Bu insanlar, sarılacakları inançları olmadan acaba nasıl yaşayabilirdi? Kulaktan duyma bilgilerle donanmış, göçebe bir hayat tarzına sahip toplum, kartala, savaşlarda canlarını kurtaran, üstün gelmelerini sağlayan silahların demirine, onları uçsuz bucaksız bozkırda istedikleri yere taşıyan, aynı zamanda bir savaş aracı olan ata, elbette kutsallık vereceklerdir. Halk inançları, batıl olsun veya olmasın, toplumda bir bağ bir harç görevi de görmektedir. Bu inançlar topluma bir renk getirmektedir.

Nevşehir halkı, zaman içinde bu inançlarını genç nüfusa aktarırken, kendi anladıkları, hayal ettikleri şekilde aktarmıştır. Bu halk inançlarının hepsine “batıl inançlar” demek de doğru olmaz. İnançların bir bölümü, kaynağını İslamiyet’ten almaktadır. İslam dini batıl inançlara şiddetle karşı çıkmaktadır. Halk inançları, zaman zaman günümüzün modern anlayışı ile çakışmaktadır.

Günümüzün bilgileri ışığında bu halk inançlarına katılmayabiliriz. Şurası bir gerçektir ki, biz inanmasak da bu bilgiler toplumda var. Toplum

Hacı Bektaş Veli Türbesi

sarmış bu inançlar, beğenmeyenlerin, inanmayanların bile hayatlarında yer almaktadır. Nevşehir halk inançların bir çoğunun kökleri Hun, Göktürk, Uygur dönemlerine kadar inmektedir.

Bilgisayar kullanımının günlük hayatımızın vaz geçilemez bir faaliyeti olduğu, insanların, hayvanların genetik yapılarının değiştirilebildiği bir dünyada, Hun, Göktürk dönemlerinden kalma inançların bize çok manasız, saçma –sapan, gülünç gelmesinden daha doğal ne olabilir.

Günümüzde eğitim düzeyinin ekonomik ve fiziki şartların çok gelişmiş olması, büyü yaptırmak, nazara inanmak gibi, batıl inançları ortadan kaldırmağa da yetmemiştir.

Bu inançlar, halkımıza, psikoloji ilmi ile açıklanabilecek bir rahatlık da kazandırmaktadır. Nevşehirli, inançları ile geleceğe ümit dolu, pozitif, bir bakış geliştirmiştir. Yarının bu günden hazırlandığına inanan gerçekçi bir yaklaşıma da ulaşmışlardır.”Hayır dile komşuna, hayır gelsin başına” “Elime ne yağladın, yüzüne ne süreyim” sözleri ile dünya görüşlerini yansıtmaktadırlar.

Batıl olan ve olmayan halk inançları, biraz da doğa ile, hayatın getirdiği problemlerle çarpışmak değil midir? Halkımız, tamamen kaderci bir yaklaşım yerine, fal, büyü gibi eylemlerle çaresizliği, acizliği yenmek istemekte, Nasreddin Hoca'nın söylediği gibi “ya tutarsa” demektedir. İnsan

ile doğanın hep olan mücadelesidir. Gök kuşağını açıklayamayan insanlar, onun altından geçenlerin cinsiyet değiştirdiğini ilan edebilmiştir.

Halk inançları, eğitim ve öğretimin insan hayatındaki önemini de ortaya çıkarmaktadır. Eğitimli insan batıl inançlardan daha çabuk kurtulabilmektedir. Böylece bilim de aydınlatan bir araç olmaktadır.

Nevşehir’de yaşayan halk inançlarının bir kısmı, sadece Nevşehir’de değil Türkiye dışındaki Türk topluluklarında da çok az farklarla görülmektedir. Bir toplumda Hidrellez, 5 Mayıs’ta kutlanırken, bir başka Türk topluluğunda 6 Mayıs seçilmiştir.

Nevşehir halk inançları, “bu inançlar çağ dışıdır” deyip, reddedenlerin hayatında da görülmektedir. İnançlara şiddetle karşı çıkan bir kişinin arabasına takılmış bir nazar boncuğu görmek olasıdır. Bu inançlar toplumda bir zincirin halkaları gibi.

Osmanlı Padişahları arasında fala, uğura inanlar var. Osmanlı sarayında fala bakmak için görevlendirilmiş (“müneccim başı”) falcı bile var. Böyle fala meraklı yöneticiler arasında 1. Ahmet (1590–1617), III. Mustafa (1717–1794), II. Abdülhamit (1842–1918) gibi padişahlar gösterilebilir. III. Osman’ın Prusya kralı (Almanya) II. Frdederick’ten falcı yardımı istediği bir gerçektir. Prusya kralının Osmanlı Padişahı’na gönderdiği cevap adeta bir ders niteliğindedir. Kral, Padişaha iyi hazırlanmış bir ordunun, medeniyet alanındaki gelişmelerin, mevkilerine layık iyi yetişmiş, bilgili devlet adamlarının falcılardan çok daha iyi etkiler yapacağına dair öğütler sunmuştur. Batıl inançlar, sadece Türk toplumuna has inançlar değildir. Yapılmış propagandalar sonunda, sudan çıkmış ak kaşık misali, pozitif ilimlerle donanmış, pek modern düşünceli insanlar olarak gördüğümüz İngiliz halkında cadı ve karabasan inancının hala yaşadığını, Fransız ve Alman toplumlarında da batıl inançların olduğunu söylemekle yetineceğiz.

Bektaşilik

Nevşehir’in ilçesi Hacıbektaş’ta yaşamış, adı da ilçeye isim olarak verilmiş olan, ünlü Türk düşünürü Hacı Bektaş Veli’nin görüşlerinden hareket eden bir tarikattir. Bektaşilik tarikatı, Hacı Bektaş Veli’nin ölümünden sonra, ona gönül veren kişiler tarafından kurulmuştur.

Bektaşilik görüşleri, Nevşehir ilinin sınırları dışına, hatta yurt dışına taşmıştır. Bu inanç tüm Türkiye’de olduğu kadar, Yunanistan, Makedonya,

Kosova, Macaristan Romanya, Bosna Hersek gibi ülkelere yayılarak uluslar arası bir hüviyet kazanmış durumdadır.

Hacı Bektaş Veli ; (1209 -1271, bazı kaynaklarda ise 1248- 1337 yılları arasında yaşadığı belirtilmektedir) Horasan'da Nişabur kentinde doğmuştur. Gerçek ismi Seyid Muhammed bin İbrahim Ata'dır. Ahmet Yesevi'nin görüşleri doğrultusunda eğitim almıştır. Hocası Lokman Perende, Hoca Ahmet Yesevi'nin talebesidir. Horasandan kardeşi Menteş ile yola çıkarak Sivas, Kayseri, Kırşehir ve nihai olarak Sulucakarahöyük'e (Hacıbektaş) gelip yerleşmiştir. Anadolu Selçuklu Devletine karşı yapılmış Babai İsyanında rol almış Baba İshak'ın has müritlerindedir. Sulucakarahöyük, bu ünlü düşünürün adından dolayı, Hacıbektaş olarak anılır olmuştur. Hacı Bektaş Veli ile Osmanlı devlet adamları arasındaki ilişkiler ihtilafıdır. Yeniçeriliğin kuruluşu ile Hacı Bektaş Veli arasındaki bağ sadece manevi olabilir. Yaşadığı yıllar ile Yeniçeri ordusunun kuruluş yılları incelenmelidir. Kendinden sonra gelenler, onun fikirlerinden ilham alan Bektaşilik tarikatını kurmuşlardır. Bu durum, II. Mahmut dönemine kadar devam etmiştir. Yeniçeri'liğin kaldırılması sırasında, Bektaşî tekkeleri de kapatılmıştır. Bektaşiler, inanç olarak Nakşibendî görüşleri ile yakınlık arz eder. Bu nedenle, anılan yıllarda Bektaşî tekkeleri, Nakşî tekkeleri olarak faaliyetlerine devam etmişlerdir. Mustafa Kemal: Kurtuluş savaşı öncesi Sivas'tan Ankara'ya gelirken, Hacıbektaş İlçesine uğramış, buradaki Bektaşî liderlerinden Celaleddin Çelebi'nin evinde bir gece misafir olmuşlardır. Cumhuriyet kurulduğunda Bütün tekke ve zaviyeler kapatılmış, Hacıbektaş İlçesindeki tarihi özellikleri olan Bektaşî dergâhı ise müze haline getirilmiştir.

Bektaşilik nedir? Bu sorunun cevabını konunun uzmanı olan bir kişiden, Sayın Doç. Dr. Bedri Noyan Dede'baba'nın eserinden aktarırsak daha doğru olacaktır; "Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan erenler ile konuşurken aynen şöyle demişlerdi, Bektaşilikte esas, teffekür ve nazardır, Akıl yoludur, akıllı insan yoludur." Sayın Dede'baba bu satırlardan sonra demiş ki "İşte yıllardan beridir bu Fakir'in bu naçiz sayfaları hazırlarken düşündüklerim de bu idi." "Bektaşilik önce yüzyıllardan beri Orta Asya'daki inanç ve düşünüş ilkelerini içinde toplayarak Osmanlı Devleti'nin ilk kuruluş yıllarından sonra halkın ve devlet başındakilerin dik-

katini çekmişti. Adının Bektaşilik olması Pir'inin adına uymak yüzündendir. Aslında kökü Orta Asya Türklüğüne varan bir inançlar toplamıdır. Zamanla daha da gelişmiş Türk ve Türklükten aldığı kuvveti dünyanın bütün ızdırap çeken insanlarına mutluluk, yüceliş sağlamak amacına vardırılmıştır.”

Sayın Doç. Dr. B. Noyan Dede Baba Anadolu'da Bektaşi toplumunun oluştuğu dönemde İran'da İlhanlı devletinin kurulduğunu, Anadolu Selçuklu devletinin sosyal ve ekonomik zorluklarla boğuştuğunu, İran, Arap ve Bizans devletlerinin yıkıcı faaliyetlerini anlatır. Ulusal bütünlüğün bozulduğunu, İlhanlıların Anadolu'ya saldırdığını belirttikten sonra; Bektaşi toplumunun Fransız İhtilalinden yüzlerce yıl önce, ilk ulusçu hareket olduğunu şu sözlerle belirtmektedir. “İşte bu dönemde Kırşehir'de bulunan Baba İlyas oğlu Muhlis Paşa ile iki yakını Ahi Evren ve Şeyh Süleyman (Türmani) da durumu kaygı ile izliyorlardı. Onlar gibi düşünen, duyan yüreği parçalanan milliyetperver Hacı Bektaş Veli de o bölgeye Sulucakarahöyük'e gelip yerleşmişti”.³

Bektaşi İnançları

Güvercin Kılığında Gelmesi:

Bu konuda ilk inanç, Hacı Bektaş Veli'nin, Horasan'dan Anadolu'ya, güvercin donu (kılık) ile geldiği inancıdır. Bu nedenle, çevrede güvercin kutsallar arasında sayılmakta, etinin yenmesi hoş karşılanmamaktadır. Diğer taftan, Hz. Muhammed'in Mekke'den, Medine'ye hicreti sırasında, sığındığı mağaranın girişinde güvercin yuvası bulunduğu için, ardından gelen arayıcılar o mağaraya girmeden gitmişlerdir. Güvercin bu yönü ile de yöremizde sevilen bir kuştur.

Kayaya Binmesi:

İnanç şöyle; Anadolu'da faaliyet gösteren Erenler, birbirlerini yoklamak için güç gösterisi yapmayı da ihmal etmezler, Konya yöresinde faaliyet gösteren Aziz Mahmut Hayrani, Hacı Bektaş Veli'yi karşılarken bir aslana binmiş ve kamçı olarak eline bir yılan almış. Bu durum karşısında, Hacı Bektaş Veli de kendisinin kim olduğunu tanıtmak için; bir duvar ya da büyükçe bir kayaya binerek yürütmüş. Bu menkıbenin, Nevşehir'de yaşayan Hıristiyan papazlara karşı yapıldığına ait bir rivayet de vardır.

3 Doç. Dr. Bedri Noyan Dede Baba, *Bütün Yönleri ile Alevilik, Bektaşilik* S. 275–285

Hacıbektaş Veli Türbesindeki Çeşme

Hacıbektaş ilçesinde bulunan, Hacı Bektaş Veli Türbesi'nin, ikinci avlusundadır. Avlu kapısının hemen sağ tarafında yer alır. 1554 yılında, Malkoçoğlu soyundan Balı Bey yaptırmıştır. Çeşme, renkli taşlardan örülmüş bir kemer içerisindedir. 1853 yılında Mısır Prensesi Kara Fatma Sultan, buraya konulması için, mermerden yapılmış bir aslan heykeli göndermiştir. Çeşmeye, 1854 yılında bu durumu açıklayan bir kitabe konmuştur. Çeşmenin üç lülesinden biri aslanın ağzındadır. Aslanlı Çeşme olarak anılmaktadır. Türk kültüründe kutsal yer, su anlayışı var. Aslanlı Çeşme suları da kutsal sayılarak içilmektedir. Çeşmeden su içenlerin, üç kerede içtiklerini gördüm. Görüştüğümüz kaynak kişilerden bir arkadaşımız, Çilehane tepesindeki küçük bir çeşmenin sularının da kutsal sayıldığı bilgisini vermektedir.

- Aslanlı Çeşmenin suları kutsaldır.
- Aslanın ağzından akan sular üç kere içilmelidir.

Delikli Taş

Nevşehir'in, Hacıbektaş ilçesinde, Çilehane Tepesinde, mistik yönü olan bir kaya bulunmaktadır. Kayada, yere yakın geniş bir giriş deliği, bunun yan tarafında, yukarda ve daha dar bir çıkış deliği bulunmaktadır. Ziyaret edenlerin anlattıklarına göre; günahı çok olanlar, giriş deliğinden rahatça girseler bile, çıkış kısmında sıkışır, geçemezlermiş. Türk kültüründe, benzer "kutsal kaya" motifleri var. Yine kültürümüzde, tabiattaki bir takım güçlerin varlığına inanıldığını görebiliriz. Delikli taşın az ilerisinde, üzerinde izler bulunan bir taş daha var. Bu taşın üzerindeki şekillerin, Hz Ali'nin, atının ayak izi olduğuna inanılmaktadır.

Delikli kaya

Uğur ve Uğursuzluk ile İlgili İnançlar

Göz Değmesi (Nazar)

Nazar konusu, oldukça geniş, aynı zamanda binlerce yıl öncesine uzanan bir inançtır. Nazar, günümüzdeki insanların hayatında da canlı bir şekilde görülebilmektedir.

Nazar, bakış anlamında kullanılır. Nazar etmek, nazar değmek, nazara uğramak, nazara gelmek gibi benzer sözlerle ifade edilmektedir.

Nazar değecek şeyler canlı ve cansız varlıklar olabilmektedir. Nazarın sebepleri olarak: Kusursuz kadın ve erkek güzelliği, nadir bulunan bir varlık olması, iş hayatındaki başarılar, sosyal ve siyasi merdivenlerin yükseklerine çıkmak, en başta bulunmak, emsaller arasında yükselmek, becerikli insan olmak, etraftaki insanların sevgi ve saygısı, çok istenilen bir mala ilk sahip olanlar arasında olmak, şık giyinmek, mal ve paraca zengin olmak, sağlıklı olmak gibi örnekler verilebilir.

Nazar sadece insanlara zarar veren bir şey de değildir; hayvanlara, cansız varlıklara da nazar değebilmektedir. Çok verimli bir tarlaya, çok ürün

alınan bir meyve bahçesine, güzel üzümü olan bağlara güzel gelişmiş ağaçlara, nazar erişeceğine (değeceğine) inanılmaktadır.

Kaynaklarımızdan yaşlı bir kadının anlattıkları şöyle; “Kurşunlu Camii mahallesinde komşunun bir kızı dünyaya geldi. Çocuk o kadar güzeldi ki, insanlar bakmaya doyamıyordu. Yoldan geçenler bile çocuğu sevmeden geçmezdi. Bir gün çocuğun vücudunda çibanlar çıkmaya başladı, öyle hale geldi ki cildinde yara, bere olmayan yer kalmadı. Çocuğun güzelliğinden eser kalmadı, ne kadar doktorlara gittilerse de şifa bulamadı, daha doğrusu çocuk o günden sonra iflah olmadı. Mahalleli, bile bile nazardan oldu dedi.” Nazar uğradığına inanılan bayan hayattadır.

Nazar konusunda anlatılanlara bakılırsa, insan kendisine, eşyalarına bile nazar değebilir. Nevsehirliler, bir kimsenin oğluna, kızına, eşine veya bir yakınına aşırı sevgi göstermesini tehlikeli bulurlar. Nazara gelmeleri kuşkusu ile “gözün kalacak” derler. Bu bakımdan çok aşırı sevdiği bir şeye karşı insanların maşaallah demeleri telkin edilir. Nazar inancının etkilerini yakın akrabalarımızda bile görmektediriz. Ailece seyahate çıktığımızda, ne zaman arabanın iyi çekmesinden, hiç kaza, bela ile karşılaşmadığımızdan söz etsem; eşim hemen müdahale eder “kendi kendine nazar değeceksin şimdi” der.

Bu iş, o kadar ciddiye alınıyor ki nazar değecek kişilerin fiziksel özellikleri bile anlatılmaktadır. Mavi gözlü olanlar daha çok nazar değermiş. Nazar fikrinin temelinde kıskançlık vardır. Bazı kişiler, karşısındaki insana kıskanç şekilde bakarmış. Zaman içinde mahalle halkı kimlerin nazar değdiğini öğ-

Sey Taşı

renmekte ve bu kişilerin bakışlarından kaçınmaktaymış bunu tecrübe ile anlarılarmış. Nazar değenler çok beğendikleri şeylere bakarken “maşaallah” demeyen kişilerdir. Kadınların anlattıklarına bakılırsa, en çok da kadınlara ve çocuklara “nazar erişmektedir” Halk arasında “ben baktım mı baktığım adam hiç olmazsa tökezler” diyen kadınlar var. Hasbelkader bir şeyi çok beğendiğinizi söyleseniz, beğendiğiniz canlı ya da cansız varlığa ilerde bir zarar gelse, sizi de tereddüt etmeden nazar değenler listesine alacaklardır. Bu sebeple beğeni ifade eden sözler sarf ederken “maşaallah” ya da “Allah nazardan saklasın” “nazar değmesin inşallah” demelisiniz.

Nazar konusundaki inançlar eğitim ve ekonomik düzey ile ters bir grafik çizmektedir. Buna rağmen tam olarak da yok olmamaktadır. Yüksek tahsilli olanlar arasında, sanat camiasında, İstanbul’un en gelişmiş, refah düzeyi yüksek semtlerinde nazara inananlar hala vardır.

Nazara karşı önlemler:

Toplumda bu kadar yer etmiş nazardan kurtulmak için, ne gibi önlemler alınmaktadır? Bakalım: Nazar inancının, İslam öncesi dönemden günümüze kadar geldiğini söyleyelim. İslam öncesi dönemde Türk toplumu kutsal saydıkları motiflerden at, kurt, ağaç, kuşlar ve sulardan medet ummuşlardır.

Günümüzde Nevşehir halkından nazara inanların ne gibi önlemler aldığını, nazara en çok itibar eden yaşlı kadınlara sorduk. Görüştüğümüz bütün kadınlar, sanki önceden fikir birliği etmişçesine göz boncuğu ve mavi boncukların nazarı önlemede etkili olduklarını, başka önlemlerin ve objelerin de olduğunu söylediler. Bunlara göz atalım;

- Göz Boncuğu: Halk arasında nazara karşı en yaygın kullanılan nesne, göz boncuğudur. Göz boncukları cam vs malzemeden göz biçiminde yapılmıştır. Göz boncuklarını üzerinde taşıyanların nazardan korunduğuna inanılır.

- Mavi Boncuk: Mavi renklerdeki boncukların mavi gözlerin yaydığı zararlı etkileri kırdığı nazarı önlediği söylenir. Çocukların bileklerinde bir ipe bağlı olarak, boyunlarında çengelli iğneye takılıp omuzlara iliştiler bulundurulmaktadır. Nazar boncuğu denmektedir. Mavi boncukların daha irilerini at, eşek, inek ve deve sahipleri de hayvanları için kullanmaktadırlar. Toplumumuzda **“mal canın yongasıdır”** sözü vardır. At sahibi olmak, mal

sahibi olmaktan çok farklıdır. Türklerde at can yoldaşdır, atlarla adeta arkadaş olunmaktadır. Halkımız beğendikleri kadınları överken” at gibi kadın” der. Dede Korkut Destanında da Bamsı Beyrek atına şöyle seslenir,

“At demezem sana
Kardaş direm
Kardaşımdan ileri”

Atlarını kardaş diyecek kadar seven insanlarımız, onlara nazar değeceğinden çok korkmaktadırlar. Hayvanlarını haset dolu bakışlardan korumak için, iri, mavi at boncuklarından medet umarlar. Öyle ki bir tane, beş tane değil boncukları deriden kesilerek yapılmış sağlam sicimlere dizip atların boyunlarına takarlar. Bazı at sahipleri işi daha abartarak, atın koşumlarının her yerine bir süs ögesi olarak takarlar. İnek sahipleri de mavi boncuk kullanmaktadır. Nazara gelirse süt veriminin azalacağına, süttten tamamen kesileceklerine (süt vermemek) inanıyorlar. İneklerin boynuzlarının arasına bir ipe dizilmiş mavi boncuklar takılmaktadır.

Mavi boncuk toplumda bu kadar rağbet görünce, imalatçılar boş durur mu? Mavi renkli ortasında göz biçiminde beyaz kısımları olan, meşhur göz boncuklarını imal etmişler. Bu boncukları çarşıda bulabilirsiniz.

- **Sey Taşı (şap):** Nazara karşı bir başka çare de sey taşı, taşımaktır. Bu taş şap denir. Aktarların sattığı “sey” taşı cepte gezdirilirse; Nazar bu taşaya yönelmekte çatlayıp dağılmaktadır. Seyi taşıyan kişi, seyin çatlayıp dağıldığını görürse “nazara gelmişim” demektedir.

- **At nalı:** Kültür hayatımızda atın özel bir yeri var. Halkımızın ata bakişına değinmiştik, Hun, Göktürk, Uygur ve diğer Türk toplumlarında at, sosyal, askeri, ekonomik ve dini konularda baş roldedir. At bu dönemlerde kut kabul edilmiştir. Komşu kavimler bizim at üzerinde yaşadığımızı söylemektedir. Eski Türk inançlarında at kurban edilebilmektedir. Kurganlara (mezar) at da konmuştur. Hal böyle olunca bu hayvanın nalı da kutsaldır. Günümüzde at nalının nazarı önlediğine inanılmaktadır.

- **Okutmak:** Kendisine, ya da bir yakınına nazar değdiğinden şüphelenen kimseler, çareyi hocalara okutturmakta bulmaktadırlar. Hocalarımız nazarı def ettiğine inanılan dualar okumaktadır.

- **Ayete’l Kürsi:** Günümüzde birçok evde, işyerinde, araçlarda Ayet el Kürsi yazılı panoların asılı olduğunu görebiliriz. Halkımız, bu ayetin bir çok

belayı def ettiğine inanmaktadır. Bazı kimseler bir bela ile karşılaştıklarında tehlikeler karşı, gece yatarken, gündüz bile bu duayı okumaktadır. Bazı kimselerin boyunlarında üçgen biçimli muşamba kaplar gördük. Bunlara “cevşen” denmektedir. İçinde ayetin yazılmış olduğu kâğıt vardır. Bu tür ayetleri üzerinde taşıyanların, bunlarla birlikte tuvalete girmemeleri gerekir.

- **Maşaallah yazısı:** Nevşehirliiler maşaallah sözünü sık kullanırlar. Bu sözde, İslami bir koruyuculuk vasfı olduğuna inanılır. Dükkânlarda pano olarak bulunur. Nakliyecilik yapanlar kamyonlarının ön yüzünde, otobüslerin görünecek bir yerine yasaklanmış olmasına rağmen boya ile “maşaallah” yazdırılmaktadır. Sarraflarda, hediyelik eşya dükkânlarında maşaallah yazılı kolyeler satılmaktadır.

Küçükleri nazara karşı korumak aile büyüklerine düşmektedir. Aileler çocukları nazardan korumak için önlemlerini daha doğum sonrasında almaktadır. Küçük sevimli bebekler, kırk günlük olana kadar, çok yakın birkaç akraba dışında kimseye yüzü açık olarak gösterilmez. Çevredeki insanların, aileye yeni katılmış bu üyeyi görmek istekleri onlara fark ettirmeden, zekice mazeretlerle önlenir. Daha sonraki yıllarda çocukların omuzlarına göz boncukları da dikilir. Çocuklar, zamanla büyüye bile annelerin, ninelerin gözünde hep çocuk kalır. Yetişip birey haline gelen, topluma katılan gençler, göz değmesine inanmadıklarından, önlemler alınmasına karşı çıkarlar, hatta bu işlere kızmaktadırlar.

Genç nesil nazara, nazara karşı alınan önlemlere gülmektedir. Bireyler, gerek inanmadıkları için, gerekse toplumda alay konusu olmaktan çekindikleri için, nazara karşı ceplerine konan bu objeleri taşımak istemezler. Bu durumda büyükler onların haberi olmadan elbiselerinin gizli yerlerine boncukları, diğer objeleri yerleştirmektedir.

Nazara karşı kullanılan mavi boncuklar ve göz boncuklarının kullanım alanları geniştir. Kişiler kendi önceliklerine göre kullanırlar. Bağlarına, bahçelerine nazar değmesin diye, okunmuş kâğıtları objeleri gömenler, asanlar var.

Nevşehir esnafları, nazar korkusundan, mütevazı oluşlarından işlerinin iyi gittiğini meslektaşlarına, müşterilerine açık, açık söylemek istemezler. İşler nasıl gidiyor diye sorulsa, “eh işte” şeklinde kısa cevaplar verirler. Bazı Nevşehirliiler, işyerlerindeki bir yazının bir harfini, evlerine yaptırdıkları

rı fayansların bir tanesini biçimsiz koyarak, nazara karşı kusursuz olmaktan çıkarmaktadırlar.

Nazara inanan kişiler, bir kimsenin nazara uğraması durumunda; işle-
rinin bozulabileceğini, hastalanmak, güzelliğini kaybetmek, aile düzeninin
bozulması, fakirleşme, verim düşüklüğü, ölüm gibi olumsuz durumlardan
bir veya birkaçı ile karşılaşabileceklerini düşünmektedir.

Baht Kavramı

Nevşehir’de bazı kişiler baht kavramına inanmaktadırlar. Baht kelime-
si; inanan kişilerce kader şans istikbalin parlaklığı olarak düşünülmemektedir.
“Bahtı kara” “bahtsız” halk deyimleri, buradan kaynaklanır. Halkımız daha
çok “bahtı açık” sözünü kullanır. Aileden ayrılanlara, kendi başına iş ku-
ranlara “bahtın açık olsun” denir. Sürekli şanssızlıklarla karşılaşan kişiler
bahtlarının kara olduğundan yakınır. Bahtı (kader) kötü olanların, bu
durumunun sonuna kadar süreceği görüşü hâkimdir. Şehir halkı arasında,
kötü kaderin hayatın sonuna kadar değişmeyeceğini anlatan bir deyim
mevcuttur. Çirkinlerin bahtının iyi çıktığına dair bir görüş oldukça yaygın-
dır. Halk arasında kızların geleceği konuşulurken “Allah çirkin bahtı versin”
denmektedir.

Halkımız bazı kişilerde doğuştan bir şans olduğuna inanır. Şans oyun-
larında onların şansından faydalanmak istenir. Piyango biletlerini, böyle
şanslı kişilere aldırırlar.

Enkebit Korkusu

Ahırda bağlı atlara zarar verdiği, hayvanları sabaha kadar koşturup,
ter su içinde bırakıp zayıflattığına inanılmaktadır. 1960’lı yıllarda ahırında
hayvanını tere batmış şekilde bulduğunu söyleyen bir adamı dinlemiştim,
benzer şeyler anlatmıştı. Buna çok yakın bir inanca, Ağrı ilindeki “Şureli”
inancında da rastlamak mümkündür.⁴ Yazar Rıfat Araz da Harput’ta Eski
Türk İnançları ve Halk Hekimliği adlı eserinde S. 36 Türk kültüründe var
olan “Kamos” tan bahsetmektedir ki, Enkebit inancına çok benzemektedir.

4 Bakınız Doğu Anadolu’da Türk İnançlarının İzleri. Dr. Yaşar Kalafat.

Büyü Yapmak

Tabiatın kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları, gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad, afsun sihir, füsün.⁵

Sosyolojik gelişim zincirine uygun olayları saptırıp, istedik sonuçlar elde etmeyi arzulayanların gizli veya açık eylemleridir. Halk bu işlerle uğraşanlara, bir menfaat karşılığında veya ücretsiz olarak yapsalar da büyücü, buğucu, kâhin demektedir.

Büyü toplumda iyi olarak kabul edilen işler için yapıldığı gibi, kötü amaçlar için de yapılmaktadır. İyi niyetlerle yaptırılan büyüleri, kişilerin kendisi yaptırabileceği gibi, onu sevenler tarafından, haberli ve habersiz olarak da yaptırılmaktadır.

Halkımızın büyü inancını tanımak için, İslamiyet öncesi Gök Tanrı inancını tanımak gerekmektedir. Bu inanç içinde, "Kam" adı verilen din görevlilerinin bir vazifesi de büyüler hazırlamaktır. Türk halkı gücünün yetmediği durumlarda "kam", "baksı" gibi değişik adlar verdikleri bu kişilere başvurarak, istemedikleri olayların seyrini değiştirmek istemişlerdir.

Türkler, kitle halinde İslamiyet'e girdikten sonra, eski dinlerine ait inançlar bir anda yok oluvermemiş, bazı inançlar, İslam kurallarına uyarak varlığını sürdürmüştür. Bunlardan biri de büyü inancıdır. İslam dininde büyü ile ilgili kıssalar vardır. Bu kıssaların en ünlüsü Hz. Musa ile Firavun arasında geçmektedir. Bu efsaneye göre Hz. Musa'nın asası, Firavun'un büyücülerinin yılan şekline soktukları ipleri yutmuştur.

Büyücülük ve büyü, dünyanın birçok yerinde, Avrupa'da da sorun olmuştur. Engizisyon mahkemelerinin büyücülerini yakarak cezalandırması

5 Türkçe Sözlük-Türk Dil Kurumu Yayınları, S.238

bile, belirttiğimiz coğrafyadan büyüü silememiştir. Günümüzde medyada, İran'da büyücülüğün çok yaygınlaştığını, Rusya'da ise meslek olduğunu, katırlı büyücülerin sayısının yüz binlerce olduğunu anlatılmaktadır.

İslamiyet'te büyü men edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Bakara Suresi'nde bu konuda uyarılar bulunmaktadır. Bu surede;

- Süleyman Peygamberin büyü yaparak küfre girmediği,
- Şeytanların Harut ile Marut adındaki meleklerin bildiği büyüü başkalarına öğrettikleri,
- Meleklerin büyü yaptırmak isteyenleri "küfre girme" diye uyardıkları,
- İnsanların eşleri birbirinden ayırmak için büyüü öğrendikleri,
- Sihri satın alanların ahirette nasiplerinin olmadığı anlatılır.

Büyü, İslam'a göre yasaktır. Yapan da yaptıran da aynı şekilde sorumludur. Buna rağmen mistik oluşu, yasaklarla, anlatanların olayı daha esrarengiz şekle sokmaları ile gün geçtikçe cazip hale gelmektedir.

Büyüye çok değişik amaçlar için başvurulduğu görülmektedir. Define yerini bulmak isteyenler, evde kalmış kızlar koca bulmak, toplumda şirin (sempatik) görünmek isteyenler, işlerinin açılmasını ya da rakiplerinin batmasını isteyenler gibi değişik amaçları olanlar, büyücülerle temas kurmaktadır.

Günümüzde başkalarının kendisine düşmanca duygularla, sebebi bilinmeyen maksatlarla büyü yaptığına inanan, bunları dile getiren insanlar bulunmaktadır. Komşumuzun, 1970 yılında evinde tadilat yaptırırken yıkıldığı eski taş sedirin içinden acayip, değişik şekillerde metal parçalar, üzerine iğneler saplanmış bir kalıp sabun çıkınca, "bize büyü yapılmış" dediğini hatırlıyorum.

Büyücülere gelince; Onlar, iyi bir gelir kapısı bulduklarından, başkalarının kendilerine muhtaç olmasından duydukları haz ile hayatlarından memnundur. Fakat bu işin zorluğunu, tehlikelerini de anlatıyorlar. Yaptıkları işlerin bir rayici de var. Vicdani olarak da rahatlırlar. Topluma faydalı olduklarına inanmaktadırlar. İlginç olan; büyücülük yapanların da başka büyücüler tarafından kendilerine büyü yapılmasından çok korkmasıdır! Bu işlere bulaşmış bir dostum şunları anlattı;

“Birkaç yıl önce çözemediğim bir iş için ilçesinde yaşayan..... adındaki büyücüye gittim. Kapıyı çaldığım halde; adam kapıyı uzun süre açmak istemedi, anlaşılan polis falan olabilir diye korkmakta. Onun tanıdığı birkaç kişiyi referans olarak söyleyince içeri alındım. Hoşça karşıladı.

Derdimi dinledi. Bana bir tılsım yazmak için dolaplarını karıştırırken, eline sıkça sekiz, on düğüm atılmış bir kınnap (ip) geçti. İşte ne olduysa bundan sonradır; adamın eli ayağı titremeye başladı beti benzi attı. Çok korktuğu aşikârdı. Niçin korkuyorsun? Sorusuna, ipe düğüm atmak tehlikeli bir büyüdür, rakiplerimin de bana büyü yapmasından korkuyorum” dedi. Eh ne diyelim, kelin tırnağı olsa başını kaşır.

Nevşehirli Kadınların Nazara Karşı Tedbirleri

Nevşehirli kadınlar çok beceriklidir. Şehir merkezinde, ilçelerde, köylerde yaşayan kadınlar, ev işlerinin yanında eşleri ile birlikte bağ ve bahçe işlerinde de çalışmaktadırlar. Nevşehir geçmiş yıllarda bir tarım kentidir. Günümüzde tarım faaliyetlerinin yanında turizm de önem kazanmıştır. Şehir halkı, bazı tarım ürünlerini kendileri ekip dikerek elde etmektedirler. Bu tarım faaliyetleri arasında bağcılık önemli bir yer tutar.

Kadınlar, gıda sektörü çok gelişmemiş olduğundan biraz da ürünleri ucuza mal ederek aile bütçelerine katkı sağlamak, bunları bolca tüketmek için, pekmez, sirke, turşu, salça, değişik reçel türleri, köftür, tarhana çeşitlerini eskisi kadar olmasa da evde üretmektedir. Mantı, makarna, erişte, bulgur, düğ (dü), yarma gibi gıda ürünlerini komşu ve akrabalarla yardımlaşarak hazırlamaktadırlar.

En iyi sirkeyi ve turşuyu yaptığına inanan, bu ürünleri çevrelerine iftiharla sunan kadınlar, bir taraftan da büyük endişe duymaktadır. Gelen misafirlerine, isteyen komşularına bu ürünleri biraz da kofalarak (gururlanarak) çıkaran kadınlar komşuların, misafirlerin yedikleri bu turşulara, tattıkları sirkeyle hayran kalarak nazar degeceğinden korkmaktadırlar.

Yazımızda anlattığımız yıllarda Nevşehir'de iyi bir turşu yapmak için sirkenin kaliteli olmasının önemi bilinmekteydi. Sapsarı, salya yapmamış dolma biber, sivri biber, salatalık, bostan (karpuz), domates, üzüm turşuları Nevşehirliilerin sofralarında gözde yiyeceklerdir. Bunları imal eden kadınlar yaptıkları bu güzel ürünlere göz degeceğinden çok korkmaktadırlar. Bu inanca göre, sirkeye nazar değermiş. Sirke kalitesi bozulduğu zaman sirke ile yapılan ürünler de etkilenmektedir. Nevşehirli kadınlar, ürettikleri sirke-

ye nazar değeği korkusu ile önlemler almaya yönelmektedirler. Bakınız neler yapmışlar:

İmalat sırasında sirkenin istenilen tada kavuşmadığını gördüklerinde nazara uğradıklarına inanıyorlar. Sirkenin nazara uğraması en çok korktukları durumdur. Bu hanımlar gelecek yıllarda aynı akıbeta uğramamak için önlemler alıyorlar. Buldukları çözüm de sirkenin dağlanmasıdır. Dağlama yapmak şöyle olmaktadır; bir şiş ocakta kızgın hale getirilip sirke küplerine, turşu küplerine batırıyorlar. Böylece kızgın demirin kaliteyi düzelteceğine inanıyorlar.

Anlattıklarımızı şöyle bağlayabiliriz:

- Nevşehirli hanımlar sirke ve turşuya nazar değeğine inanırlar.
- Nazar değmiş sirke ve turşu eski tadına ancak yedi yıl sonra kavuşur.
- Kızgın demirle dağlamak nazarı önler.

Not: İslam öncesi halk inançları arasında delici silahlarla kötü ruhları kovmak vardır.

Su ve Ekmekle İlgili Olanlar

Nevşehirli, ekmeği, suyu Allah'ın kendilerine bahşettiği bir nimet, lütf olarak görmektedirler. İslamiyet'ten kaynaklanan bu anlayış, daha önceki dönemlerdeki Türk dini inançlarında da benzer şekilde vardır. Böylece ekme ve su halkımızın nazarında kutsallık kazanmıştır. Bu nedendir ki; ekme koydukları kapların yüksekçe bir yerde olmasına, ekmeğin ayaklar altında çiğnenmemesine, çarşıdan ellerinde getirdikleri ekmeği, belden yukarda tutmağa özen gösterirler. Ekme artıklarının rast gele yerlere, hele kanalizasyona atılması, hiç hoş karşılanmaz "günah" denir.

Ayakta Su İçmek

Suyu ayakta içmek kaba bir davranış olarak görülmektedir. Suyun kültürümüz içinde önem taşıdığını, kutsal kabul edildiğini, daha önce de dile getirdik. Nevşehir'de insanlara, su içerken asla müdahale edilmez. İnanca göre, su içerken yılan bile insanlara dokunmazmış. Bu kültürde su içerken ılık çalınmaz, çünkü hayvanları sularken (suvarmak denir) ılık çalınmaktadır. Su içerken boğaza su duracak olsa, yakın akrabalarından, sevdiklerinden birinin susuz kaldığına inanılır. Boğazına su durmuş birisine, yardım için, süt içirmek gerektiği belirtilmektedir. "Boğaza ekme durursa su, su du-

rusa süt” denmektedir. İnsanın boğazına bir şey duracak olursa, önce sırtı yumruklanmalı imiş. Elde bulunan bir lokma, bir ekmek parçası yere düşecek olursa, mutlaka alınması istenir. Düşen bu yiyecekler insanın nasibidir.

Sudan Geçince Büyü Bozulur

İslam öncesi Türk halk kültüründeki yer, güneş, dağ, ağaç gibi kutsal sayılanlar arasında su da bulunmaktadır. Su ile ruhların kaçırıldığı gibi örnekler bulunmaktadır. İnanca göre; kutsal su, kötü amaçlarla yapılmış büyüün etkilerini bile yok etmektedir. İslamiyet’e giren Türk toplumunda bu inanç, su Allah’ın bir lütfü, yaşam, bereket kaynağı olarak ifadesini bulmuş, saygı duyulmağa devam edilmiştir.

Nevşehir halk inançlarına göre; büyülerin, muskaların sudan geçilirse etkilerini yitireceğine inanılır.

Kendilerine, güzel sonuçlara ulaşmak için büyü yaptırmış olanlar, ırmaktan geçmeyi, gemi ile bir yere gitmeyi, sandal gezintilerini istemezler. Büyünün etkisini yitireceğinden çekinirler. Kötü niyetlerle yapılmış büyüleri yok etmek için önerilen çarelerden biri de büyü objelerini suya atmaktır. Böyle yapılmadığı takdirde büyü yapan büyüü çözmedikçe büyüden kurtulmak mümkün olmazmış.

Rüya görenler, rüyalarını anlatırken dinleyen kişi ”suya karşı” derse, rüyanın hayırlı şekilde gerçekleştiğine inanılır.

Fal Bakmak

Gelecek hakkında bilgi edinmek, olacıklardan haberdar olmak isteği, binlerce yıldan beri insanları meşgul etmektedir. İslamiyet öncesi Türk inanç sisteminde de kamlar, fal bakmak, gelecekte haber vermek, “Kâhinlik” görevini üstlenmişlerdi. Göktürkler yıldızlarla (burçlarla) ilgilenmişlerdir.⁶ Tuğrul Bey Astrolojiye önem vermiştir, Astrologlardan kâhin, falcı olarak görüşler almaktadır.⁷ Nevşehir’de bu arayış, su falı, papatya falı, kahve falı gibi türlerle karşımıza çıkmaktadır. Kahve falına, kahve içenler kendileri bakabildiği gibi; inandıkları falcı kadınlara da baktırabilirler. Kahve içildikten sonra, fincanı alttaki tabağa ustalıkla bir el hareketi ile ters çevrilerek koymak gerekiyor. Ardından bir müddet beklenmektedir. Fincan düztilip akan kahve telvelerinin aldığı figürleri, sembolleri, yorumlama-

6 Anadolu Selçuklu Sanatında Gezegen ve Burç Tasviri, Ahmet Çaycı
7 a.g.e. s.31

ya geçilmektedir. Su falına, özel falcı kadınlar, çingeneler tarafından bakılmaktadır. Bir tas içine konmuş suya bakarak, yorumlar yapılmaktadır. Bu anlamsız iş insanların sömürülmesine çok uygun bir ortam yaratmaktadır.

Papatya Falı

Papatya falına, papatya çiçeğinin yaprakları ile bakılır. Şöyle olmaktadır: papatya çiçeğinin beyaz yaprakları, örnek olarak; olacak, olmayacak kelimeleri söylenerek sıra ile koparılmaktadır. Son yaprakta söylenen kelime, işin olup olmayacağına delalet etmektedir.

Muska Taşımak

Muska Orta Asya Türk toplumlarında da görülen bir inanç örneğidir. Kötü ruhlardan korunmak amacı ile yapılmaktadır. Üçgen şeklinde muşambadan hazırlanmış siyah renkli kılıf içinde bir bağ ile boyunda asılı olarak taşınmaktadır.⁸ Masum düşüncelerle yapılan muskaya örnek olarak şirinlik muskası gösterilebilir. Bazı kişiler, toplumda sempatik olmayı arzulamaktadır. Bunlar muska yaptırıp boynuna asmaktadır. Eşler, kendilerini karılarına ve kocalarına çekici göstermek amacı ile başvurmaktadır. Bazı kaynanalar da oğlunu gelinine, kızını da damadına sempatik göstermek için muska yaptırılmaktadır. Muska yapılan eşlerin çok iyi geçindiklerine birbirlerini sevdiklerine inanılır.

Şehirde Masum Bilinen Kişilerin Uğuru

Halk arasında hiçbir art niyet taşımayan, adeta çocuk gibi saf olan insanlar bulunmaktadır. Böyle masum kişilerin günahsız oldukları, bu nedenle onların Allah indinde daha kıymetli olacakları inancı var. Bu nedenle onların uğur ve bereket getireceklerine inanılır. Böyle tanınan kişilerden bazıları hayatta olduklarından, şahsiyetlerine zarar vermemek için isimlerini belirtmiyoruz.

Ağlayanın Malı

Halkımız arasında “ağlayanın malı gülene kalmaz” inancı vardır. Bu inanca göre malını satmak zorunda kalan, malından ağlayarak ayrılan, ağlamasa da gözü malında kalacak kişilerden mal mülk almak, yeni sahiplere hayır getirmemiş.

8 Bakınız Yaşar Kalafat Balkanlardan Uluğ Türkistan'ına Türk halk inançları S.6

Ayakkabılar Üst Üste Gelirse

Ayakkabılar çıkarılırken tesadüfen biri diğēerinin üzerine gelse, ya da bir teki ters dōnecek olsa uğursuzluğa yorumlanır, ve derhal dūzeltilmesi istenir.

Giyim Eşyaları ile İlgili İnançlar

Nevşehir'de yaşıayan bir halk inancına göre; sōkūlen ya da yırtılan bir elbiseyi giyen kişinin üzerinde dikmek, o kimsenin iftiraya uğramasına, uğursuzluk gelmesine sebep olur. Zorunlu bir halde elbisenin sōkūlmüş yırtılmış bir yerine dikiş yapmak gerekirse, bu iş aęza bir parça iplik olarak yapılır.

Çorapların ters giyilmesi de işlerin ters gideceği anlamına gelmektedir. Çorabını ters giyenlere “ kuzum işlerin ters gider, dūzelt” denir. Bismillah çekmeden çıkarılmış giyeceklerin kötü ruhlarca kullanılacağına inanılır.

Uğurlu Sayılan Nesnelere

Nevşehir halkı, birtakım nesnelere uğurlu olduğuna inanmaktadır. Uğur getirdiği var sayılan unsurların çok çeşitli oldukları gör÷lmektedir. Uğurlu olduğuna inanılan şeyler; canlı cansız varlıklar da olabilmektedir. Hayvanlar bile uğurlu gör÷lmektedir. Türk destanlarında kurttan türeme motifi,⁹ kurdun Türklere yol gösterdiği, tema olarak işlenmiştir. Sonuçta, halk nazarında kurt, kutlu bir hayvan olarak tanınmıştır.

Kurt Derisinin Faydaları

Nevşehir'de, çocuklara karşı duyulan sevgiden sık sık söz ederiz. Aile büyüklere, çocuklarının sıçrayarak uyandıklarını görürse, buna çareler ararlar. Çocuklarında böyle bir problemi fark edenler, kurt derisinden parçalar keserek çocukların omuzlarına, ya da göğüslerine çengelli iğne ile tuttururlar. Kurt, kültürümüzde kutsal addedilmiş bir hayvandır. Ergenekon Destanı ve diğer destanlarda, hep kurt ve onun kurtarıcı motifi işlenmektedir. Kurt derisini, hadi (hemen) deyince nereden bulacaklar? Diyor-sanız, onun kolayı var. Böyle işlere meraklı, eline geçmiş kurt derisini belki lazım olur diye, evinde saklayanlar vardır. Yaşlı kadınlar, şehirde yaşıayan böyle hayırseverlerin adreslerini size verirler.

İğde Ağacının Önemi

Türk halkı arasında ağaçlar kut sahibidir. Destanlarımızda ağaçtan kız çıkar. Halk kültürü içinde ağaçtan yardım dileme görülür. Bu kutlu ağaçların arasında iğde ağacı da uğurlu sayılır. Nevşehir halk kültüründe, iğde ağacının uğurundan faydalanmak arzusu görülmektedir.

Has iğde dalından kesilmiş kalemden ince bir dal parçası kutsal adedilmektedir. İğde ağacının ince bir dalı, 2–3 cm. kesilerek, bir ucundan delinip ip geçirilerek, çocuğun omzuna tutturuluyor. Bu dal parçası, başka objelerle de desteklenirse, bunu taşıyan çocuğun göz değmesinden korunacağına inanıyorlar.

İğde Ağacı

Göz Hakkı

Nevşehir halkında yerleşmiş bir inanca göre: bir şey pişirilirken yanında bulunanlara, kokusunu duyanlara, yiyeceği görenlere, göz hakkı olarak vermek gerekmektedir. Bu düşüncenin ürünü olarak “komşuda pişer bize de düşer” sözü şehirde yaygındır.

Evlerin Ön yüzüne Keven Asılması

Halk, içinde yaşadıkları evlerine özel bir önem vermektedir. Nevşehirli, evleri yoksa ev sahibi olmaya çabalar. Yörede “dünyada mekân ahrette

iman” cümlesi kullanılmaktadır. Böylesine önem hassettikleri, teknik yetersizlikler yüzünden yapımı oldukça zor olan evlerini, nazara karşı koruyabilmek için bir çok objeler kullanarak, önlemler almaktadırlar. Evin inşaat sırasında bazı işler, özellikle hatalı olarak yaptırılır ki, bakan kişiler evde bir kusur görsün de nazar değmesin.

Keven bitkisinin evleri koruduğuna inanılmaktadır. Keven, derinlere inen kökleri ile kuraklığa dayanabilen, çok yıllık, dikenli bir bitkidir. Derinlere inebilen kökleri ile uzun yıllar yaşar. Yıllarca verdiği sürgünlerle, bir top haline gelip toprak yüzeyinde yayılır. Keven bitkisi, Nevşehir dağlarında bolca yetişir.

Keven dikenini kökten sökülerek, herkesin göreceği şekilde evlerin ön yüzüne asılmaktadır. Yıllarca her türlü olumsuz hava şartlarına direnen bu bitkinin, sülalenin kullanacağı eve, barka da (Nevşehirli ev, bark sahibi olalım derler) devamlılık sağlayacağına inanılır.

Gezen Ayağa Pislik Bulaşır

Bu inanç halkımız tarafından kısaca “değirmenin başında gezen kendisini çark evinde bulur” deyiimi ile ifade edilmektedir. İyi, kötü ayrımı yapmadan, rasgele yerlerde dolaşanların, elbet bir gün o işlerden zarar göceklerine inanılır.

Zaman Konusunda İnançlar

İslamiyet öncesi Türk kültüründe kutsal sayılan zamanlar vardır. Türk kağanlarının yapacakları işler için, uğurlu günleri bekledikleri bilinmektedir.¹⁰ İslam dini de uğurlu vakitler inancına izin vermektedir. Zira İslam inancında da kutlu sayılan zamanlar bulunmaktadır.

Günümüzde Nevşehir halkı, başta Cuma günü olmak üzere, haftanın bazı günlerini, bazı ayları, uğurlu, kutsal saymaktadır.

Kadir Gecesi Dilekte Bulunmak

Hıdrellez ve Kadir gecesinde dua ederek dilek tutulursa, gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Tutulan dilek için evlerin damlarına ve evdeki bahçenin kuytu bir köşesinde, arzulanan Allah’tan istenilen varlığın bir modeli

10 Bakınız: Dünden Bu Güne Türk Kültürünün Gelişme Çağları Prof. Dr. Bahaaddin Ögel.

yapılmaktadır. Bu esnada hiç kimse ile konuşmamak gerekmektedir. Konuşulursa dileklerin kabul edilmeyeceğine inanılmaktadır.

Gece Islık Çalmak

Gece ıslık çalmak, şeytan çağırarak, davet etmek olarak görülmektedir. Bir çok olumsuzluklara davetiye çıkardığına inanılmaktadır.

İki Bayram Arasında Nikâh Yapılmaz

Geçmiş yıllarda evliliklerin iki bayram arasında yapılmamasına büyük özen gösterilmiştir. Halk arasında iki bayram arası nikâh kıyılmaz inancı vardır. Bu inanç günümüzde anlamını yitirmek üzeredir. Zaman darlığı, inançlardaki zayıflama, iki bayram arası neden nikâh kıymamak gerektiği? Sorusuna mantıklı bir açıklama getirilememesi gibi nedenlerle, artık etkisini kaybetmekte olan bir inançtır.

Aylar, Günler, Gece ve Gündüz

Bazı Nevşehirli akşam hava karardıktan sonra ertesi gün sabah olana kadar geçen süreyi, tekin olmayan zaman dilimi olarak görmektedirler. Bu görüşlerini de “akşamın hayrından sabahın şerri daha iyidir” cümlesi ile ifade ederler. Zaruri olmamak şartı ile önemli işleri için, gündüz vaktini beklerler. İnançlara göre; akşam karanlığı bastıktan sonra sirke ve turşu dolu küplerin başına varılmaz.

Bazı Günler İşe Başlamak Uygun Değil

Perşembe ve Cuma günleri çamaşır yıkamak hiç hayırlı sayılmıyor.

Yağmurun aşırı yağması iyi karşılanmıyor, “hayra sebep olsun inşallah” diye niyaz ediliyor.

Yola çıkmak için Salı günleri pek tercih edilmiyor.

Mart Ayının Yarıyı Yaz Yarıyı Kış.

Nevşehirli, baharın başlangıç günü olarak Mart ayının ilk gününü değil, on üç gün sonrasını kabul ederler. Buna “anam babam hesabı” derler. Gerçek mevsimlerin resmi takvimden on üç gün gecikmeli olarak geldiğine inanıyorlar. Mart on üç deyince ilkbahar gelir “itin dili dışarı çıkar” demektedirler. Bazı yaşlılar dizlerindeki ağrıları da iklim olayları ile bağdaştırmakta, dizleri sancılanır ise yağmur yağacağını söylemektedirler.

İklim Olayları

Halk, Mart ayının yarısı yaz, yarısı kış demektedir. Mart ayında havaya aldanmamak gerektiği sıkça dile getirilmektedir. Mart ayında belirli sayıda soğuk günlerin varlığı hep söylenir. Bunların başlıcaları; Mart Dokuzu, Dokuzun Dokuzu ve Kariyi Kazana Koyan Fırtınası olarak adlandırılmıştır. Nisan ayındaki April Beşi'ni de belirtelim.

Kariyi Kazana Koyan soğuklarının bir de hikâyesi var; Mart ayının gelmesi ile birlikte havaların ısındığını sanan ihtiyar bir kadın, çamaşır yıkamaya dere kenarına gitmiş, çamaşırını kaynatmak için bir ocak kurup kazanı da üzerine koymuşken, birden hava bozulmuş arkasından kar atıştırmağa başlamış. Kadın tipiden köyüne geri dönmeğe fırsat bulamamış. Donmak için kazanı boşaltıp içine girmiş.

Yol ve Yolculukla İlgili İnançlar

Nevşehir'de geçmiş yıllarda yolculuk çok önemli idi. Ulaşımındaki imkânsızlıklar, uzun süren yolculuklardaki bilinmeyenler, insanları endişelere sevk ederdi. Nakliyeciliği bir ekmek kapısı olarak gören bu kentin insanları için, yolculuk elbette çok önemli bir iştir. Hayırlı yolculuklar dilemek çok yaygındır. Geçmiş yıllarda yolculuk için, önemli işlere başlamak için, sabahın erken saatleri seçilmiştir. Şehirde sabahın hayırlı olduğunu belirten sözler hala canlıdır. "Sabahı şerifler hayrolsun" "Sabah ola, hayrola". "Yolcu yolunda gerek". İnsanlar yola çıkarken, yolunun açık olması, yolcunun su gibi akıp gitmesi, seyahatin uğurlu olması için; yolcular evden çıkarken su dökülmektedir.

Kaşınmak

Kentimizde insanlar, ayaklarının altı kaşındığında bundan dahi yorumlar çıkarmaktadırlar. Avuç içi kaşınırsa para gelecek diye sevinirler, ayağın altı kaşınırsa, yakında bize yolculuk var demektedirler.

Leyleği Havada İlk Görenler

İlkbaharda leyleklerin geldiğine ilk şahit olanlar, onları havada uçarken ilk görenler, o yıl çok gezeceklerine inanmaktadırlar.

Tabiat Olayları Karşısındaki İnançlar

Canlılar arasında, silah yapabilen, karşılaştığı olayları yorumlayabilen tek varlık insandır. Tarihin ilk çağlarından, “aydınlanma dönemi” dediğimiz deney ve gözleme dayalı bilgilerin ortaya çıktığı zamana kadar, insanlar tabiat olayları karşısında yorumlarda bulunmağa çabalamışlardır. Çözemedikleri tabiat olaylarını, antik dönemdeki Yunanlılar tanrıların tepkileri olarak açıklamışlardır. Örnek: Mısırda, Hitit arasındaki savaşta, güneş tutulmuş, her iki taraf da bunu tanrıların bu savaşı istemediği şeklinde yorumlamışlardır.

Türk toplumunda tabiat olayları ile ilgili inançlar vardır. Güneşin doğması, dünyayı aydınlatması, güneş ile ilgili inançların kaynağı olmuştur. Nevşehir halk inançları arasında tabiat olayları ile ilgili inançlar vardır.

Kurban Bayramında Mutlaka Yağmur Yağar

İnanca göre; kurban kanı kutsaldır. Allah yerdeki bu kanı yıkamak için mutlaka yağmur gönderecektir.

Cemre Olayı

Halk arasında yaşayan inanca göre; ilkbaharın belirtisi olarak görülen cemre olayı üç aşamalı olarak gerçekleşmektedir. 1 Şubatta Havaya Cemre düşmekte havada ilkbahar ılıkliği görülmektedir. İkinci Cemre, belirttiğimiz tarihten bir hafta sonra, suya düşmektedir. Bu tarihten sonra sert kış soğukları olmaz ve sular donmazmış. Üçüncü Cemre ise toprağa düşmektedir. Bu durum, suya cemre düşmesinden bir hafta sonra, yani Mart ayının ilk haftasına denk gelmektedir. Toprağa Cemre düşünce, artık bitkilerin de canlanacağına inanılır.

Rüzgâr Anafor Yapınca

Rüzgâr çıkıp anafor oluştuğunda her yan toz duman olmaktadır halk bu duruma “şeytan gelin götürüyor” ya da “şeytan gelin getiriyor” demektedir.

Büyük Konuşmak Korkusu

Nevşehir halkı arasında şikâyet edilen, beğenilmeyen bir konu anlatılırken “büyük söyleme”, ya da “aman büyük konuşma” uyarılarına sıkça rastlanmaktadır. Kültürümüzde, benzer düşüncelerle “büyük lokma ye de

büyük konuşma” deyimi zaten yerini almıştır. Özellikle başkalarını kınayan konuşmalar yapanların, kendilerinin de, mutlaka kınadıkları duruma düşecekleri inancı yaygındır. Bu nedenle insanlar, aşikâr (açık) şikâyet etmekten ve kınama konuşmaları yapmaktan, istihza cümlelerinden kaçınılmaktadırlar.

İçime Doğdu Sözü

Gerçekleşmiş bir olayın ardından “içime doğmuştu” “böyle olacağını tahmin etmiştim”, “biliyordum”, ya da “içimden bir ses bu iş böyle olacak dedi” şeklinde söylemlere rastlanmaktadır. Bazı kişiler bu durumu “aklıma gelen başıma gelir” şeklinde de ifade etmektedir.

Bazı insanlar, olacakları önceden hissettiklerine inanmaktadırlar.

Kızların Boğazı Kırk Boğum

Başlıktaki bu cümle, sabır konusunu içermektedir. Nevşehir’de hâkim olan terbiye inancına göre: kızlar her istediğini söylememeli, her gördüğü şeyden yemek yerine sabretmelidir.

Yağmur Duası

Yöremiz karasal iklime sahiptir. Ilkbahar mevsiminde yeterli yağmur yağmazsa kuraklık görülmektedir. Böyle yıllarda, halkımızı kıtlık korkusu sarar. Modern imkânlar ve bilgilere de sahip olmadıkları için, ilahi güçlerden yardım isteme yolu seçilmektedir. Eski zamanlarda “kamlar” dan, “Yada” taşlarından medet ummuşlardır. İslam inancına girdiklerinde yağmur yağması isteklerini, Allah’tan yağmur dileyen, toplu dini törenler şekline dönüştürmüşlerdir. Halk yağmur duasına çıkarken çocuklarını, kuzuları ile birlikte koyunlarını da götürmektedir. Bir at kafasının da götürülmesi yağmur yağması için elzemedir. Çocuklar yağmur dileğinde bulunup büyüklerin dualarına âmin derlerken, kuzuları analarından uzaklaştırarak meletmektedirler. Bu arada din adamları Allah’a niyaz ederler. Din adamları dua ederlerken, halk avuç içleri yere bakacak şekilde parmaklarını yere döndürmekte ve yağışı sembolize etmekte, amin demektedirler. Katılımcılar “yaratamız bu duaları ve günahsız çocukların âminlerini, koyunların melemesini geri çevirmez inşallah” derler. Bir de kaplumbağanın ters çevrildiği görülmüştür. Düzilmesi için yağış isteyeceğine inanılır.

Gök Kuşacağı

Gök kuşacağı halk arasında “inamı sağma” olarak da ifade edilir. Bu cümle aslında “alaim-i sema”dır. Yurdumuzun değişik bölgelerinde farklı isimler verilmiştir. Eskiden yağmur sonrasında gök kuşacağı oluştuğunda alından geçenlerin cinsiyet değiştirdiğine dair bir inanç varmış.

Bitkilerle İlgili İnançlar

Nevşehir halk kültüründe, bitkilerle, ağaçlarla ilgili inançlar vardır. Bu inançlardan bazıları olumlu iken, bazıları da olumsuzdur. Nevşehir halk inançlarının, bitkilerle ilgili olanlarının kaynağında, dini motifler bulunmaktadır. Örnek olarak; Kuran’da adı geçen zakkum bitkisini verebiliriz. Türk halk kültüründe, bitkiler, özellikle ağaçlar çok kutsal görülmektedir. Oğuz Kağan destanında, Dede Korkut Kitabında ağaçlardan bahsedilmekte olumlu mesajlar verilmektedir. Türk Gök tanrı inancında kutlu ağaç motifi var. Özellikle kayın ağacı, ulu ağaçlar, çam ağacı kutsaldır. Alevi inancında kutsal çam motifi geçmektedir. Sonsuzluk sembolü olarak ağaçlar görülmektedir. Osman Gazinin rüyasında göğsünden çıkan bir ağaç görmesi, cihan hâkimiyetinin belirtisi olarak değerlendirilmiştir.

Anadolu’da Hacı Bektaş Veli dergâhının bahçesindeki kutsal ağaç gibi, kutlu kabul edilen ağaçlar vardır. Bunlar halk tarafından koruma altına alınmıştır.

Kör Keven Kesmek (Siğiller için)

Eldeki siğillerin yok olması için, dağda bir keven dikenini kesilerek okutulmaktadır. İnanca göre dua okunarak kesilen keven dikenini bulunduğu yerde kurudukça eldeki siğiller de kururmuş.

Zakkum

Değişik toplumlarda zakkum bitkisinin pek uğur getirmediği konusunda ortak bir kanı oluşmuştur. Nevşehir halkı zakkumu cehennem ağacı olarak bilmektedir. Orta Anadolu iklimine pek uygun olmayan bu bitkiye evlerde pek yer verilmez.

Üzerlik Otu

Uğur getirdiğine inanılmaktadır. Bitkinin tohumları tespih tanesi gibi iplere dizilerek duvar süsü olarak kullanılmaktadır.

Nisanda Çıra İle

Bağ çubuklarının budanma mevsimi, yöreye ve iklimin durumuna göre değişmekle beraber, Mart ayı ortalarında başlamaktadır. Mart ayı, karların, buzların olabileceği bir dönem, bu yüzden acele etmemek gerekiyor, hem de budamak için daha zaman var. Nisan ayı girince zaman çok daralmakta bitkiler de hızla yeşermeye başlamaktadır. Bu nedenle halk, karanlıkta dahi budama yapılmalı anlamındaki şu cümleyi kullanmaktadırlar. "Martta sıra ile Nisanda çıra ile budamak gerek". Üzüm asmalarının budanması sırasında kesilen yerden bitkinin öz suyu damlamaktadır, bu damlayan sular gözlere sürüldüğünde görmeyi kuvvetlendirdiği söylenir.

Ağaçlara Bez Bağlamak (Kutsal Ağaçlar)

Bu inancın kökü binlerce yıl öncesinin Türk inancı olan Şamanizm dönemine kadar uzanmaktadır. Gök Tanrı inancında yer su, yüksek dağlar, mağaralar, at, ateş ve büyük ağaçlar kutlu olarak kabul edilmiştir. Kayın ve çam ağaçları kutsaldır. Günümüzde de Alevi inancında çamın kutsal olması gibi. Böyle kutsal bilinen ağaçlara bez (halk bunlara çaput diyor) bağlamak uğurlu kabul edilmektedir. Hacı Bektaş Veli Türbesinde, bu velinin bastonu iken yeşerip ağaç olduğu varsayılan ağaç vardır. Bu ağaca da uğur niyeti ile bez bağlanmaktaydı, birkaç yıl önce yasaklanmıştı.

Habersiz Alınan Çiçek Sitilleri

Halk inancına göre: çiçek sitilleri ev sahibinin haberi olmadan alınırsa tutma olasılığı fazla imiş.

Susam Mezarlık Bitkisi

Halkın Süsen de dediği Susam, mezarlık bitkisi olarak algılanmaktadır, pek uğurlu görülmez.

Mezar üzerindeki susam

Hayvanlarla İlgili İnançlar

Göçebe bir yaşam süren atalarımız, doğayı gözlemleyerek hayvanlarla ilgili inançlar geliştirmişlerdir. Ulaşım, ticaret, sermaye, beslenme, giyim, iş yaptırma, bekçilik gibi onlar için önem taşıyan konularda hayvanlar ön plandadır. Hayatlarında bu kadar yer tutan hayvanların, hayallerinde de yer alması normal karşılanmalıdır. İslam öncesi dönemde hayvan karakterleri incelenmiş, onlara uygun, on iki hayvanlı Türk takvimi yapılmıştır. Hayvanların sembol olarak kullanıldığı da görülmektedir. Diyarbakır Kalesi'nin Urfa kapısında, boğa, kartal ve arslan figürleri işlenmiştir.¹¹ Nevşehir'de, hayvanlarla ilgili inançlar da karşımıza çıkmaktadır. Peygamberimizin Mekke'den Medine'ye (Yesrib) göçü sırasında sığındığı mağaranın ağzına ağ örerek, peygamberimizin yakalanmasını önleyen örümcek, halk arasında korunan bir hayvandır. Bal arıları ve karıncalar çalışkanlıkları ile Nevşehir halkının sevgisini kazanmışlardır.

Bu hayvanlar öldürülmez. Karınca yuvalarının bozulmamasına dikkat edilir. Yavrulamış hayvanları öldüren avcılar onmadığı, güvercinin kutsal olduğu gibi inançlar vardır.

Güvercin Kutlu Hayvan

Tüm dünyada barış sembolü olarak görülen güvercine, Nevşehir'de özel bir

11 Anadolu Selçuklu Sanatında Gezegen ve Burç Tasvirleri, s.38

ilgi gösterilir. Nevşehir'de, özellikle Hacibektaş ilçesinde, ünlü düşünürümüz, Hacı Bektaş Veli'nin Horasan'dan, Anadolu'ya güvercin kılığında geldiğine inanılır. Bu yüzden güvercin kutsal kabul edilir.

Kaplumbağa Motifi

Kaplumbağa toplumda uğurlu sayılmıştır. Nevşehirliler uzun ömürlü, zararsız bu hayvana "tosbağa" demektedir. Sanayiciler önemli makinelerine, kadınlar pek değerli addettikleri dikiş makinelerine ölmüş küçük kaplumbağanın içi boşalmış kabuğunu boncuklarla birlikte asarlar.

Kara Kedi

Kara renk, kültür hayatımızda kötü, uğursuz olanlara bir simgedir. (Kara, kelimesi gözü pek kişilerin isimlerinin başına, yiğit anlamında eklenir, konumuz dışında kalmaktadır.) Göçebe bir hayat süren atalarımız, tabiatta karşılaştıkları hayvanlara da uğurlu, uğursuz ayrımı ile bakmışlardır. Koyun ve koç bereketli, kutsal sayılırken kara kedi uğursuz olarak telakki edilirdi. Halk masallarında, rivayetlerde şeytanın kara kedi şekline girdiği anlatılır. Şuur altındaki bu söylentilerle geceleri, kara kedi görmek uğursuz kabul edilir.

Halkın çok kurnaz olduğunu söylediği tilki ise, bölgelere göre değişmekle birlikte, uğurlu sayılmaktadır. Köpeklerin sürekli uluması bir felaket geleceğine yorumlanır.

Evin önünde baykuş ötmesi uğursuzluk sayılırken, karganın ötüşü uğur sayılmaktadır.

Horoz Olmasın

Kadınlar tavuklarını civciv çıkartmaları için gürk yatırırken, altlarına en fazla on iki, on üç tane yumurta koymaktadırlar, bu esnada başlarına yaşmak yapıyorlar, örtünüyorlar. Böylece çıkan civcivlerin tavuk olacağına inanıyorlar.

Horozun Erken Ötmesi

İnsanlarımız evlerindeki kümeste öten horozun ötüşünden bile mana çıkarırlar. Horoz sabahı beklemeden öterse uğursuz sayılır. Halk arasında “erken öten horozu keserler” deyimi var.

İnekler Dişi Yavrulasın

Çekilen diş gebe ineğin altına atılınca doğacak buzağının dişi olacağına inanılmıştır.

Karıncalar

Bu çalışkan hayvanlar çiğnenmez. Evde karınca peydahlanırsa, halkımız bunları imha etmez. Evde karıncaların yuva yapması halinde, ev sahiplerinin gelecekte zengin olacağına inanılır.

Katır

Katır toplumda adeta bereketsizlik sembolü olarak görülmektedir. Kadın kavgalarında çocuğu olmayan hanımlara “kunnamaz katır” cümlesi, üremez anlamında ve hakaret olarak kullanılmıştır.

Örümcek Kutsal

Örümcek, Peygamberimizin sığındığı mağaranın ağzına ağ örerek, kurtulmasına yardımcı olduğu için, kutsal sayılır öldürülmez.

Yılan Derisi Derde Çare

Yılan, yeni deri çıkarırken eski derisini atmaktadır. Halk kırlarda buldukları bu derileri saklamaktadır. Sedef gibi deri hastalıklarında halk ilacı olarak kullanılmıştır. (resimde görülen deri yüzülerek çıkarılmıştır)

Akrep ve Yılanlara Karşı Önlemler

Bağ ve bahçe işleri ile uğraşan Nevşehirliiler, arazide yılan ve diğer sürüngenlerle, akreplerle karşılaşmaktadırlar. Yörede akreplere “guyrülü” denilmektedir. Halk, akrep sokmasına karşı tedbirler aramıştır:

Bağlardaki yılan vs sürüngenlerden korunmak için bağ kenarlarındaki taşlara katran sürülürse bu hayvanların oralara ayak basmadığına inanılmaktadır. Bazı kişiler, bu sürüngenlerin kendisine dokunmayacağını iddia etmektedir. Bu kimseler, bu özelliklerinin kendilerine atalarından intikal ettiğini belirterek, bunu “**el almak**” olarak nitelendirmişlerdir. Bu hayvanlarla karşılaşsalar bile, hiç zarar görmeyeceklerine kendilerini öylesine inandırmışlar ki, istenirse onları tutabileceklerini iddia ediyorlar. Böyle el aldığına inanmış insanlar “afsunlu” olduklarını söylüyorlar. Akrep gibi zararlı hayvanlar soktuğunda, yara yerine öldürülen hayvanın sarıldığı bile olmuştur. Günümüzde doktor kontrolünde ilaçlar kullanılmaktadır.

Kuşlar

Türk kültüründe kuş motifi çok önemlidir. Türk boyları arasında her boyun farklı kuşlardan sembolleri olduğu gibi. Genellikle yırtıcı kuşlar sembol olmuştur. Halk edebiyatında “devlet kuşu” ifadesi vardır. Güç kudret sahibi olmak manasında kullanılmıştır. Divan edebiyatında Hüma kuşu, aşık edebiyatında turnalar, işlenmiştir. Kuşların gökyüzünde yükselerde süzülmesi, kartalın avına karşı güçlü olması gibi nedenlerle kuşlar kültürümüzde güç, hâkimiyet ve mutluluk sembolü olarak görülmüştür. Kartal da bir Türk sembolüdür.¹² Türk devletlerinin bayraklarında yer almıştır. Kuşların olumlu motifler taşıdıkları Nevşehir halkı arasında da kabul görmektedir.

Üzerinize kuş pislemesinin uğurlu olduğuna,

Karga (Saksağan halk karga der.) ötünce haber geleceğine,

Baykuşun ötmesi halinde uğursuzluk geleceğine,

Kuşların bir araya toplanıp ötüşmeler, halinde yağmur yağacağına inanılmaktadır.

12 Bakınız Anadolu Selçuklu devletinde çift başlı kartal motifi

Kurşunlu Camii içinde deve kuşu yumurtası süsler

Deve Kuşu Yumurtası

Örümcekler bir yere ağ kurmuşsa, oradaki sorumluların ilgisizliğine yorumlanır. Temiz ve bakımlı yerlerde örümcek ağ olmamalıdır. İlaçlarla mücadelenin olmadığı geçmiş yıllarda, Devekuşu yumurtalarının örümcekleri kaçırdığına inanılmış. Nevşehir Kurşunlu Camii'indeki bu niyetle asılmış dokuz adet yumurta, kible tarafında halen bir süs olarak durmaktadır.

Devekuşu yumurtası olan yerde örümcek yuva yapmaz.

Bahçelere Boğa At, Koç Kafası Kemikleri Asmak

Nevşehirli, çok emek harcadıkları bağ ve bahçelerini korumak için ağaçlara at kafası, koç kafası kemiklerini asmaktadırlar.

Not: Resim, Cevizlioğlu'nda Yaşar Yalçın'a ait bağda çekilmiştir.

Uğur Böceği

Kırmızı renkli bazı cinslerinin üzeri benekli olan uğur böcekleri, toplumda uğurlu sayılmaktadır. Üzüm salkımları arasında çok sık görülen bu böcekler korunmaktadır, uçurularak doğaya bırakılmaktadır.

Kedi ve Köpek

Halkımızda kedilerin nankör oldukları, köpeklerin ise sadık oldukları inancı var. Köpekler evin dışında yaşadıkları halde sahiplerine sadık oldukları, kediler evin içinde yaşadıkları halde gördükleri iyilikleri inkâr ettiklerine inanılır. Bir diğer inanca göre melekler köpeklerin barındığı evlere uğramazlarmış. Köpeğin sahibini ısırması, uzun uzun uluması ise uğursuz olarak görülmektedir.

Yılan Lafı Geçince

Bağ bahçe ile uğraşan Nevşehirli arazide sık sık yılan görürler. Toplumda yılan lafı geçmesi pek istenmez. Eğer hasbelkader yılan ile ilgili söz açılırsa ki hep açılmıştır; “bırakın şu soğuk hayvandan bahsetmeyi”, “düşman bizi andı” derler.

Yılan Bağ Bekçisi

Bazı aileler bağ ve bahçelerindeki yılanların kendi mülklerini koruduğuna inanmaktadırlar. Bu durum kültürümüz içinde yer alan koruyucu ruhlar anlayışının bir devamıdır. Yılan Türk kültüründe yer etmiş bir simgedir. On iki hayvanlı Türk takviminde senelerden birinin adı yılan yılıdır. Koruyucu yılan ev sahibine zarar vermez, evi koruduğuna inanılır. Koruyucu ev yılanının yerini Nevşehir’de koruyucu bağ yılanının aldığı görülmektedir. Koruyucu yılan inancı Hazara Türk toplumunda da görülmektedir.¹³

Koruyucu yılan inancına göre: Bağda yuva yapmış yılan, bağ sahiplerine dokunmaz, hatta hiç görünmezmiş. Bu hayvanlar yabancılara görünür zarar da verebilirmiş. Bir kadının bağında gördüğü yılanı şöyle seslendigiğine şahit oldum “çocuklarım var, ben çalışmak zorundayım beni neden rahatsız ediyorsun? Seni Şahmeran anaya şikâyet ederim”.

Yılan Öç Alır

Halk arasında yerleşmiş inanca göre bir yılan öldürülürse yılanın eşi de mutlaka o kişiyi sokarak öldürmüştür. Halkımız bu nedenle mecbur kalmadıkça yılanlara dokunmak istenmezler.

13 Bakınız Dr. Yaşar Kalafat Balkanlardan Uluğ Türkistan’ına Türk halk inançları s. 37

Yılan Katrandan Kaçar

Nevşehirliiler bahçelerinde yılan görmeyi de pek istemiyorlar. Bu hayvanın bahçelerine yerleşmesine mani olmak için önlem olarak bağ kelile-
rindeki (sınır) taşlara katran sürmektedirler.

Yılanların Şahı Şahmeran

İnanca göre; yılanların baş tarafı insan, alt kısmı yılan şeklinde bir şahları varmış. Bir gün insanlar tarafından öldürülmüş. Yılanların bu olaydan haberleri yokmuş. Eğer haberleri olsaymış bütün insanları sokarak öldürmek istermiş. Annem bağda yılan gördüğü zaman, “seni Şahmaran’a şikâyet ederim ayakaltında dolaşma” derdi.

Tavuklara Fol Koymak

Tavuk kümeslerinde hayvanların yumurtladığı sepetin içine bir yumurta veya yumurta şeklinde hazırlanmış bir model konursa ona “folu” denir. Tavukların onun üstünde yumurtlamaya niyet edeceklerine inanılmıştır.

Kurbağanın Siğil Atması

Geçmiş yıllarda, eller üzerindeki siğillerin kurbağa tarafından atıldığı inancı yaygındı. Günümüzde anlamsız bir inanç haline gelmiştir. Eskiden kurbağanın siğil atacağından çekinerek bu hayvana dokunulmazdı.

Avcılar ve Uğur

Nevşehir’de ava gitmeyi hobi olarak seçmiş çok kişi vardır. Bu kimseler av ile ilgili inançlara sahipler. Bu inançlardan bazıları şöyle:

Av sırasında güvercin vurmanın uğursuzluk getirdiğine inanılır.

Tilki vurmanın da uğursuzluk getireceğine inanılır.

Kurt Ağzı Bağlamak

Koyun sürüleri olanlar, çobanlar, zaman zaman hayvanlarını arazide kaybetmektedirler. Bazen de hayvanlar kaçıp kaybolmaktadır. Eşeğini arazide kaybedenler, sürü eve döndüğünde koyunların eksik olduğunu gören sürü sahipleri, dağda kalan hayvanı kurt parçalamasın diye önlemler almaktadır. İnançlardaki kurt ağzı bağlama tedbirdiri şöyle olmaktadır:

Katlanabilen bir bıçak türü seçilip, ağzı, ayetler okunarak kapatılmaktadır. Buna **“kurt ağzı”** bağlama denmektedir. Ağzı bağlanan kurtların, arazide kalan hayvanı yiyemeyeceğine inanılır. Hayvan bulunduktan sonra, yazık, kurtlar aç kalmasın diye! Dualarla bıçak tekrar açılmaktadır.

Tilki Ezan Dinler

Halk arasında, tilkilerin sabah ezanını, iki ayaklarının üzerine kalkarak dinledikleri inancı var.

Ticaret Hayatıyla İlgili İnançlar

Nevşehir'de ticaret hayatı önemlidir. Geçmiş yıllara ait dükkân sayıları, şehirde çok canlı bir ticaret hayatının var olduğunu düşündürmektedir. Nevşehirli esnaf, aralarında yaş ve ekonomik güçleri ile adeta hiyerarşik bir toplum kurmuşlardır. Ahilik kurumundaki saygı düsturu gibi en yaşlı esnaf hürmet görmektedir. Buna maddi gücü de ilave etmeliyiz... Günümüzdeki uygulamaların aksine, geçmiş yıllarda Nevşehir esnafı arasında gösteriş asla tasvip görmezdi.

Günümüzde o mütevazı ve çalışkan esnaf arasında; işlerinin nazara gelerek bozulacağına inanan kişiler vardır. Bu kişiler kendilerine göre önlemler de alırlar.

Siftah Parası

Nevşehir'de sabah erken saatlerde dükkânlara ilk giren müşterinin esnaf arasında çok özel bir yeri vardır. İlk müşterinin yaptığı alışverişe **“siftah”** denir. Siftah sonrasında müşterinin verdiği paraya **“siftah parası”** denir. Alınmış bu para gün içinde kullanılmaz, bir kenara konur. Bu siftah parasının uğruna, bereketine, arkasının geleceğine inanılır ve saklanır. Bu inanç gereği, dükkâna ilk gelen müşteriye mal satılmı, mal almadan gitmemelidir

Nevşehirliiler erkenden alışverişe çıkmayı, işlerini vaktinde bitirmeyi severler. Esnafı, bazı kişilerin, dükkânlarına uğradığında işlerinin açıldığına inanmışlardır. Bu durum kişilerin kendilerine söylenmez. Onların dükkâna her sabah bir vesile ile uğramasına ortam yaratılır, böyle adamlara olabildiğince sempatik davranılmaktadır.

Dükkân ve ev gibi gayrimenkullerin uğurlu ya da uğursuz geldiklerine inanılmaktadır. Ev ve işyeri sahipleri evinin ya da işyerinin kendisine uğurlu geldiğine inanırsa o evi, iş yerini çok darda kalmadıkça satmaz.

Nevşehirli esnafı, işlerinin iyi gittiğini başkalarının bilmesini, işlerinin gayet iyi olmasının toplumda dikkat çekmesini hiç sevmezler. Zaten halkımız yakın yıllara kadar gösterişli bir hayat tarzını beğenmezlerdi. Ekonomik güçleri hangi düzeyde olursa olsun, iş adamlarına işler nasıl diye soracak olsanız, mütevazı bir hava ile, “- eh geçinip gidiyoruz işte” derler. Bu şekilde davranarak kıskançlıkları önlediklerine, hem de nazardan kurtulduklarına inanırlar. Birçok iş yerinin girişinde “**Maşallah**” yazıları açıkça görülecek şekilde asılmıştır. Bir de numune olarak hatalı ürün sergileme görülmektedir. Örnek olarak bazı fırıncıların ilk pişirdikleri biraz da kasten yakılmış ekmeği dükkân levhalarının yanına asmalarını gösterebiliriz.

Mesleklerin Pirleri

Nevşehir’de halk arasında bazı mesleklere ait pirlere ait kabul görmüştür. Konu oldukça geniş, meslek pirlereinden birkaç örnek alıyoruz. Peygamber Pirlere: Hz. Şit; hallaçların, Hz. Nuh; doğramacıların, Hz. Hud; Tüccarların, Hz. Salih; devecilerin, Hz. İbrahim; sütçülerin, Hz. Musa, Hz. İshak; çobanların, Hz. Yusuf; Saatçilerin, Hz. Zülküf; ekmeçilerin, Hz. Lut; tarihçilerin, Hz. Üzeyir; Bağcıların, Hz. Davut; demirci ve zırhçıların, , Hz. Âdem; ekincidir. Hz. Ermiya; cerrah, Lokman; doktor. Hz. İsa; seyyah. Hz. Muhammed; ticaret yapıları. Aynı inançlara, Bektaşilik inancında da rastlanmaktadır.¹⁴

Velilerden pirlere:

Hacı Bektaş Velii; Yeniçerilerin, Selman-ı Farisi berberlerin, Ahi Evran debbağların (dericiler) piri.

Dükkânlara Dualar Asmak

Ticari başarının artması, bolluk ve bereket getireceği inancı ile dükkânlara, iş yerlerine Ayet el Kürsi, Fatiha Süresi ya da yapılan iş kolunu ilgilendiren başka ayetler, özellikle de karınca duası asıldığı görülmektedir.

Mezar ve Ölüm ile İlgili İnançlar

Nevşehir halkı, atalarına oldukça saygılıdır. Bu saygı, bin yıl öncesinin atalar kültü'nden kaynaklanır. Kültürümüzde atalara saygının ileri boyutlara vardığı olmuştur. Nevşehirliler atalarının mezarlarına pek önem verirler. Bu niyetlerle yapılan faaliyetler arasında mezar yapımı, mezar ziyaretleri önem taşır. Mezarlar sık sık ziyaret edilerek gerekli bakımları yapılmaktadır.

Ölmüş Kişilerle İlgili İnançlar

Hasan Emmi türbesi, kutsal bir mekân olarak görülmektedir. Bazı dilek sahipleri burada mum yakmakta, dualar okuyarak adak adamaktadırlar.

Bu türbe daha önce aynı isimle anılan bir mezarlık içinde bulunmaktaydı. İmar planları gereği, Yeni Kayseri yolunun açılması ile dört yol kavşağında, herkesin görebileceği bir konuma kavuşmuştur. Çökmek üzere olan kubbesi ve duvarları, Nevşehir Belediyesi tarafından tamir ettirilmiştir. Hasan Emmi Nevşehirli temiz kalpli bir insandır. Kara Camii yakınındaki kayadan oyma bir küçük mekânda yaşamış. Burası günümüzde bir evin kileri olarak kullanılmaktadır.

Türk kültüründe ölen kişilerin insanları duyabildikleri, ama cevap veremedikleri inancı var. Bu inanç şimdi mezara selam inancı ile birleşerek yaşamaktadır. Mezarlıkta yatanlara selam verilmekte, dua bittikten sonra tekrar geleceğini söyleyenler, rahat uyu diyenler görülmektedir.¹⁵ Ölmüş kişilerin insanları dinlediği inancına yer verilmiştir.

Bir başka inanç da ölmüş insanın çok ağır olduğudur. Bunu anlatmak için “ölü eti ağır olur” denmektedir.

Ölünün Üzerine Bıçak Koymak

Türk kültüründe demir madeni ve demircilik kutsallar arasında ön sıradadır. Bunun Türk efsaneleri ile ilgisi vardır.¹⁶ demircilik, savaştı bir kültürde elbette önemli olacaktı. Yeni vefat etmiş bir kişinin üzerine kutsal sayılan demirle ilgili olarak kılıç, bıçak konursa ölü şişmezmiş.

Mezar Taşları Okumak.

Halk inancına göre; Mezar taşlarındaki yazılar okunmamalıdır. Okuyanlarda hafıza kaybı olacağına inanılır.

Boş Mezara Yatmak

Halk arasında dolaşan bir inanca göre: Kazılmış mezara uzanıp yatmak, ölüm dileği olarak anlaşılır. Bu dilek de mutlaka kabul edilmiştir. Bu nedenle boş mezara yatılmamalıdır.

15 Dr. Yaşar Kalafat'ın Doğu Anadolu'da eski Türk inançlarının İzleri adındaki eserinde s.73. I paragraf.

16 Bakınız Ergenekon efsanesi

Mezar Taşları Şekillidir

Mezar taşları ölenin cinsiyetine göre şekilli yapılmıştır. Erkek mezar taşlarının ucu sarık şeklinde olduğu halde, kadın mezar taşları kadın saçları şeklinde olabilmektedir. Bu uygulama artık değişmiştir. Günümüz toplumunda kadın erkek farkı artık görülmemektedir.

Ateş ile İlgili Olanlar

Ateş Türk kültüründe kutsaldır. Bu kutsallığın sebepleri arasında her şeyi arındırması yok etme gücü ve aydınlatması yanında, Ergenekon destanımızdaki demir dağın, ateş marifeti ile eritilip yol açılmasının da etkisi vardır. Bu inancın kökleri Şamanizm'e kadar dayanmaktadır.

Kaynar sular rasgele yerlere dökülmez. Ateşin üzerine su dökülmez.

Gözü Açık Gitmek

Bir kimse, hayattayken beklentilerini göremeden, çok sevdiği şeylere doyamadan vefat ederse; O kişinin gözü açık gittiğine inanılmaktadır. Aslında bu sanal bir ifadedir. Her vefat edenin gözü sonradan kapatılır. Bazı kişiler "bu işin sonunu görmeden ölürsem gözüm açık giderim" demektedir.

Mezar Toprağı Serpilmek

Nevşehir’de “üzerine mezar toprağı serpilmiş” deyimini kullanılmaktadır. Halk arasındaki inanca göre; Mezar toprağı uyuyanların üzerine serpilirse, uykudan uyanması güç ve geç olurmuş. Bazı hırsızlar bu yöntemi bile kullanırlarmış.

Mezar Üstüne Basılmaz

Mezar toprağına basılarak geçilmez. Bu hareket orada yatan merhum bir saygısızlık olarak görülmektedir. Mezar yerinin değiştirilmesinin ölmüş kişinin ruhunu incittiğine dair bir kanı var. Günümüzde, şartlar, mezar yerlerinin değiştirilmesini gerekli kılabilmektedir.

Mezar ve Türbeden Eşya Alınmaz

Türbe ve mezara ait eşyalar alınmaz, orada yatan kişinin ruhunun alanları rahat bırakmadığına inanılır.

Mezar Başında Son Dua

Ölen kişinin bedeni mezara konup toprakla örtüldükten sonra imam tarafından son duası yapılmaktadır. İmam, mezar başından en son ayrılır.

Mezarlıkta Yetişen Ağaçların Meyveleri

Halkımız mezarlıkta yetişen ağaçlardan meyve yemeyi pek doğru bulmuyor. Bu nedenle, mezarlıktaki badem ağaçları, badem dolu oldukları halde kalmaktadır. Bazı küçük çocuklar bu inançları bilmeden koparmaktadırlar.

Fişekçi Camii Önündeki Mezar

Nevşehir il merkezinde bulunan Fişekçi Camii önünde, etrafı demir parmaklıkla çevrilmiş bir yatır mezarı vardı. Halk arasında anlatılan rivayetlere göre; 1960’lı yıllarda bu mezarın yeri değiştirilmek istenmiş. Gelen işçiler, çalışırken kazmayı kendilerine vurmuşlar, yaralanmışlar. Daha sonra burayı kaldırmak için getirilen iş makineleri de bozulmuş, bıçak ve keçeçeleri kırılmış. Günümüzde bu mezar yerinden kaldırılmıştır.

Ölürken Azrail’in Görülmesi, Helva Dağıtmak

Azrail bazı kişilere değişik kılıklarda görülebilmış. Siyah bir kartal şeklinde görüldüğüne dair rivayetler anlatılmaktadır. Ölen için helva dağıt-

mak, onun adına hayır amacıyla yapılmaktadır. Karaim Türklerinde de ölen için helva dağıtmak, helva yapmak vardır.¹⁷

Nevşehir’de uygulanmakta olan halk inancına göre; Ölen kişiler adına belirlenen miktarda, “ıskat parası” dağıtmak gerekmektedir.

Ölü Soykası

Halk ölen kişilerin giyeceklerine “soyka” demektedir. Ölenin yakınları bu eşyaları kullanmayı istemezler. Hatıra olsun diye, merhumun bazı eşyalarını saklanabilir. Beddua ederken “soykana kalsın” derler. Ölenin eşyaları, (soykalar) fakirlere verilir.

Giyim Eşyaları

Çorabın ters giyilmesi işlerin ters gideceğine yorumlanır, görenler hemen uyarırlar, hemen düzeltilmesi istenir.

Güneşe Karşı İşemek

Türk kültür hayatında güneş kutsal sayılmaktadır. Doğunun kutsal olması da güneş ile alakalıdır. Güneşe dönerek işemek, bu yönden sakıncalı ve saygısızlık olarak görülmektedir. “Köktürk çağında Bizanslı elçi güneşe hürmet gösterildiğini ancak tanrı gibi görülmediğini vurgulamaktadır.” Dr. Yaşar Kalafat.- Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının izleri s. 37 Geçmiş yıllarda Nevşehirli kadınlar güneş doğmadan kalkar, evlerinin önünü süpürürlerdi.

Geceleri Yıldız Kayınca

Nevşehir’de bazı kimseler, gece gökyüzüne bakarken yıldız kayınca, “her halde birisi öldü” demektedir. Aynı inanç Doğu Anadolu illerinde de görülmektedir. Bu inanç Türklerin en eski inançları arasındadır.¹⁸

Şehitler Ölmez.

Bu inanç, kaynağını kutsal kitabımız Kur’an’dan almaktadır. İslam inancına göre vatan, millet, din, için ölenlere şehit denir. Bakara suresinin 154. ayetinde şöyle ifade edilir “Allah yolunda ölenlere ölüdür, demeyiniz aslında onlar diridir.” Halk, cennetin en güzel yerinin onlar için ayrılmış ol-

17 Bakınız Dr. Yaşar Kalafat- Balkanlardan Uluğ Türkistan’ına Türk Halk İnançları

18 Bakınız İbrahim Kafesoğlu - Eski Türk Dini adlı eser.

duğuna inanmaktadır. Bu inanç, günümüzde tüm canlılığı ile yaşamaktadır. Şehit cenazelerinde katılanların “şehitler ölmez” sözü, inanmadan söylenmiş kuru bir cümle değildir. Nevşehir’de cenazelerin üzerine cinsiyetlerini belirtmek için işaretler konmaktadır. Genç kız ölürse tabuta gelinlik, kadınlar ölünce yerel bir kadın örtüsü olan “çar, atkı”, ya da bir başörtüsü, erkek cenazelerin üzerine, erkek ceketi, palto vs konmaktadır.

Ölenin Evinde Yemek Yaptırılmaz

Cenaze çıkmış evin sahiplerinin yemek ihtiyacını yakın komşuları, dostları birlikte karşılarlar. Cenaze sahiplerinin yasta oldukları düşünülmektedir. Cenaze yakınlarının giyimleri de yaşlı olduklarını gösterir. Halk, yakınları ölen kişiler için, “şimdi onların eli, kolu kalkmaz” der. Yemek götürürlür. Komşular, ne gün yemek götüreceklerini, aralarında belirlemektedir. Bu inanç, dünyanın değişik yerlerinde yaşayan Türk toplumlarında da görülür. Örnek; Ahıska Türkleri arasında bu inanç hala yaşamaktadır.¹⁹

Yatır Ziyaretleri

İnsanlar, gerçekleşmesini istedikleri niyetleri için, mezar ziyaretleri yapmaktadırlar. Buralarda yatan kişilerin ruhlarından yardım umarlar. İslam’da, Allah’tan gayrisinden istekte bulunmak, hoş karşılanmamaktadır. Buna rağmen, medet umulan mezar ziyaretleri, yukarda anlatılan amaçlarla yapılmaktadır. Kerametine inanılmış kişilerin mezarlarına halk arasında “yatır” denir. Burada yatanların Allah’ın sevdiği kişiler olduğu, orada dile getirilen niyetlerin gerçekleşeceği düşünülür. Nevşehir’deki Hasan Emmi Türbesi şehir merkezinde bulunan tek yatır olarak kabul edilmektedir.

Evlilik, Hamilelik ile İlgili İnançlar

İslam dini, şartları uygun olan gençlerin evlendirilmesini öğütler. Evlilik ile toplum yapısının sürmesi, neslin devamı istenir. Evlilik ve aile, Türk toplumunda, başlangıçtan günümüze kadar özel bir önem taşır. Kültür hayatımızda en çok yeri olan evlilik ve aile, bunlarla ilgili birçok inancı da barındırmaktadır. Evlilik ile ilgili inançları sıralamadan önce, halk arasındaki yaygın görüşlerden örnekler sunalım: Cenaze kaldırmakta ve evlendirmek acele edilmelidir. Kız istenirken verilmelidir. Kızı anası sattırır.

Gelin, erkek evine girerken bereketli olması için para ve buğday saçılır.

19 Bakınız Dr. Yaşar Kalafat Balkanlardan Uluğ Türkistan’ına Türk Halk İnançları s. 172

Dini Nikâhı Kılılması

Nevşehir’de, resmi nikâh kıldıktan sonra bile, eşlerin birbirlerine namahrem olacaklarına inanılmaktadır. Resmi nikâhtan sonra halkın söyleyiş ile “hoca nikâhı” da kılılmaktadır.

Kız Olmaya Önem Verilmesi

Evliliklerde eş seçerken kızların daha önce başka erkeklerle cinsel ilişkilerinin olmaması çok önem verilen bir husustur. Şimdi uygulanmıyor ama eskiden çarşaf gösterme âdeti de varmış. Cinsellik bu toplumda bir sır gibi gizlendiği halde, böyle aşikâr hale getirmek nasıl ayıp sayılmamıştır merak konusudur.

Gelinin Duvağındaki Tel

Düğünlerde, gelinin başındaki gelin telinden bir tutam almak uğur adedilmiş, kızların da kısmetinin açılacağına inanılmıştır.

Dört Başı Mamur Olmak

Nevşehir’de düğünden kısa bir süre önce, kına gecesi yapılır. Geline kına yakacak kadınların, eşlerinden boşanarak ayrılmamış, eşleri ölmemiş ve kocaları ile geçimlerinin iyi olması gerekir. Halkımız bunlara “dört başı mamur” der. Yeni gelinin, evlilik hayatının onlara benzeyeceğine inanılır.

Gelin Ata Binmiş Ya Nasip Denmiş

Nevşehirli, gelin olan kız tercihini yapmış olsa da gelinin koca evine girene kadar, talihinin çok değişebileceğini, umulmadık sürprizler olabileceğine inanırlar. Bunu “gelin ata binmiş ya kısmet demiş” şeklinde ifade ederler.

Gelinin Ayağına Basmak

Nikâh töreni sırasında gelin ve damat bir fırsatını yakalayıp birbirlerinin ayağına basmak istemektedirler. Yerleşik inanca göre, kim ötekinin ayağına daha önce basarsa diğerine hâkim olur, evde onun sözü geçermiş. Gelinin, koca evine giderken yolu kesilir. Bu gelenek Ahıska Türklerinde hala yaşamaktadır.²⁰ Evliliklerde düğün sonrası damat birkaç gün evinden ayrılmaz.

Gelin Küçük Çocukların Elini Öper

Yeni gelin, katıldığı ailenin tüm fertlerinin elini öperek kocasına ve onun ailesine saygısını, sevgisini göstermektedir. Burada bir uygulama hayli ilginçtir. Geçmiş yıllarda yeni gelin ailedeki beş altı yaşındaki küçük çocukların bile elini öperdi.

At, Avrat (kadın) Yiğidin Bahtına

İnançlar arasında kadın ve at, yiğidin isteğine göre değil, bahtına (şansına) kalmıştır. Bu iş bir yazgı (kader) olarak görülmektedir.

Gelinin Koca Evine Girerken Bahşiş Alması

Nevşehir'de geçmiş yıllarda, düğün alayı geçerken yola organ gerilir, organın orta yerine kutsal sayılan demirden bir alet, nacak, kazma bağlanırdı. Yol açma bahşişi alındıktan sonra damadın geçmesine izin verilirdi. Yol açma bahşişini genellikle babalar verir. Günümüzde her düğün sonrasında gelinle damat yola çıkarlarken bahşiş alınmaktadır. Genç evliler bu yüzden içinde para olan zarflar taşımaktadır.

Geline Takı Takmak

Nevşehir'de düğünlerde yakın akraba ve dostlar geline takı takar. Takı takmak mecburi değildir. Takının değeri, takanın toplumdaki statüsüne ve damada yakınlığına göre değişmektedir. Takılar değişik büyüklükte altın olabildiği gibi, kâğıt paralar da olabilir. Bazı kasabalarda, düğüne gelenler, oğlanın babasına, içinde para bulunan zarflarda takdim etmektedirler.

Hamile Kadın Tavşan Görmesin

Hamile kadınların tavşan görmesi istenmez. Doğacak bebeğin dudaklarının yarık olacağına dair bir inanç var. Hamile kadın, istediğini yiyemezse göğsü şişermiş. Bunun bir benzeri de erkek çocuklar için söylenmektedir.

Güzel Şeylere Bakmak

Hamile kadınlar, hamilelikleri sırasında güzel şeylere, özellikle de güzel çocuklara, resimlere bakarsa, kendi çocuklarının da güzel olacağına inanmaktadırlar. Bu amaçla evlerinde güzel çocuklara ait resimler bulundurulur, güzel çocukları olan ailelere çocuk sevmeye sık giderler. Hamile kadınlar biber yedikten sonra ellerini ciltlerine sürmek istemezler. Dikkat

edilmez ise bebeklerin vücutlarında dalak denilen siyah lekeler oluşacağına inanmaktadırlar.

Al Basması

Hamile kadınlarla alakalı olan en önemli inanç, Al basması inancıdır. Al basma inancı, Türk kavimlerinin hepsinde görülmektedir.

Albastı inancına, Sovyet yazarı Bazil Nikitin de, Kürtler adındaki eserinde yer vermiştir. Al Bastı ismi, al (kırmızı) ve basmak kelimelerinden oluşmuştur.

Bu inanç içerisinde, Nevşehir'de lohusa kadınlara zarar vermeyi marifet sayan bir peri kadının varlığına inanılmıştır. Bu kadın, değişik kılıklarda, yeni çocuk sahibi olmuş kadınlara, geceleri zarar vermek için uğramaktadır. Kötü amaçlı bu kadına, "Al Karısı" denmektedir. Böyle bir durumla karşılaşan kadınlara, "Al uğramış" "Al basmış" deniyor. Al Karısını anlatanlara göre, perişan kılıklı ihtiyar bir kadın olabileceği gibi, gayet güzel, bilhassa saçları oldukça uzun, bu saçlarını sık, sık tarayan, genç, güzel bir kadın olarak da ortaya çıkabilirmiş. "Ağrı Van, Muş, Hakkâri, Malatya çevresinde al kızının ağıl samanlık, su kenarları gibi ıssız yerleri kendisine mekân tuttuğuna inanılır"²¹ Al Karısı lohusa kadınları rahatsız etmek isteyince, ayakucundan gelerek, genç annelerin döşlerine oturmaktaymış. Bu yüzden kadınlar imdat isteme imkânı da bulamazlarmış. Bu esnada, boğulacak gibi olur, ter içinde kalır, yüzü kızıl bir hal almış. Cesaret edilir ise, bu kadının (Al Karısının) yakalanması da mümkünmüş. Eğer bebek sahibi kadın ya da ev halkından bir kimse, bu kadının eteğine ya da döşüne bir iğneyi saplayabilirse, artık Al Karısı bu kişilerin kölesi olmaktaymış. Rivayetlere göre, bunu başaran, fakat daha sonra bu durumdan herkese söz ettiği için ya da iğneyi çıkardığı için, elinden Al Karısını kaçırdığını söyleyen insanlar çıkmıştır. Al basarak, lohusa kadının baygınlık geçirmemesi için, daha yeni çocuk sahibi olmuş kadınların yattıkları yatak odalarında, daima büyüklerden bir kadın refakatçi bulunur. Bunun yanında, lohusa kadının odasında, lambalar gece yanık bırakılır. Ne olur, ne olmaz diyerek kadınların yastıkları altına, Kuran-ı Kerim ve çuvaldız konmaktadır. Al karısı ile ilgili tehlikenin kırk gün için geçerli olduğu daha sonraki günlerde al karısının zarar veremeyeceği inancı var. Kırk sayısı, kültürümüzde çok rastlanan, uğurlu sayıdır.

21 Dr. Yaşar Kalafat Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri. S. 33

Dini Nikâh Kıyılırken Yabancılar İstenmez

Halk inancına göre, resmi nikâh yapılmış olsa bile gelin ve damat, birbirleri için haram sayılmaktadır. Düğün öncesinde İslam dini kurallarına göre, dini nikâh (hoca nikâhı) kıyılması gerekir. Dini nikâh cami hocası tarafından, aile arasında yapılır. Bazı hallerde kız ve erkeğin yerine vekilleri, cami hocasının karşısına oturmaktadır.

İmam, kadın ve erkek arasında nikâh kıyma merasimini icra ederken, orada hazır bulunanların ellerini kenetlemelerini yasaklar. Aksi halde, eşlerin anlaşamayacağına, erkeğin cinsel yönden bağlanacağına inanılır. Nikâh kıyılırken, misafir varsa, ellerini dizleri üzerine koymasına dikkat edilir. Parmakların kenetlenmesi hiç istenmez. Uyarıya rağmen, eğer böyle yapan birisi varsa, bu hareketi, art niyetle yaptığına inanılır. Bu yüzden, nikâh kıyma merasimi sırasında yabancıların bulunması istenmez. Nikah şahitleri, aileye çok yakın kişilerden seçilir.

Evlenme İsteği

Nevşehir’de genç insanlar, ailelerine direkt olarak evlenme isteklerini açamazlar. Böyle yapılırsa, saygısızlık gibi görülmektedir. Gençler, aldıkları terbiye gereği, bu isteklerini büyüklerine açarken çok utanıp, sıkılmaktadırlar. Evlilik mutlaka olacağına göre, bu durum aile büyüklerine nasıl açılacaktır? Gençler, genellikle ya kız kardeşlerine ya da yaşlı ninelere, hala veya teyzeye, annelerine içlerini açmaktadırlar. Gençler, duygularını kimseye cesaret edip açamamış ise davranış ve sözlerle bu isteklerini ailelerine belli ederler. Bakınız nasıl olmaktadır:

Erkekler:

Babanın da hazır bulunduğu bir sofrada, pilav gibi yemekler yenirken, genç insan “sokum” adı verilen ekmek dilimini yemeğin orta yerine daldırıp orada bırakmaktadır. Bir başka yöntem de çalışmayı bahane ederek, sık sık evden ayrılacağını, gurbete gideceğini duyurmaktır. Bu genci eve bağlamak için, ailesi, onu mutlaka evlendirmek isteyecektir.

Kızlar:

Genç kızlar için böyle bir isteği ifade etmek daha zor olmaktadır. Kızlarımız aldıkları terbiye gereğince, bu isteklerini açıklayamazlar. Yalnız kelim, halı dokurken, nakış işlerken duygularını yansıtan figürler kullanırlar.

Sözleri de imalı olmaktadır. Kızların bu imalı sözlerinden biri “canım çok sıkılıyor” cümlesidir. Bu söz; bir anlamda artık beni isteyenlerden uygun birine verin demektir. Evde kalan kızlarını, hocaya okutan, büyücülere şirniklik muskası yaptıran aileler de çıkmaktadır. Bazı kızlar adak adarlar. Gelinin ayakkabısının altına ismini yazan kızlar çabuk koca bulacaklarına inanırlar.

Çocuklar

Çocuk çok ağlarsa özellikle ağzını yukarı dikerek ağlarsa aile büyükleri kendilerine bir bela, musibet bulaşacağından korkmaktadırlar. “Kendi başını yesin bari”, “bir melanet gelecek” diyorlar.

Çocuğun üstünden atlamak iyi sayılmıyor. Bir çocuğun üzerinden atlanarak geçilirse, onun güdük (kısa) boylu olacağına yorumlanıyor.

Gelin Ses Saklar

Gelin ilk günlerinde sesini kayınbaba’dan saklar. Hatta evde kocasından başka gelinin sesli olarak konuştuğunu duyan olmaz. Bu durum oğlanın babası geline hediye sunana kadar sürer. Ses saklama dönemi geçse bile gelin yüksek sesle konuşmaz.

Eşler Peş Peşe Ölür İse

Karı, koca arda, arda ölünce ilk ölen kastedilerek “mübarek çağırılmış” denir. Keza ölen kadınının kırkı çıkana kadar koca evlenmez. Bu geleneğe uymayanlar eleştirilmektedir.

Erkeğin Bağlanması Önlemler

Gerdek gecesı damat cinsel yönden başarısız olursa büyükleri devreye girer. Bu problemi çözmek için şu yöntemler uygulanır. Önce hocaya okutulmakta daha sonra damat mezarlığa götürülüp gezdirilmekte ve at arabası ile çevre köylere gezi düzenlenmektedir.²² Dikkat edilirse ortam değiştirmek, düşünce şoku yaşatmak yöntemleri denenmektedir.

22 Gülşehir ilçesi Hacılar köyü.

Halk Hekimliği

Nevşehir’de görülen halk hekimliği faaliyetlerinin kökü, yüzyıllar öncesine gitmektedir. Nevşehir halk inançları arasında, tıp bilimine pek de aykırı düşmeyen uygulamaların yanında, tamamen zıt uygulamalar da görülmektedir. Tıbbi uyarılar ve uygulamalar halk arasında kısa cümlelerle ifade edilir. Örnek olarak; “ayağını sıcak tut, başını serin”, “Erkek adama fazla düşünce iyi gelmez” gibi cümleler gösterilebilir.

Halk Hekimliği ile İlgili Basit Uygulamalar

Nevşehir’de, 70 yıl önce devlet hastanesi yoktu. Hastalar o zor anlarında ulaşım ve yol durumu hiç uygun olmayan seksen km uzaktaki İl merkezi Niğde’ye gitmek zorunda kalırlarmış. Niğde’ye hastaneye gitme imkânı bulamayanlar şehirdeki maharetli insanlardan yardım isterlermiş. İstiklal İlköğretim Okuluna yakın bir evde oturan Servet Hanım diş çekmekte çok mahirmiş. Kadın Ana’da dil altı kesmekte usta imiş. Kırık ve çıkıklar için merhum, Mahsen Sınıksaran’dan yardım istenirmiş. Sınıkçı kelimesi, Türk dil Kurumu sözlüğünde “kırık çıkık bağlayan kimse, çıkıkçı” olarak açıklanmaktadır. Bu kişiler çoğunlukla karşılık beklemeden insanların yardımına koşmaya çalışmışlar.

Hayvan hastalıklarından anlayan kişiler de varmış. Halk arasında tecrübelerle oluşmuş sağlık uygulamalarından bazı örnekler verelim:

Kanı durdurmak için yaraya yağ basılır. Eller ve ayaklardaki çatlaklar için yağ kullanılmıştır. Bir başka halk hekimliği uygulaması da kanı durdurmak için yaraya tütün basılmasıdır. Bu uygulama budama mevsiminde bağ bıçağı kesiklerinde çok uygulanmıştır. Arazide kesikler için kullanılabilir ilaç bulma şansı yoktur. Darbe ve eziklerde kuru üzüm, ya da hamur sarılır. Tuzlu hamur, çıkıklarda bir tedavi yöntemi olarak kullanılır. Uçukların tedavisi için, kaşık sapı ısıtılarak uçuk parpılır, ağız yaralarında, ağızda sey taşı gezdirilir. Zehirlenenlere yoğurt yedirmek en kolay çözümdür.

Geçmiş yıllarda deri hastalıklarını, hastalıklı bölgeye sülük koyarak kanın emdirilmesi ile tedavi edenler bile olmuş. Ağız kokusuna karşı karanfil çiğnemek, kulak ağrılarına karşı ana sütü damlatmak şifa olarak görülmüş. Kızamık geçiren çocukları korumak için, sıcak tutmak gerektiği inancı hala yaygındır. Cinsel güç kaynağı olarak keçiboynuzu (harnup), kabızlığa karşı da en iyi ilaç olarak taze ve kuru kayısı görülmüş. Böbrek taşlarından

şikâyet ederseniz “kiraboğlu bitkisi birebir” denir. Ya romatizmalar, onlar da çaresiz değil ısırgan otu ne güne durmaktadır. Dut pekmezi yiyen öksürmekten kurtulur, nefes darlığı şikâyeti de sona erer denir. Kadın hastalıklarında, mide ağrılarında Per Yavşanı otu, eskiden Nevşehirliilerin tavsiye ettikleri ilaçtı. Nefes darlığı için, muşmula yaprakları da önerilenler arasındadır. İhlamur olmazsa olmaz, şifa kaynağı olup onun da idrar söktürdüğünü herkes söylemektedir.

Sarılık Hastalığında

Yeni doğan çocuk, sarılık hastalığına yakalanırsa, bunu önlemek için; sarı bir yemeni, sarı bir kumaş bebeğin başına sarılır. Bin yıl önceki kültür hayatında sarı renk, güç, kuvvet simgesi idi. Bu renk kumaşlar bağlanan çocukların, eski gücüne, sağlığına kavuşacağına inanılır.

Şişe Çekmek

Halk hekimliğinde şişe çekmenin yeri büyüktür. Aslında bu iş bardak çekilmesidir, adı böyle kalmış. Özellikle soğuk algınlığında başvurulmaktadır. Küçüklüğümde karda çok oynayıp üşütünce, öksürmeğe başladım. Öksürük artınca anemim dayanamayıp şişe çektiğini hatırlarım. Önce

bilgi verirdi. Bu işi herkes kendisi gibi başarılı yapamazmış. Daha önce çok denemiş te, faydasını görmüş. Bu sözlerle beni inandırdı.

“Şişe çekmek” şöyledir: Patates dilimleri düzgün hazırlanır, bunlara kibrit çöpleri batırılmıştır. Uçlarında ispiroya batırılmış küçük pamuklar bulunur. Kibrit çöplerinin yanıcı kısımları alınır. Daha sonra, ispiroya batırılmış pamuklar yakılır, üzerlerine çay bardakları kapatılır. Bardağın içindeki oksijen bittikçe, çay bardağının üzerine kapatıldığı deri şişmektedir. İşin esası da buna dayanmaktadır. Bunun denenmesinin tehlikeli olduğunu burada belirtelim.

Sarmısak

Halk nazarında doğal antibiyotik olarak görülmektedir. Lokumla birlikte yaraya sarılıp cerahatin çıkmasını sağlamakta kullanılır.

Dil Altı Kesmek

Nevşehir’de Kadın Ana isimli hanım, düzgün konuşamayan çocukların dil altındaki perdeleri hiç tereddüt etmeden keser, bu iş için para almazdı

Karın Ağrısına Taş

Karnı ağrıyanlar, dere yataklarından buldukları yüzeyle pürüzsüz yuvarlak taşları ısıtıp midelerinin bulunduğu bölgelere koyarlardı. Günümüzde eczanelerden aldığımız sıcak su torbalarının işlevini dere yataklarından seçilmiş bu yassı, suyun içinde sürtünmekten silinmiş taşlar yapmışlardır. Taşlardan şifa aramak eski Türk inançlarında yeri olan bir davranıştır. “Yada” taşı gibi kutsal taşlar hatırlanmalıdır. Asya’da Türk bölgelerinde çıkan değerli taşlar, günümüzde hastalıklara şifa olarak görülebilmektedir.

Not: Şifa özelliği olan değerli taşlar, bizim konumuzun dışındadır.

Dizleri Ağrıyınca Yağmur Yağacak

Halkımız diz ağrıları ile meteorolojik olaylar arasında bağ kurmayı sevmektedir. Yaşlı Nevşehirliilerin, günümüzde bile, “bu gün yağış var dizlerim ağrıyor” dediklerini duyabilirsiniz. Bu durum, bilim ile açıklanabilir. Acaba havanın nemi, soğuk mu etkilemektedir...

Baş Ağrısına Karşı

Nevşehirliiler, geçmişte doktor ve hastane bulunmadığı yıllarda, basit tedavi yöntemlerini denemişlerdir. Bu yöntemlerden biri de baş ağrısına karşı patatesi dilimleyip, bir bez üzerine dizerek alın bölgesine sarılmasıdır. Nasıl bir sonuç verdiğini bilmiyoruz. Bir başka inanç da sağlıklı olmak için, yılda en az bir kere, turp yenmeliymiş. Hiç olmazsa, tarlasından geçmek gerekirmiş. Yemekten sonra ise, ya kırk adım yürümeli, ya da yan gelip yatmak gerekir inancı var.

Kurşun Dökmek

Göz değmesine karşı uygulanan bu yöntem, hastalıklarda da uygulanmıştır. Bir küçük tavada kurşun eritilmektedir, nazara gelmiş, göz değmiş ya

da hasta insanlar, yere oturmaktadır. Üstlerine, başlarından aşağı bir örtü örtülmektedir. Kurşun döken yaşlı kadın, eritilmiş kurşunu, kurşun dökülecek kişinin tepesinde, bir su dolu kaba dökmektedir. Uğursuzlukları giderdiğine, hastaların şifa bulacağına inanılır.

Arı Sokunca

Nevşehir çevresinde, sarı arı denen küçük yapılı bir arı türü ile bal arıları görülmektedir. İri eşek arıları pek sık görülmez. Arı soktuğunda ağrıyı dindirmek için, iğnenin battığı yere çamur sürülmektedir.

Ağız İçi Yaraları

Ağızda oluşan minik, beyaz uçuklar oldukça acı verir. Geçmiş yıllarda, ağızdaki bu tip yaraları gidermek için, ağız içinde sey taşı gezdirmişler. Taşlardan şifa ummak, bin yıldan daha çok mazisi olan bir uygulamadır.

Tedavilerde Bal Kullanmak

Kırılan yerlerin tedavisinde, önemli bir ilaç baldır. Bu işlerde uzman kişilerin hastalarından ilk istedikleri malzeme bal olur. Kırılan yere bal sürüldükten sonra tahta parçaları ile desteklenerek sarılır. Balın iyileştirdiğine inanılır.

Birkaç Tedavi Örneği

Mide ağrısına karşı, Arap saçı bitkisi kullanılır Kekik ve kabak çekirdeğinin mide kurdunu düşürdüğüne inanılır. Saçlar yağmur suyu ile yıkanırsa parlak olurmuş. Yanlış bir halk inancı; Balık ile yoğurt yenmezmiş (bunun şartları belirtilmelidir).

Göbeği düşen kişilerin bir yere asılıp kendini yukarıya çekmeleri istenir. Parmak uçlarında çıkan dolama ise, soğan sarılarak iyileştirilir. Dudaklardaki kabarcıklardan kurtulmak için kaşık sapı ile parpılır (korkutulur). Halk arasında yaşayan sınıkçılar, (çıkıkçılar), halk hekimleri, genellikle asil mesleği olan insanlardır. Zeki, elleri becerikli bu kişiler, insanlara faydalı olmak istemektedir.

Kurbağacık

Çocukların beyinle ilgili hastalıklarına karşı, bingıldaklarına halk ilacı uygulanmıştır, Bu bölgenin saçları kazınır halk ilacı uygulanırdı. Elli yıl önce

Nevşehir’de sırf bu nedenle kafasının ortasında küçük bir alan kel olmuş çocuklara, gençlere rastlanırdı.

Şifalı Sular ve Uyuz Çeşmesi

Şifalı su kültü, inançlarımız arasında görülmektedir. Aynı inançlara Türkiye coğrafyasının değişik yerlerinde rastlanır. Yöre halkı, Ereğli – Akçakoca yolundaki çeşmenin şifalı olduğuna inanmaktadır. Şifalı sular inancına, Türkiye dışında yaşayan Türk halkları arasında da rastlanmaktadır. Mesela, Karakalpak Türk toplumunda görülmektedir.²³ Nevşehir’de bulunan, 50. Yıl Parkı içindeki Uyuz Çeşmesi, halkın uyuz adını verdiği kaşıntı hastalığına şifa olarak görülmektedir. Karayazı tuzlu suları, Karakaya içmeceleri ayaklardaki kaşıntılara, yaralara, mantar hastalığına karşı çare olarak görülmektedir. Kozaklı kaplıca sularının çıktığı bataklık alan, kadın hastalıkları için gözlerden irak bir uygulama yeri olarak görülüyor. Erkeklerin sokulmadığı bu bataklık alan, şifa kaynağı olarak görülür.

Kavramlar

Ocak’lık, Miras Kalan Bir Özellik

Ocak nedir: Türk halk kültüründe, tıp kurumlarının toplumda yaygınlaşmadığı doktorların sayıca çok az olduğu geçmiş yüzyıllarda, zeki, becerikli insanlar, kendi tecrübeleri ile elde ettikleri tedavi usulleri ile çaresiz hastaları tedavi etmeğe çalışmışlardır. Bunlara örnek olarak sınıkcıları gösterebiliriz. Halk inançlarına göre; fiziki tedavi usulleri dışında, mistik, tılsımlı güçleri ile insanları iyileştirdiğine inanılan kişiler de bulunmaktadır. Belirli hastalıklıları tedavi ettiğine inanılan kişilere, ocak, ocaklı gibi adlar verilmiştir. Bu kişiler, kendilerinde fizik ötesi güçler olduğunu, bu özellikleri sayesinde hastaları iyileştirebildiklerini söylemektedirler.

Ocak kelimesi bir çok alanda da kullanılır. Madencilikte tuz ocağı, tarımda kabak ocağı ifadesi kullanılıyor. Nevşehir ilinde, ocak olduğuna inanılan kimselere, “el” de dendiği olmaktadır. Buradaki el kelimesi, ocak kişinin, ustası olan ocaklıdan el almasını anlatmaktadır. Şehir halkı arasında hangi hastalıklarda, kimin elinin şifalı olduğu bilinmektedir. Deri hastalıklardan biri olan “terma”ya çare oldukları iddiasında olanlardan birkaç kişi ile bizzat tanışmıştım. Vefat etmiş bulunan annem Emine Dinleyen Kurşunlu Camii Mahallesine yakın semtlerde oturanlar tarafından çocuk sancısında “el almış” (ocak) olarak görülmüştür. Onun “ocak”, “el almış” olduğunu bilenler çocuklarını sıvazlatmak için getirirlerdi. Sıvazlanan çocuğun iyileşeceğine inanırlardı. Annem nazlanmadan, bir görev gibi, çocuğu kucağına alır, karnını açar, sıvazlamağa başlardı. Bir taraftan sıvazlarken; bir taraftan da dualar okur, gözleri yaşaracak kadar esnerdi. Esnemek, çocuklardaki rahatsızlığa neden olan “yelin” çocuktan gittiğine delalet sayılıyor. Annem bu işin reklâmını yapmayı hiç sevmezdi. Halk arasında bir deyim var, “şeyhi müritleri uçurur” diye, işte aynen öyle... Bu özelliği gün geçtikçe duyulmuştur. Kadınlar birbirlerinden duyup gelirlerdi. Maddi bir karşılık alındığını görmedim. Sütseven ailesinin yaşlı ninelerine de kadınlar tedavi için gelirdi, tam olarak hatırlayamıyorum, herhalde “dabaz” ocağı idi.

Yakındaki bir mahallede çok yaşlı bir hanımın ocak olmasına rağmen, hastalara ayetli tasta su serptiğini, içirdiğini duymuştum. “Ayetli tas” Nevşehir’de köklü ailelerde bulunan, kenarlarındaki yüzeylere, bakırcılar tarafından çelik kalemle ayetler yazılmış çorba taslarına denmektedir.

Nevşehir’de, günümüzde Deve Çiçeği hastalığında ocak olarak tanınan bir hanım var. Bu rahatsızlığı olan bir yakınım bu kadınla görüşmüştü. Akrabam, daha önce de gitmiş ama bu işin uğurlu günü varmış. Ocak olan yaşlı kadın bu nedenle ilgilenememiş.

Hayatta olan yaşlı bir ağabeyimiz de ellerinde siğil olanları, okuyarak kurtarmaktadır. Bir başka kişi de ellerdeki siğilleri, arpaları okuyarak tedavi etmektedir.

Ocak olan kişi bir başka ocak’tan el almaktadır. El alan, asıl ocağın elinden tuz yalar. Daha da ilginç olan, bazı ocaklar yeni adayın ağzına tükürebilirmiş. Bu el alma kök olarak Fadime Ana’dan sürer gelir. El sahibi olan, ocak olan, işe başlarken “elim Fadime Ana’mızın eli” diyerek başlıyor.

Evimizin yakınlarındaki Ocak olduğuna, el olduğuna inanılan bu insanlar, ellerdeki siğillere, terma dediğimiz güneş yanıklarından meydana gelen rahatsızlıklara çare bulmaya çalışırdı. El sahibi olan, (ocak olanlar) bu özelliklerinin kendi çocuklarına da geçtiğini söylemektedir. El ve ocaklık, sınıklılık gibi halk hekimlerinin, marifetlerinin babadan oğla devredildiği görülmektedir. Ocak olan şahıslar, evlatlarından hangisine el verdiklerini daha hayatta iken belirlemektedir Bazıları da çevresindekilere gizli vasiyet etmektedir. Ölümünden sonra bu evlat, babanın veya ananın görevlerini üstlenmektedir. El verilen çocukların, kız ya da erkek olması toplum tarafından önemsenmez.

Bir başka fizik ötesi özellik de afsunlu olmaıdır. Annem kendisinin afsunlu olduğunu söyler, yılan ve akreplerin kendisini asla sokmayacağını iddia ederdi. Afsun da ocak gibi, bu mistik güce sahip olan bir kimsenin okuması ile kazanılıyor. İslam öncesi inançların İslam dini içinde değiştiği görülüyor. Ocaklar yeni adaya “el” verirken fatiha gibi sureler okumaktadırlar.

Günümüzde gerek ekonomik sebeplerle gerekse ulaşım zorluğu yüzünden hala ocaklara, halk hekimlerine gidip şifa arayanlar vardır. Bu durum insan ve toplum psikolojisi ile alakalı olmalıdır.²⁴

Ahretlik

Nevşehir’de orta yaşın üzerindeki kadınlar arasında görülen bir dostluk örneğidir. Birbirlerini çok seven Nevşehirli yaşlı hanımlar, Allah’tan

kendilerini öteki dünyada da arkadaş etmesini dilemekte, birbirlerine “ahretlik” diye hitap etmektedirler. Bu davranış İslam etkileri taşımaktadır. Ahretlik olarak kabul edilenler, birbirlerine karşı kendilerinde bir sorumluluk hissederler. Öldüklerinde cenaze işlerine yardım etmek, cenazesinin yıkanması, ortalıkta biraz görünmeyince, hasta mıdır sormak gibi... Birbirlerini ahretlik olarak gören kişiler, (hanımlar; çünkü kadınlar arasında görülüyor.) karşılaştıklarında önce salâvatlaşırlar. Bu iş, iki tarafın birbirinin ellerini avuçlarına alarak dualar okumaları şeklinde gerçekleşmektedir.

Bacılık

Anadolu Selçuklu Devleti döneminde Ahilik gibi, Anadolu'nun maddi, manevi kalkınmasına hizmet etmiş Bacıyan-ı Rum; yani Anadolu bacıları adı verilen kadınlar teşkilatı vardı. Bu kadın teşkilatı, bir taraftan İslamiyet'i sevdirerek yaymayı sürdürürken, yardımlaşmayı esas alan akideleri ile yüzlerce yıl sonra bile Nevşehirli kadınlarımızı etkilemiş olmalı. Nevşehir'de birbirlerine sempati duyan hanımlar, birbirlerini kardeş olarak görür, birbirlerine “bacı” kelimesi ile hitap ederler.

Süt Kardeşliği

Birbirlerine karşı çok sıcak komşuluk ilişkileri sergileyen ailelerin çocukları arasında görülmektedir. Birbirlerini çok seven komşulardan yeni bebek sahibi olan iki anne arasındaki samimiyet ve yakınlıktan kaynaklanır. Bazı genç annelerin sütleri olmamakta yeni anne olmuş komşu her iki bebeği de emzirmektedir. Bazen de genç annelerden birisinin işi çıkarsa, diğeri kendi çocuğunu emzirirken emanet bırakılmış komşu çocuğunu da emzirmektedir. Böyle bir komşuluk, arkadaşlık ancak özveri ile mümkün olabilir. Böyle, akraba oldukları sanılacak kadar kaynaşmış ailelerin çocukları, birbirlerinin sütkardeşi sayılmaktadır. Bu şekilde manevi olarak kurulan kardeşlikler, adeta gerçek kardeşten farksızdır.

Yaşı Benzemesin

Bir kaza, bir bela sonunda hayatını kaybetmiş kişiler hakkında konuşulurken, yakında çocuklar bulunuyorsa, söze “**yaşı benzemesin**” diyerek başlanır. Bir kaza veya hastalık sonucunda vücudunda sakatlık kalmış bir kişi anlatılırken de söze “**ölçmek gibi olmasın**” cümleleri ile başlanmaktadır. Hasar görmüş organ, el ile gösterilmez ancak sözle anlatılır. Böyle yapılmazsa aynı akibete uğranılacağı inancı var.

Kan Çekmesi

Bu konu iki şekilde anlaşılmaktadır. İlki halkın “kan tutması” dediği, ölen kişinin kanının katili çektiği söylentisidir. Diğeri ile soya çekim (genetik) anlatılmak istenmektedir. İkincisi bizim konumuz dışındadır.

Kan Kardeşliği

Nevşehir’de eskiden yeni yetişen çocuklar arasında görülen bir inanç şeklidir. Kan kardeşliği, Türkiye’nin değişik bölgelerinde, adeta akrabalık bağı gibi önem taşımış. Kan kardeşliği, bir çok vecibeleri de yüklenmek demekmiş. Nevşehir’de çocuklar arasında, yalnızca bir samimiyet ve yakınlaşma amacı ile uygulanmıştır. Çocuklar birbirleri ile çok iyi anlaşır, kardeş olmak isterlerse; bileklerine ya da ellerini kanatmak için küçük kesikler, çizikler atıyorlar, sonra da bu kanayan yerleri birbirlerine bastırıyorlar. Yurdumuzun diğer bölgelerinde, çok etkin olduğu halde, Nevşehir’de kan kardeşliği pek yaygın değildir.

İyi ve Kötü Amaçlı Cümleler

İyi Dilek Belirten Cümleler (Dualar)

Nevşehirli insanlar, iyilik gördükleri ya da sevdikleri kişilere, kendilerine hizmette bulunmuş kişilere, saygıda kusur etmeyen çocuklarına, hayırlar dilemeyi bir vefa olarak addederler. Hizmet alımlarında işin kalitesi de beğenilirse verilen ücrete ilave olarak, ekstradan çalışan kişilere bir teşekkür niteliğinde, hayırlı duada bulunmaktadırlar. Hatta ölmüş kişilere dahi yapılabilmektedir. Bu görüşlerini de değişik cümlelerle ifade ederler. İyilik temennisi ile söylenen bu cümlelere, söyleniş şekilleri ile birkaç örnek sunalım; Allah sabına baaşlasın. Allah bahtını açık itsin. İşin iras gessin,. Allah ırız ol. Ahıl fikir virsin. Azında bulunsun. Bala, yaya vir yi. Başadan itsin. Birin bin olsun inşallah. Sahalın ağarsın. Yohluk görme. Daş diye dutduun altın olsun. Allah dilagi virsin. Allah ağız dadınan yidirsin. Boyuga göre virsin. (eş konusunda boyuna uygun eş nasip olsun) Dillerigi sevim. (dilini seveyim) Daim ol. Dosda düşmana möhtac itmesin. Ellerin dert görmesin. Evladınla gonşu ol. Afiyet şeker olsun. Berekatini gör. Hayrını gör. Gohtuğundan gurtarsın. Hızır yoldaşın olsun. Allah gavuşursun. El öpenlerin çok olsun. Hatırın bol olsun. Atana ırahmet. Bir yastıkta gocatsın. Allah esik itmesin. Emeklerin zayı olmasın. Acı gösdetmesin. Evladiyın mürüvve-

teni gör. Gaprin nur olsun. Allah artırsın, sufrayı guran kaldırsın. Beterine uratmasın. Allah muradına irdirsin. Sabır virsin. Allah gıcinden virsin. Halipram sufrası olsun. Allah kabul itsin. Allah seni gazadan beladan esirgesin. Ömür virsin inşallah. İle güne möhtaç itmesin. Tekrarını nasip itsin. Gara gaşlı, gara gözlü virsin. (güzel bir eşe kavuş) Gurbanın olurum. Gulun olum. Gönüğe göre virsin. Göz damesin. Berhudar ol. Ucut salı virsin. (vucut sağlığı) Zeyin açıklı virsin. Saçı sahalı arasıcı. (inşallah yaşlanır, uzun ömürlü olursun) Yaannın yire gelmesin. Zaba şirifin hayrossun. Golay gele. .

Kötü Niyet Cümleleri (Beddualar)

Nevşehirli insanlar, kendilerine zarar vermiş kişilere karşı hukuk mücadelesi vermeyi tercih etmektedirler. Bazı durumlarda şikâyet etmeğe değmeyecek zararlar da görmektedirler. Bu durumda zarar vereni de en azından söz ile cezalandırmak isterler. Zarar verenlerin kötülöklere uğramasını, Allah'ın onları cezalandırmasını, kötü durumlara düşmelerini ifade eden bu cümlelere, beddua diyoruz. Nevşehirde halk arasında söylenen böyle sözlere birkaç örnek verelim. "Boyun devrissin. Berekatını gaçar inşallah. Dillik yüzü gorme. Gun yüzü görmeyesice. Türemiyesice. Gazaba uğra imi. Allandan bul. Çocuklarının ölüsünü göresice. Çektiğin damarın kurusun. Daylı çıkası. Ekmeğin davşan sen tazı ol. Çok gazan, cibiyin dibi delik olsun.. Başına daş düssün. Evladında bul. Evlat acısı gör. Hayrını görme. Mezerin dar olsun. Oca batasica. Görüp görecan bu gün olsun. İrişmiyesice. Gönendirmesin inşallah. Kop kop kalkın. Yaannın yire gessin. Soykana gassin. Soykana verilsin. Sin sin galkın. Sidiğin dursun imi. Gözünde galsın. Zikkim yi. Ziggımın kokü. Giran giresice. İttiği bul. Ocağın batsın. Dilig (dilin) gurusun. Ahrette yahana yapışacıyam. Boha salan. Azın gurusun imi. Allah cezasını virsin. Gudurasica. Gahrınan gazaba ura. Allandan bussun. B....nan oynasın. Mezeri belirsiz olsun. Olmaz olsun. Ulum ulum uluyasica. Gocalığında pirişan ol. Evine itler gunniyasica. (evin yıkılsın köpekler arsasında oynasınlar) Allah canıgassin imi. Nalet olsun. Zakatın buvadar olsun. Haram ziggım olsun. Zikkımın koku. Yan ekme möhdac ol. (yavan ekme dahi bulamaz ol) Cehendemadar yolu var. Damarına çekmiyesice. Çektin damar gurusun, Boyun devrilsin." Canın ile uğraş.

Yemin Vermek, Yemin Etmek

Nevşehir'de insanlar karşılardaki kişileri kuvvetle inandırmak için, yeminler eder. Yemin; kuvvet, and içmek, anlamlarını taşımaktadır. İslam

inancı içindeki bir kavramdır. Allah adı geçince insanlar söylenenlere daha çok ve kolay inanmaktadır. Yemin verilince istenen iş yapılmaktadır.

Nevşehir’de kullanılan yemin cümlelerinden bazı örnekler şöyledir. Vallahi, Billahi, “ölümü gör”, “çocuklarının ölüsünü gör”. “Evime varmak nasip olmasın”. “Gözlerim önüme aksın”, “hayrını görmeyim”, “çocukları-mın mürüvvetini görmeyeyim ki”.

Kötü Sözler, Konuşmalar Duyunca

Nevşehir halkı kötü sözlerden düşüncelerden hoşlanmıyorlar. Böyle kötülük içeren, karamsar cümlelerin, olası kötü olaylara sanki davetiye çıkaracağına inanarak, istemedikleri, olumsuz olayları konuşanlara, “aman azından yil (yel) alsın” deyip susturmaktadırlar.

İsimler

Ailenin çocukları yaşamıyorsa, erkek çocuk ise Yaşar, kız çocuk ise, Dursun gibi isimler konursa yaşayacağına inanılıyor. Zor çocuk sahibi olan aileler, uzun süre çocuğu su ile yıkamaktan korkarlar.

Kırk Gün Deli Dersen

Halkın inancına göre; bir şeyi sürekli söylemek, çevrenin kulağını alıştırmak, bilinçaltına yerleştirmekle, zaman içinde olmaz gibi görünen işler bile gerçekleşebilmektedir. Bu düşüncelerle halk arasında “**kırk gün deli dersin deli olur**” cümlesi kullanılmaktadır.

Ateş Yakmak ve Yatağa İşemek

Ateşle oynayan çocukların yataklarına işediklerine inanılmaktadır. Geçmişte çocuklara ateş yakmanın günah olduğu telkin edilmiştir. Ateş asla üzerine su dökülerek söndürülmez, daha önce çok sakıncalı bulunduğunu belirtmiştik. Ateş kül içinde saklanmaktadır. Bu davranışta fakirliğin de etkili olduğu kanaatindeyim. Eskiden kibrit almak bile, bir masraf kapısı olarak görülmüştür.

Ateşin Hakkını Vermek

Yöresel Yufka ekmeği ve bazlama yapmağa başlanırken, önce ateşe uğra atılmaktadır. Bu davranış İslam öncesi kültürümüzde ateş iyесinin hakkını vermek ve kötülüklerin uzaklaştırılması için, yapılmıştır. Görüldüğü gibi, günümüze ulaşmış. Ekmek yapanlar böyle yapılmazsa ekmeklerin iyi

açılmayacağına, pişmeyeceğine inanırlar. Bakınız Bulgar Türkleri arasında da bu inanca rastlamak mümkündür.²⁵

Sıcak Su Rasgele Dökülmez

Sıcak sular ve özellikle yemek yaparken artmış haşlama sularının rasgele dökülmesi çok tehlikeli imiş. Şeytan sıcak sudan zarar görecektense, suyu döken kişiye mutlaka zarar verirmiş.

Yanan Çubuğu Havada Sallamak

Gülşehir İlçesi Hacılar köyünde yanan ince bir sopanın havada sallanması sakıncalı görülmektedir. Bu durumda evdeki keçilerin kısır kalacağına inanılır.

Melekler ve Şeytanlarla İlgili İnançlar

Türk inanç sistemi içinde, birtakım gizli iyelerin (güçler) bulunduğu görülmektedir. Bunlar Umay, Ayzıt gibi, insanlara faydalı iyeler, Al Karısı gibi, zararlı, kötülük yapmakla görevli iyeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Antik dönemde, Yunan inançlarındaki iyilik tanrısı, savaş tanrısı, Mısır'daki Güneş tanrısı Amon ile Türk kültüründeki bu güçler benzeşmez. Mısır'da güneş tanrısı Amon, kelimelere dikkat edilirse bir tanrıdır. Bizim kültürümüzdeki bu güçler ise, tanrı olarak görülmemiştir. Tapma yoktur.

Nevşehir halkı arasında da melek ve şeytan ile ilgili inançların olduğu görülmektedir. Örnek olarak; çıplak yatmanın evden melekleri kaçırdığı, aynı isimli üç kişinin bir araya geldiğinde, şeytanın oradan kaçtığına dair inançlara rastlanmaktadır.

Hızır İnanıcı

Nevşehirli, Hızır'ın hiç umulmadık zamanlarda, genellikle de fakir kılığında, insanları sınadığına inanmaktadırlar. Şehirde, yaşlılar arasında Hızır'la karşılaştığını ileri sürenler vardır. Bu kişiler, Hızır aleyhisselamın kendilerine uğradığını, fakat gafil davrandıklarını, tanıyamadıklarını, farkına varamadıklarını söylemektedirler. Bu inanç da eski Türk inançlarının devamından başka bir şey değildir. İslam öncesi Türk inançlarında "Boz atlı yol ermişi" vardır. "Türk inançlarında Boz atlı yol Tengrisi/ yol iyisi, yolda

25 Dr. Y. Kalafat - Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'ına Türk İnançları. S. 218

sıkıntıya düşen, darda kalanların yardımına koşan bir varlıktır.”²⁶ Bu inancın toplumda devam etmesi, Kuranda geçen Hızır aleyhisselam ile Musa kıssası ile Hızır’ın varlığının teyit edilmesindedir. Böylece eski Türk inançları ile Kuran’daki Hızır inancı birleşmiştir. İnançlara göre; Hızır en olmadık zamanlarda, insanların karşısına farklı görünümde çıkmaktadır. Halkımız, Hızır’ın en çok yardım isteyen dilenci kılığında evlerin kapısına geleceğine inanmaktadır ki hiçbir “deşiriciyi” bu nedenle eli boş göndermemeyi yeğlemektedirler. İnanca göre, Hızır yardım istediğinde isteği verilirse, eve ya da dükkâna bolluk geleceğine, verilen malın bereketinin de artacağına inanılmıştır. Otuz yıl önce, Nevşehir’de bu konuda konuştuğum yaşlı bir kadın, Hızır ile ilgili şöyle bir anısını anlattı: “ senelerce evvel, kocam öldüğünde derdimi unutmak için Cevzilioğlu muhitinde, Üçhisar yolu kenarındaki bağımıza çalışmaya gitmiştim. Bir taraftan çalışıyor bir taraftan da “çocuklarım çok küçük, ben onlara nasıl bakacağım” diye ağlıyordum. Üçhisar yolundan, bakımsız boz bir eşeği önüne katmış, giydiği elbisenin yamalıklarından asıl kumaşı seçilmez olmuş fakir kılıklı, uzun beyaz sakallı, çelimsiz bir ihtiyar adam geliyordu. Tam benim bağın kenarından geçerken ‘kızım sen olanlara niye ağlıyorsun, ağlayacaksan asıl bundan sonra olacaklara, başına geleceklere ağla’ demiş. Çekindiğim için ilgilenmemiştim, bu sözleri duyunca bir an şaşırđım, sonra adamın peşinden koştum, bağımın sınırını geçmemiş olmalıydı. Neler olacak, başıma neler gelecek? Diye soracaktım. Açık arazide adamı bulamadım...

Kulağına Kurşun

Halk arasında iyi şeyler anlatılırken, kötü ruhların bunları duyduklarında kiskanıp zarar verecekleri inancı vardır. Bu yüzden söze başlarken, “şeytanın kulağına kurşun” denir. Kötü ruhların, işleri tersine çevirmesinden korkulmaktadır. Bazen da söze “aman şeytan duymasın” diyerek sert bir yere, tahtaya vurularak başlanır. Çok eskilere ait bir başka inanç da şeytanların yalnız bırakılmış çocukları değiştirdiklerine dair inançtır.

Kulak çınlaması, tanıdıkların kendilerini andıkları ve haklarında konuşmalarına yorumlanır.

Şeytan Tüyü

Çabuk kaynaşan, sempatik bulunan insanlar için “bu adamda şeytan tüyü var denmektedir.” Şeytan ile sempatik olmak nasıl bağdaştırılmaktadır? Hayli merak edilen bir durumdur.

Şeytan Aldı Götürdü

Başlıktaki cümleyi, bazı insanlar kaybettikleri, unuttukları bir eşya için söylemektedir. “Şeytan aldı götürdü, satamadı getirdi” denirse, kayıp eşya tekrar ortaya çıkarmış.

Kötü Ruhlar

Kötü ruhlar, halk inancına göre belirli kılıklarda insanların karşısına çıkmaktadır. Geceleri, tilki, kara kedi ve keçi olarak göründüklerine inanılmaktadır. Kötü ruhların daha çok hamamlarda, terkedilmiş evlerde, mağaralarda, harabelerde yaşadıkların inanılır. Geçmiş yıllarda, Nevşehir'de kötü ruhların mekân tuttıkları yerler bilinirdi. Kamuya ait bir binanın kötü ruhların mekânı olduğunu, bir çok kişi söylerdi. Okuyucuları korkutmamak, hem de böyle mekânların sahiplerini tedirgin etmemek için daha fazla açıklama yapmıyoruz.

Geçmiş yıllarda, Nevşehir'de bazı evler tekin olmayan evler olarak anılırdı. Buralarda kötü ruhların yerleştiğine inanılırdı! Kötü ruhlara “sır” denmektedir. Bu evler satılığa çıkarıldığında, sırlı ev diye, çok zor alıcı çıkardı. Böyle evlerin sahipleri bu durumu herkese bildirmek istemezlerdi. Yakınlarına itiraf edenler olmuş. Kötü ruhların, aralarında toplu bir yaşam kurdukları, kendilerini rahatsız edenleri çarptıklarına inanılır.

Kutsal Yerler, Zamanlar

Nevşehirliiler için kutsal sayılan yerler, zamanlar, vardır. Böyle kutsal ya da uğurlu anlarda ve yerlerde, halkımız davranışlarını değiştirmektedir. Örnek olarak; ezan okunurken, radyo açıksa kapatılmakta, orkestra kısa bir mola vermekte, konuşmacılar konuşmasını kısa kesmektedir. Sohbet edenler, oturuş şekillerini gözden geçirip, “Aziz Allah” demektedirler. Pazartesi, Perşembe, Cuma uğurlu günler olarak görülmektedir. Cuma gününün, İslamiyet'te özel bir önemi var. Müslümanlar, İslamiyet'te çok önemli sayılan bir çok olayın, bu günde gerçekleştiğine inanır.

Nevşehir Kalesi

Nevşehir kalesi ile ilgili bir inanca yer verelim, (Misafirler bu söylen-tiye pek inanmasın diyerek) Nevşehir kalesine çıkanların, Nevşehir’de tam yedi yıl kaldıklarına (eğleştiklerine) inanılmaktadır.

Nevşehir Kalesi

Hasan Emmi Türbesi

Hasan Emmi (amca), 18 yy da Nevşehir’de yaşamış, kalbinde kötülük taşımayan bir insanmış. Rivayete göre, bağında bıraktığı bel küreğini bir komşusu almış, evine götürmüş saklamış. Hasan Emmi, doğru adamın evine gelmiş, “şuraya sakladığın be- limi ver” demiş. Benzer olay- lardan sonra şehir halkı ara-

sında itibarı artmış. Yaşadığı ev, Kara Camii’ne çok yakındır. Mağara gibi, küçük bir kaya oyduğunda yaşamış. Günümüzde bu küçük mağara, sonradan buraya yapılmış olan evin kileri olarak kullanılıyor. Bazı kimseler, bir sıkıntıya düştüklerinde, bir istekleri olduğunda, ondan yardım dilemek, kabir ziyareti yapmak, dua etmek için türbesine gelmekte, mum yakmaktadırlar.

Nevşehir’de Hasan Emmi gibi, keramet sahibi başka insanların da olduğundan söz edilmektedir. Mesela, Uçhisar’lı merhum Cici Ahbap...

İki Bin Evler Tarafındaki Düz Tepelerle İlgili Rivayet

Avanos tarafında, Nevşehir Üniversitesi arkasındaki tepe, “Çeç” olarak adlandırılmıştır. Çeç tahıl yığınının verilen addır. Rivayete göre; burası bir buğday ambarı imiş iki kardeş paylaşamamış. Bu arada kardeşlerden biri, bir densizlik yapıp, buğday yığınının üzerine küçük su dökmüş, bundan sonra bütün buğdaylar toprak olmuş.

Ezan Davulu Çalınması

Ramazan günlerinde davul çalarak Nevşehirliileri sahur için uyandırmak geleneği devam etmektedir. Davulcular parayı ramazanın on beşinde ve arife günü olmak üzere, iki kere hak olarak toplamaktadırlar. Geçmişte rayiç yoktu, isteğe göre verilirdi. Günümüzde, belirlenmiş miktarda para istemektedirler. Geçmiş yıllarda davulcu hakkı para olarak, bulgur makarna, kuru üzüm olarak verilebilirdi. Davulcular, yedeklerindeki eşekle dolaşır hak toplarlardı.

Bayramlar ve Kutlanan Günler

Bayram, Milli ve dini bakımdan önemli olan, kutlanan gün veya gündür.²⁷ Türk halkı dini ve milli olmak üzere bayramları iki farklı anlayışla değerlendirir. Cumhuriyet Bayramı, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı geçmiş yıllarda bayram olmaktan çıkarıldığı halde son günlerde yeniden kutlanmasına karar verilen 1 Mayıs Bayramı milli bayramlarımızdır. Bu bayramları devlet törenleri ile kutlamaktayız.

Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı ise dini bayramlarımızdır. Nevşehir halk inançları konusu incelenirken; bizim ilgimizi bu dini bayramlar çekmektedir.

27 Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük s. 160

Ramazan Bayramı isminden de anlaşılmaktadır, Ramazan günlerinin bitiminde kutlanan bir bayramdır. Bir adı da Şeker Bayramıdır. Oruç tut-masa da bu bayramı herkes kutlar. Nevşehir’de Ramazan günleri oldukça hareketlidir. Bu hareketlilik Ramazan girmeden başlar. Nevşehirliiler Rama-zan günlerinde çok tüketecekleri yiyecekleri önceden alır. Ramazan gelince fakirlere bensimet (peksimet), ekmek, tahinli simit dağıtılır. Son yıllarda bazı zenginlerimiz gıda paketleri dağıtmaktadır. Bunların yanında yine ha-yır yapmak için komşular, akrabalar iftar yemeğine çağrılmaktadır. Rama-zan günleri zekât dağıtmak için uygun günler olarak görülür.

Ramazan günlerinde tartışmak kavga etmek, çok yanlış olarak görül-mektedir. Akşam ezanı okunmakla oruç sona erer. “Orucu açmak” sözü ile ifade edilen yemeğe başlamak için, besmele çekilir. Ezan okunmadan sofraya başında hazır olmak, daha iyidir. Yatsı namazı ile teravih namazı birlikte kılınır. Ramazan gecelerinden birinin Kutsal Kadir gecesi olduğuna inanılır. Bu gecenin hangi gece olduğu gizli olmasına karşı, İslam âlimleri 27. gece olduğunda ittifak etmişlerdir. Kadir gecesinde Kurşunlu Camii’nde Sakal-ı Şerif gösterilir. Davulcu sahur için mahalleyi davul çalarak dolaşır. Bayram günlerinde sabahları cemaatle bayram namazı kılınır. Namaz sonrası cema-at mezar ziyareti için çabucak dağılır.

Bayram sabahı ev halkı, ailenin en yaşlısının elini öperek bayramlaşır-lar. Bayramlıklarını giymiş çocuklar mahalledeki bütün evleri tek tek dolaşır hediye alırlar. Bayram ziyaretlerinde küçükler büyüklere gider. Gelen misa-firlere tatlı ve içecekler ikram edilir. Ramazan bayramı üç, Kurban bayra-mı dört gün sürer. Kurban bayramının ilk günü yorucu geçer. Kurban ikinci üçüncü ve dördüncü günün ikindi vaktine kadar kesilebilir. Kesilen kurba-nın etlerinin bir bölümü kesemeyenlere dağıtılmalıdır. Kurbanın, Allah için kesenleri, sırat köprüsünden geçireceğine inanılır. Büyükbaş hayvanları, yedi kişi ortak kesebilir.

Ramazan ve Kurban Bayramı arasında zaruri olmadıkça düğün yapılmaz.

Kutlanan Günler:

Kandiller; Birçok ilahi sırları barındıran Müslümanlara ümit vaat eden gecelerdir.

A. Kadir Gecesi; Kuran bu gece inmiştir. Kur'an'da bin aydan hayırlı olduğu bildirilen, yapılan duaların mutlaka kabul edileceğine inanılan gecedir.

B. Miraç Kandili; Hz Muhammed'in Allah'ın daveti ile önce Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya seyahat ettiği, daha sonra da ilahi huzura yükseldiği gecedir.

C. Berat Kandili; Tövbekârların tövbelerinin kabul edildiği duaların kabul olacağı gecedir.

D. Regaip Kandili; Peygamberimizin annesinin bu gece hamile kaldığına inanılır.

Bu kandil gecelerine dünyadaki tüm Müslümanlar inanmaktadır.

Bu kutsal günlerin yanında, baharın gelişinin sevincini yansıtan halkın şenlikler yaptığı günler de vardır. Tüm Türk dünyasında, bir bayram havasında kutlanan Nevruz halk tarafından bilinmekle birlikte, Nevşehir'de Hıdrellez halka daha çok mal olmuş bir gündür.

Hıdrellez; Kutlu bir kişi olan Hızır'ın ve İlyas Peygamberin isimleri ile ilişki kurularak Hıdrellez dendiğine dair görüşler var. 6 Mayıs'ta kutlanır. Bu günde Nevşehirli Spor İl Müdürlüğü'nün bulunduğu yerden başlayıp Göre kasabasına kadar uzanan yeşillik denizi kırlara (özler) çıkarlardı. Burada gruplar halinde topluca kutlamalar yapılırdı. İnanca göre Hızır Allah'ın izni ile bereket getirir, darda kalmışların imdadına yetişir kutlu bir kişidir. Hıdrellez günü evlere uğrayacağı, uğradığı evlerde bolluk olacağı inancı var. Kayıt odalarında (mutfak, kiler karışımı) yiyecek kaplarının ağızları açık tutulur ki, bolluk gelsin. Evler mutlaka silinir, süpürülür, yine halk inançlarına göre Hızır temiz olmayan evlere uğramazmış.

Hıdrellez gecesinde, halk isteklerini kâğıtlara yazmakta, güllerin, bitkilerin dallarına asmaktadır. Ev, dükkân, otomobil, kamyon maketleri yapılmaktadır ki, Hızır evlerine uğrarsa, ilerde bu mallara sahip olacaklarına dair inanç var. 1960 yılında Hıdrellez gecesinde Hızır için maketler hazırladığımızı hatırlarım. Hıdrellez gecesi, Kurşunlu Camii'nin lambabarı yapmış, her tarafı aydınlatmıştı. Gecenin ileri bir saatinde, büyüklerim, hayat (avlu) gibi kullandığımız damın bir köşesine ev maketi yapmıştı. Saksıdaki gül ağaçlarına, altın niyeti ile halka şeklinde kâğıtlar asılmıştı. Onları ilgi ile izledim, birbirleri ile hiç konuşmadılar; dileklerin kabul olması için şartmış. Büyüklerim içeri girince, gelecekte sahip olacağımız ikinci evimizin tek katlı

olmasını içime sindiremedim, ikinci bir kat ilave ettim. Evin önünde otomobilimiz de olmalı idi, topraktan bir otomobil yaptım. İş yapan bir aracımız da neden olmasın! Bir de kamyon maketi yaptım. Hadi gerçekten gelirse, fazla mal göz mü çıkarır? Altınlarımız daha fazla olsun diyerek; sayıları sır olarak kalsın, gül dalındaki kâğıt halkaları çok artırdım.

Cuma ve Kutsal Günlerde Ölüm

Cuma günü ve bayram günlerinde ölenler için, “Allah bilir ya cennetlik” denmektedir. Ramazan başında ölenler için de “ramazan’ı karşıladı” denir.

Fakirlere Aş Yedirmek

Fakir insanların karnını doyurmak, giyecek yardımı, yiyecek yardımı yapmak, sevap kazanmak ve işlerin hayırla bitmesi için bir yol olarak görülmektedir. Bu davranış, millet olarak ilk devirlerden beri vardır. Kağanların halka şölen verip, doyurdukları bilinir.

Çocuklarla İlgili İnançlar

Neşehir’de, çocuklarla ilgili halk inançlarının çokluğu dikkat çekmektedir. Bu inançlar, çocukların doğumundan önce başlayıp, büyüme süresince karşılaştığı tüm olayları içermektedir. Türk toplumlarında, kadın çocuk sahibi olduğunda evdeki statüsü yükselmekte, babanın geleceği güvence altına girmektedir.

Türk toplumunda, günümüzde değişmiş olmakla birlikte, erkek çocuk sahibi olmak isteği görülmektedir. Bu durum, asırlar öncesini yansıtan destanlarımızda da görülmektedir. Dede Korkut kitabında, oğlu olanların ak otağda, kızı olanların kızıl otağda, hiç çocuğu olmayanların kara çadırda ağırlandığı anlatılmaktadır. Çocuk sevgisi, türkülerimizde bile görülür.

Çocuğu olmayanlar, tıbbi çözümlerin yanında, halk hekimlerinden de yardım isterler. Bazı kişiler, çocukları olması için, Allah’a dua eder, adak adarlar. Böyle her yıl adak kurbanı kesilerek, ancak yedinci yılda, yedi kurbanla dünyaya gelmiş insanları tanıyorum. Çocuk sahibi olacakları kesinleşen ailelerde, acaba cinsiyeti ne olacak? Merakı başlamaktadır. Geçmiş yıllarda halk hekimleri, ebe hanımlar, insanlardaki bu merakı giderecek bazı uygulamalar önermişlerdir. Hamile kadının karnının sivri olması erkek çocuk sahibi olacağına yorumlanırmış. Günümüzde cinsiyet konusu, teknik

araçlarla belirlenmektedir. Çocuğa, onun doğumuna, büyük önem veren Nevşehir halkı, çocuklarının dünyaya gelmesinde yardımcı olan ebe hanımlara da çok saygılı davranmaktadır.

Halkımız, çocuklarının becerikli, akıllı, ilerde topluma faydası olacak insanlar olmasını istemektedir. Halk arasında, çocuklarla ilgili bazı deyimler de kullanılmaktadır “Yedisinde ne ise yetmişinde de odur.” “Anasını çok emenler akıllı olur.” Sözleri gibi... Nevşehir'de çocuklarla ilgili halk arasındaki inançlara bakalım;

Çocuk Doğunca Müjdelik

Yeni çocuk sahibi olan babalara, çocuğun dedesine, doğum haberini ilk ulaştıran, müjdelik isteme hakkına da sahip olmaktadır. Hele doğan çocuk erkek ise, müjdeliği almak daha da kolay olmaktadır. Hep erkek çocuk sahibi olmuş ailelere, kız çocuk doğduğu haberini ulaştırmak iyi bir hediyeyi hak etmek demektir. Bebekler ilk defa geldikleri evlerde, hediye ile karşılanır.

Kız ve Erkek Evlat Sahibi Olmak

Şehirde hep erkek ya da kız çocuk sahibi olanlar, arzuladıkları cinsiyetteki çocuğa kavuşana kadar çocuk yapmaktadırlar. Bu durum istemeden aileyi kalabalıklaştırmaktadır. Bu nedenlerle doğan çocuklarından biri kız, biri erkek olan aileler için “**zengin olacaklar**” denilmektedir. Bu söylem gerçeklerle de örtüşmektedir. Bir başka inanç da şöyle; kız çocuk “Kırk gün beni atmazlarsa daha sonra ben kendimi attırmam” demiş.

Deli Kız Akıllı Kadın Olur

Taşkın, hareketli kızların evlendiklerinde pek akıllı, uslu gelin oldukları söylenmektedir.

Çocuklar Diş Çıkarırken

Çocuklar diş çıkarırken, komşulara dağıtmak için, bulgur kaynatılır. Buna diş bulguru denir. Diş konusunda bir başka rivayet ise şöyle; 100 yaşını geçmiş kişilerin dökülmüş dişleri yeniden çıkarmış.

Çocuklar Ensesinden Öpülmez

Çocukların günahsız yaratıldığına inanılmaktadır. Çocuklar için “sabi” kelimesi kullanılır. Eğer çocukların ensesinden öpülecek olursa; inatçı ve aksi olacağına inanılır.

Gelinin Kucağına Çocuk Vermek

Gelinin kucağına çocuk verilirse, gelinin kısır kalmayacağına, tez zamanda çocuk sahibi olacağına inanılıyor. Bazı ev düğünlerinde yeni gelinin kucağına erkek çocuk verilmektedir. Bu hareket, erkek çocuk sahibi olabilmesi için yapılır.

Erkek Çocuklara Entari Giydirmek

Nevşehir’de geçmiş yıllarda erkek çocuklara entari giydirildiği görülmüştür. Bu davranışın değişik nedenleri vardır. Ekonomik nedenlerle, basit ve temini kolay bir giysi olarak görülmesinin yanında, toplum psikolojisi ile ilgili tarafları da mevcuttur. Erkeklerin egemen olduğu bu toplumda erkek çocuk sahibi olmak sevinçle karşılanmıştır. Sağlık teşkilatının yaygın olmadığı geçmiş yıllarda, ailenin bu en küçük erkek üyesinin, nazardan, hastalıklar yüzünden kaybedileceğinden de o nispette korkulmuştur. Bu nedenlerle bazı erkek çocuklara Yaşar ismi verilmiştir. Aynı anlayışa Hazara Türklerinde rastlanmaktadır. Kötü isimler koyarak, kötü giysiler giydirerek, ya da kız gibi giydirerek, kötülük ruhlarını şaşırtarak, çocuğun karşılaşacağı olumsuzlukları önlenmek istemektedirler.²⁸

Nevşehir’de ölen kardeşin adı geride kalan küçük kardeşine de verilebilmektedir.

Köstek Kesmek

Köstek kesmek, yürüyemeyen ya da yürürken dengesiz yürüyen, ayakları birbirine takılıp tökezleyen, düşen çocuklara uygulanmıştır. Böyle dengesiz yürüyenlere halk arasında “köstekli” denir²⁹. Şehirde böyle la-kapları olanla insanlar hala var. “Hayvanın kaçmasını önlemek için ayağına bağlanan kısa ip veya zincir” olarak açıklanır. Çocukların bu durumdan kurtulmaları için, çeşitli yollara başvurulmuştur. Bunlardan bir de köstek kesmektir. Şöyle yapılır: Çocukların başparmaklarına bağlanan bir iplik hoca

28 Bakınız, Dr. Yaşar Kalafat Balkanlardan Uluğ Türkistan’ına Türk Halk İnançları s. 7

29 Türk dil kurumu sözlüğü s.914

tarafından okunarak ya da köstek kesmekle ünlenmiş “ocak” adı verilen kişi, bağlanmış bu ipliği keser. Köstek kesilirse, yürüme sorununun düzeleceğine inanılır.

Çocuklara Çubuk Tepmesi

Nevşehir’de halk arasında, çocuklara çubuk tepeceği inancı vardır. Çubuk tepmesi demek çocuğun eklem yerlerinde alında vs. yerlerinde yara çıkmasıdır. Bunu önlemek için çubuk kesilir.

Çubuk kesme şöyle olur: Bir fincanın içindeki yağa batırılan bağ çubuğu parçalarının yakılmasıdır. Elde edilen küllerle, yağ karıştırılıp çocukların ökçelerine, eklem yerlerine sürülür yara olmayacağına inanılır.

Çocuk Kırk Günlük Olana Kadar

Nevşehir’de bazı aileler çocuklarını kırk günlük olana kadar akrabalar dışında kimseye göstermek istemezler. Çocuğun, nazara geleceği inancı yaygındır. Göbek bağı okul bahçesi gibi, yerlere gömülür ki, çocuk tahsilli olsun. Şehirde çocuklar arasında yedi kurbanla bulundu denilen çocuklar mevcuttur.

Bebeklere Tatlı Sürmek

Hayatları boyunca toplumda, sevilsinler sayılsınlar dileği ile yapılır. Çocuk doğduğunda özellikle kızlara yapılmaktadır.

Dedenin Yaptıkları

Dedenin yaptığı işlerin sonuçları, torunda görülebilir inancı vardır. “Dede erik yemiş torununun dişi kamaşmış” derler. Halk inancına göre; dedenin yaptıkları iyi ve kötü işlerin faturası toruna da çıkabilirmiş.

Erkek Çocuk Sahibi Olmak

Halk arasında “Oğlan olsun da isterse at b.....n olsun” cümlesi yakın zamanlara kadar mevcuttu. Bu cümle toplumda erkek gücünün geçerli olduğu yıllarda, erkek çocuk beklemenin en belirgin ifadesidir. Gelin, erkek çocuk dünyaya getirmedi diye, aile büyüklerinin suratlarının asıldığı, anlaşmazlıkların çıktığı olmuştur. Nevşehir’de günümüzde erkek çocuk olana kadar çocuk yapmakta devam eden aileler vardır.

Çocuk Yürüdüğü Halde Emeklerse Misafir Gelecek

Çocuğun emeklemesi misafir gelecek diye yorumlanmaktadır. Bu inanç birçok Türk toplumlarında hala yaşamaktadır. Örnek: Karakalpak Türk toplumunda da görülmektedir.³⁰

Çocukların Üstünden Atlamak

Çocukların üzerinden atlayıp geçmek, pek hoş gitmeyen bir davranış olmaktadır. Halkımızın inancına göre; böyle yapılırsa çocuk kısa boylu olurmuş. Halk “çocuk güdük” kalır demektedir. Çocukların üstünden atlanmaz.

Çocuklarda Göbek Adı

Nevşehir’de, bazı ailelerde çocuklara iki isim konmaktadır. Çocukların ilk isimleri, nüfus kayıtlarına geçmeden önce, cami hocası tarafından konmaktadır. Hoca, çocuğun kulağına önce ezan okumakta, yaptığı dua sonrasında çocuğun adını kulağına söylemektedir. Bu isimler genelde Ahmet, Mehmet, Muhammed, Ali gibi isimler olmaktadır. Bu isimlere “göbek adı” denir. Bu isimleri aile üyelerinden başka bilen olmaz. Fakat herkes bilir ki, çocukların ilk adı (göbek adı) mutla vardır. Daha sonra çocuğa toplumda kullanılacak olan, ikinci ismi verilmektedir. Çocuğa verilen ad ailenin yaşlı erkekleri tarafından konur. Yöre kültüründe genç erkek babasının yanında kendi çocuğuna ilgi gösteremez, sahip çıkamaz. Çocuk sanki dedenin sorumluluğundadır.

Düşünce Tuz Dökmek

Çocuklar düşünce dizleri kanarsa, tuz döküldü denmektedir. Düştüğü yere tuz saçılmaktadır. İnançın temelinde, yer ruhlarını memnun etme isteği var.

Boş Beşik Sallanmaz

Beşik, boş olarak sallanmaz. Böyle yapıldığında bebek ölebilir, ya da kazaya uğrayabilirmiş.

30 Bakınız; Dr. Yaşar Kalafat Balkanlardan Uluğ Türkistan’ına Türk Halk İnançları s. 44

Diğer İnançlar

Başkalarının Başına Gelen Olaylardan Söz Ederken

Ölmüş birisinden bahsederken, sanki onun başına gelenler, başkalarına da bulaşacakmış gibi, “yaşı ona benzemesin” diye söz edilmektedir. Bir yara, sakatlık, özür, tarif edilecekse “ölçmek gibi olmasın” denerek söze başlanmaktadır. Böyle yapılmazsa sanki bu musibetin onları da yakalayacağı inancı hâkim.

Dolunun kesilmesi için kadınlar kız çocukların koynuna dolu taneleri atarlarmış. Yürümesi geciken çocukların, terazi kefesinde, kendi ağırlığına tezek ile tartıldığında yürüyeceklerine, konuşamayan çocuklara, yedi hafta Cuma günleri cami anahtarının oyuk kısmına su doldurup içirilirse konuşacaklarına inanılmış.

Helâda Destur Sözlere

Nevşehirililer, helâya girerken “destur”çekerler (derler) Bu kelime bir veya bir kaç defa da tekrarlanabilir. Böyle söylenirse, helâda bulunması muhtemel kötü ruhların (cinlerin) çarpmasından korunmak mümkündür. Keza tuvalette ıslık çalmak şeytan çağırarak dememiş.

Helâda bir şey yenmesi de doğru bulunmaz. Hem çirkin bir davranıştır hem de verilmiş rızka karşı saygısız bir davranıştır. Ağızda yemek varken, elindeki ekmekle helaya girenler çarpılır denir.

Yemek Yerken

Yemek öncesi Bismillah denmezse, yemekten sonra elhamdülillah gibi şükür ifade eden sözcükler kullanılmazsa, ekmek ufakları yerlerde çiğnenirse, fakirlik geleceğine inanılmaktadır. Ekmek elle bölünmelidir inancı da var. Aile üyelerinin, ayrı, ayrı zamanlarda sofraya hazırlanması, tek başına yemek yemeleri bereketi kaçırmış. Nevşehir'de, aile üyeleri sofraya başında toplandığında yemeğe önce aile büyükleri başlar. Bunun tersi bir durum, büyüğe karşı saygısızlık olarak kabul edilir. Su konusunda öncelik de çocuklara verilmiştir. Büyükler sofrada su içerken yönlerini sofraya harici bir yöne çevirmektedirler. Ses çıkararak içmek de görgüsüzlük sayılır. Ayakta su içilmemektedir, diz çökerek içmek nezaket sayılır.

Banyoda Küçük Su Dökmek

Hamamlar, kötülük ruhlarının bulunduğu mekânlar olarak kabul edilmektedir. Evlerdeki banyolar da buna dâhildir. Buralarda ılık çalmanın, küçük su dökmenin, (idrar çıkarmak) belalara davetiye çıkarmak olduğuna inanılıyor.

Define İnancı

Define inancı: Ellerinde doğru veya sahte, define bulunan yerleri gösteren haritalar, bilgiler olan kişilerin bu hazinelere ulaşmak için yaptıkları çalışmalara definecilik, bu işleri yapanlara defineci demektedir. Bu işin, yasalarımıza göre suç olduğunu, burada açıkça ifade edelim. Definecilik, kumar, içki, at yarışı gibi, bazı kişilerin bütün ilgilerini, enerjilerini yönelttikleri bir iştir. Bu işin, şehirde oldukça çok meraklısı da vardır. Bu konunun mistik özelliklerinin olması, bu işin cazip bir sohbet konusu olmasını da sağlamaktadır.

Bu inancın kökünde, kısa yoldan zengin olma hayali yatmaktadır. Nevşehir'in, Kapadokya krallığının merkezi olması, geçmişte zengin bir kültür hayatının olması, Nevşehir'de geçmiş yıllarda Karamanlı Rumların, zengin bir hayat sürmeleri, bu hevesleri kamçulamaktadır. Bölgede sıkça bulunan höyükler de define avcılarının hedefi olmaktadır. Definecilerin anlattıkları rivayetlere göre; Göreme'de Tokalı Kilisede bulunan hazine, yurt dışından gelen kişilerce kaçırılmış. Bir başka rivayete göre; Büyük İskender Perslerle savaşında Acıgöl civarından geçerken, hazinelerini buradaki bataklıklara gömdürmüş.

Definenin Doğa Üstü Varlıklar Tarafından Korunması

Defineciler yaptıkları kaçak kazılarda bir şey elde edemeyince, kendi başarısızlıklarını kabullenmedikleri için, değişik savunma yollarına başvurmaktadır. Bazı defineciler, definenin hayali güçlerce korunduğuna, inanmaktadır. Başarısız oluşlarını böyle açıklamaktadırlar. Her definenin güya bir koruyucu tılsımı varmış. Define açığa çıkacak olursa, defineyi değersiz bir toprağa ya da yılan gibi bir hayvana dönüştürmekteymiş. İnanca göre; definenin sahipleri definelerini saklarken, korunması için büyücülere önlemler, tuzaklar hazırlatırlarmış.

Ayağını Sürüme

Misafirlik gibi toplantılarda ilk gelenlerden sonra, başka misafirler de gelirse, ilk gelenler için “ayağını sürümüş” denir.

Okutmak

Oldukça yaygın olan bir uygulamadır. İnsanlar çaresiz kaldıklarında Allah'tan yardım talep ederler. Bilgili, güven uyandırmış din adamlarına başvururlar. Okuyan kişi Kuran'dan ilgili ayetleri okur, Allah'tan yardım diler.

Kaşı Gözüne Yakın, Kısa Boylu Olmak

Halkımız kaşları birbirine yakın kişilerin sinirli olduğunu söylemektedirler. Boyları kısa, kalçaları yere yakın olanlardan sakınmak gerektiğini belirten sözler söylenir.

Kurban Kesmek Kurban Kanı

Kurban kesmek, kurban sunmak bütün toplumlarda görülmektedir. Kurbanı ilkel toplumlar totemleri, ilahları, korktukları varlıklar için sunarlar, Müslümanlar, Allah için keserler. Nevşehirli, Kurban Bayramında kesilen kurban hayvanlarının kendilerini sırat köprüsünden geçireceğine inanmaktadır. Bir işyeri açılırken, yeni alınan kamyon işe başlamadan önce, inşaatların temeli atılırken kurban kesilmektedir. Adak için de kurban kesilir. Adak kesilen kurbanın etini kestiren yemez. Kurban keserek, Allah'ın yardımını alarak işe başlamak isteyenler, kestikleri kurbanın kanını, inşaat yerine akıtmakta, iş makinesi kaza yapmasın, hayırlı olsun diye kesenler, aracın tekerleklerine sürmektedir.

Kurbanı kesen abdestli olmalıdır.

Kurbanı kestiren kesen kişiye vekâlet verir.

Kurban tekbirle kesilir.

Ayın Etrafındaki Sis

Gece ayın etrafında bir sis halesi görülüyorsa, bu belirti kışın uzun geçeceğine ve kar yağışına yorumlanmaktadır.

Ayva Çok Olursa

Güz aylarında ağaçlarda çok ayva olması, kışın sert olacağına erken gelip uzun süreceğine yorumlanmaktadır.

Bardağın Kırılması

Su bardağı durduk yerde kırılacak olsa veya düşerek parçalansa “gördün mü? Nazar var bardak nazardan kırıldı. Nazar edenler bize, “çatır çatır çatlasın” demişler şeklinde sözler edilmektedir.

Âmin Demek

Dua edilirken, yapılan duaya âmin denir. Duaya amin diyenler, duanın hayrının kendilerine de fayda edeceğine inanırlar.

Allah Hayırlara Halk Etsin

Çok yağmur yağarsa, çok aşırı rüzgâr çıkarsa, bu yağmuru bekleyenler telaşlanır. “Allah hayırlara halk eylesin inşallah bir musibet olmaz” derler.

Rüya Yorumları

İnsanlar rüyalardan çeşitli yorumlar çıkarmaktadırlar. Rüyaları iyi yorumlayabilen kişilere rüyalarını anlatırlar. Rüyada görülen şeyler değişik manalara yorumlanır. Mesela ölü görmek diri görmeğe, su berrak ve derin ise, kısmet, bolluk olacağına su bulanık ise belaya işarettir. Silah atılır ise haber var demektir. Kan görürsen gördüğün rüya geçersizdir. Rüyada, büyükleri görmek; onlar için hayır yapılması isteği olarak yorumlanır.

Benler Mihnet İşareti

İnsan vücudundaki benlerin çokluğu çok dert, mihnet çekileceğine yorumlanmaktadır.

Vücut Sakatlıklarını Taklit Etmek

Sakat insanların taklit edilmesi, ahlaki yönden çok çirkin bir davranıştır. Dini inançlarımıza uymayan, kınanan bir iştir. Halk arasındaki inanca göre: Allah’ın yarattığı insanın sakatlığını taklit etmek Allah yaratıcı vasfını küçümsemek gibidir. Taklit eden, gazaba uğrayarak kendisi de sakat kalabilir. Özellikle kekemelik; taklit edilecek olursa, kekeme kalmak mümkündür. Şehirde kekemeleri taklit ederken, kekeme kalanlardan söz edilmektedir.

Saçların İki Yerde Kıvrım Yapması

İnsan saçı kafa derisinin bir noktasında bir kıvrım yapmaktadır. Bazı insanlarda bu kıvrım yerleri iki tanedir. Böyle kişilerin iki evlilik yapacaklarına inanılır.

Gece Tırnak Kesilmez

Gece tırnak kesilmesinin ömrü kısalttığına, uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır. Keza kesilen saçlar ve tırnak yakılmaz. Halkımız”, saç sefadandan, tırnak cefadandan uzar” der.

Yataktan Kalkarken

Yataktan sağ taraftan kalkılmadığı zaman işler o gün ters gidermiş. Günümüzde halk arasında, “bu gün solundan mı kalktın?” sözü halen kullanılmaktadır.

Avuç İçinin, Ayak Altının Kaşınması

Nevşehirli yerli avuç içlerinin kaşınması halinde, kendilerine para geleceğine inanırlar. Ayaklarının altının kaşınması durumunda, yola gideceklerine inanırlar. Bize “yol var” derler. Sağ el ve sağ ayak diğerine göre daha muteberdir. İnançlar gereği; yemek sağ elle yenmeli eve giriş ve çıkışlar sağ adım ile başlamalıdır.

Eşikte Oturan İftiraya Uğrar

Türk toplumlarında eşik ile ilgili birçok inanç günümüzde hala yaşamaktadır. Eşikte durmak, oturmak olumsuzlukların sebebi olarak görülür. Yüz yıllar önce de gelinin koca evine girerken eşige basması yasaklanırmış. Toplumumuzda, “eşikten atlayıp geçti” cümlesi kullanılmaktadır. Türk toplumlarında yöneticilerin, karargâhlarına girenleri, eşige basmadan geçmeleri için uyardıkları dönemler olmuştur.

Nevşehir halkı, yüzyıllar öncesinin bu inancını yakın yıllara kadar yaşatmıştır. Çocukların evin kapısında oturmaları, dostların eşikte konuşmaları hoş karşılanmazdı. Eşikte oturanların iftiraya uğrayacağı gibi olumsuz inançlar var. Ziya Gökalp, “Türk töresi”nde eski Türklerce eşigin kutsal tanındığını yazmaktadır. Bu inançlar, yurdumuzdan çok uzaktaki Yakutistan’dan Akdeniz kıyılarına kadar uzanan çok geniş bir coğrafyada yaşayan Türk toplulukları arasında yaygındır. Kırgız-Tatarlar da, eşige oturanın, yoksul olacağına inanırlar. Sayın Abdülkadir İnan, Türk Folklor Araştırmaları Dergisinde yayınladıkları yazılarında “Moğol egemenliği zamanında, Moğol hakanları eşige dokunmayı yasak etmişlerdi. Ayakları ile dokunmaları ölüm cezasına çarptırmışlardı” diyor. İslam devrinde Berke Han katına

varacak elçilerin kabul töreninde, “Otağın eşliğine kimse ayağı ile basamaz” diye kayıt vardır.³¹

Taş Yapıştırma

Kültürümüzde taşlardan medet ummak görülür. “Yada” taşı örneğinde olduğu gibi. Bazı mekânların duvarlarına taş yapıştırılmağa çalışıldığı görülmektedir. Taşı yapıştırmak, dileklerin kabul edileceğine işaret kabul edilmektedir. Hacıbektaş ilçesinde, duvara taş yapıştırıldığı görülmektedir.

Mum Dikmek

Evlilerin, yatırların, mezarları ziyaret edilmektedir. Ziyaretler iki türlü yapılmaktadır: Dışardan dua okunarak ziyaret edilmektedir, ikinci olarak kabir ve türbe ziyaretlerinde ölmüş kişiler için mum yakılıp sandukanın başına dikilmektedir. Mum yakılması, yüzyıllar öncesinin ateşin kutsal sayıldığı dönemlerle ilgili bir inançtır.

Ev uğuru

Evin bir uğuru olduğu inancı vardır. Nevşehirli, uzun zamandır oturdukları evde, arzuladıkları işlerin gerçekleşmiş olmasını, ekonomik gelişmelerini, çocukların iyi eşler, meslekler seçmiş olmalarını, oturdukları evin uğurlu olduğuna yorumlayabilmektedir. Böyle uğurlu bir eve sahip olduğuna inanan kişiler, çok zorda kalmadıkça evlerini terk etmez ve satmazlar.

Ettiğini Bulmak, Ah Almak

Buna aslında beddua almak da diyebiliriz. Halk arasında, herkesin yaptığı kötülükler günün birinde kendi başına gelecektir inancı var. Masum suçsuz insanlara haksızlık yapılır, onlara eziyet edilirse, yaptıkları bedduanın (intizar) mutlaka tutacağına inanılır. Birdenbire, hiç neden yokken işleri bozulanlara, yaşlılığında perişan vaziyete düşenlere,“ ah almış denir. Ölüm anında uzun süre sekerat çekenlere “ah almış, zor ölecek” denmektedir.

31 Bütün Yönleri ile Bektaşilik ve Alevilik Doç. Dr. Bedri Noyan Dedeaba S. 367 2–3 Paragraf

Bile bile zulmedenlere, başkalarının haklarını zorla ellerinden alanlara, “Allahtan kork” denir. Bazı Nevşehirliiler yanlarında olamayan kişilerin haklı olduklarını anlatırken; “kendi yok Allah’ı var” diye söze başlarlar.

Kıllı Olmak Ali’den

Vücutları kıllı olan erkekler, Hz. Ali soyundan kabul edilir. Kadınlarda erkek gibi tüyler bulunması ise velilik işareti olarak görülür.

Giycekleri Ters Giyinmek

Nevşehirliilerin bir kısmı çorabı ters giydiklerinde işlerinin de ters gideceğine kısmetlerinin kapanacağına inanmışlardır. Aynı düşünceler iç çamaşırları, elbiseler için de geçerlidir.

Sakız Çiğnemek

Sakız çiğnemek olumsuz görülmektedir. Faydasız oluşu yanında halk inançlarına göre ölü eti çiğnemek olarak görülür.

Kadın İki Erkek Arasından Geçmez

Kadınlar iki erkeğin arasından geçmemeyi yeğlerler. Bir erkeğin önünden karşıya geçmek de kadınlar için yine istenmedik bir durumdur. Kadınların erkeklerin önünden karşıya geçmesi saygısızlık olarak algılanır.

Gözüm Seğiriyor

Kültürümüzde gözün seğirmesinin bile anlamı var, “beni andılar” denmektedir. Gözün dalması yola gidileceğine yorumlanır, hapşırınca da “çok yaşa” denir. Hapşırınca “sen de gör” diye cevaplar. Göz seğirmesi inancı Hazara Türk toplumu arasında halen yaşamaktadır. Gözünde “it dirseği” çıkanlara “tu senin gözüne” denir, iyileşeceğine inanılır.

Çay Kaşığı Çift Gelirse

Çay bardağı içinde çift kaşık çıkması, şans olarak görülmektedir. Hatta bu kişilerin ikinci bir hanım alacağı da söylenir. Çay ve su yere dökülürse, yağ gelecek denir. Bu inanca Nogay Türkleri arasında da rastlamak mümkündür.³²

32 Bakınız Dr Yaşar Kalafat, Balkanlardan Uluğ Türkistan’ına Türk Halk İnançları s.117

Yağmur Yağarken

Geçmiş yıllarda yağmur yağarken “yağ yağ yağmur teknede hamur, ver Allahım ver bir sürü yağmur” tekerlemesi söylenmiştir. Yağmur bereketin, bolluğun kaynağı olarak görülür. Yağmur yağarken “bereket yağıyor” denir.

Makasla İlgili Söylentiler.

Makasa, halk “sındı” da demektir. Ağzı açık olarak bırakılırsa, sahibi belalara uğrarmış. Bıçak gibi kesici aletleri de **alıp** verirken dolaylı olarak alıp vermektedirler. Veren kişi bıçağı bırakmakta, alacak kişi bulunduğu yerden almaktadır. Bu uygulama günümüzde kaybolmuştur.

Ölenin Evinde Işık Yanmalıdır.

İnançlara göre; ölmüş kişinin evinde, bir hafta ışık yakılır. Bu inancın kaynağı da eski Türk inançlarıdır. Güneşin, ışığın yüz yıllar önce bu toplumda kutsallar arasında olduğuna defalarca değindik. Eğer çocukları var ve aynı evde yaşamağa devam ederlerse, sorun olmaz ışık zaten yanmaktadır.

Elinden Ekmek Yemek

Küçük çocukların bakımını, gelin hanıma yardım olsun diye gönüllü üstlenmiş anneanne, babaanne gibi aile büyüklerinin huylarının, küçüklere de geçeceğine inanılır. Benzer huylar görülünce “ Eh, ne de olsa rahmetlinin elinden ekmek yedi” denir.

Ana Hakkı

İnançlar arasında, ana hakkının çok önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. İnanç kaynağı eski Türk inançları ve İslam inancıdır. Türk kültüründe ana çok değerlidir. Dede Korkut Kitabında, kültürümüzdeki ana çok güzel yansıtılmıştır. İslam inancında da, ana çok hürmete layıktır. Peygamberimiz Hz. Muhammed, “cennet anaların ayağı altındadır” demektir. Kültürümüzde çocuk dünyaya getirmenin ve yetiştirmenin ne kadar meşakkatli olduğu vurgulanarak, anne hakkının zor ödeneceği belirtilir. Bu inançla, annenin hayırlı duasını almağa, çok değer verilir. Halk arasında ana duasının mutlaka tutacağına dair bir inanç var.

Sür'atli Olması İstenenler

Bazı işlerde toplumsal bir çabukluk beklenmektedir. Bunlara örnek olarak cenaze kaldırılması gösterilebilir. Cenaze mümkünse çabuk defnedilmeli, kız da istenirken verilmelidir.

Kesilen Saç Atılmaz

Nevşehir halkı kesilen saçları rasgele yerlere atmazlar. Saçların duvar kovuklarına konması âdeti vardı. Benzer inanç Dağıstan'da Türk kökenli topluluklarda da hala görülmektedir.³³

Kışın Lodos Rüzgârı

Nevşehirli kar çok yağarsa, bu kar kolay kolay kalkmaz derler. Ancak; lodos rüzgârı eserse bütün karların bir gecede eriyip kalkacağına inanırlar. Bu rüzgârı anlatmak için şu ifadeyi kullanırlar. Güya lodos rüzgârları “**insanın içine kar gibi, karlara ise nar**” (ateş) gibi değermiş.

Güneşte Yıkanmak.

Şehrimizde yerleşmiş bir inanca göre, gün dönümünde açıkta güneş altında yıkanmak, ya da güneşte ısınmış su ile yıkanmak cilt hastalıklarına neden olmaktadır. Günümüzde bu durum, güneşin zararlı ultraviyole ışınlarına bağlı olarak açıklanmaktadır.

Bereket İnancı

Halkımız arasında bereket kavramı yaşamaktadır. Bereket kelimesi çoklukla bir şeyin bolluşması, arkasının kesilmemesi anlamında kullanılmaktadır. Bereketin, para, un, yemek, mal, çocuk gibi çok geniş bir alanda kullanıldığını görmek olasıdır. Bereket kavramı, Halil İbrahim Peygamberle de ilişkilendirilmektedir. Bir şeyin bereketli olması istenirse; “Halil İbrahim bereketi versin” denmektedir. Bereketi, kısmeti, bol olan insanların miktarı az dahi olsa paralarının tükenmeyeceğine, yiyeceklerinin eskimediğine, yiyeceklerin bolluşacağına inanılmaktadır. Bereket kavuşmanın yolu ise fakirlere dağıtmak, onların dualarını almak olarak görülmektedir. Bir diğer bereket kaynağı da, sabahları kadınların evlerinin önünü süpürmeleridir. Hızır Aleyhisselamın sabahları temiz evleri ziyaret ettiği, uğradığı evlerde ise bolluk olacağı inancı hâkimdir.

33 Balkanlardan Uluğ Türkistan'ına Türk Halk İnançları -Dr. Yaşar Kalafat S 92

Bereketin kaçtığına da inanılmaktadır. Çocukların ekmek yerken gezinmesi, ekmek kırıntılarının yerlere dökülerek ayaklar altında çiğnenmesi, yemek zamanının beklenmeyip aile fertlerinin canları çektikçe ayrı sofralar kurup, kendi başlarına yemek yemeleri, kapıya gelen fakirin boş gönderilmesi, Bismillah demeden yemeğe başlanması, bereketi kaçırın davranışlar olarak görülmektedir.

Nevşehirliiler erzak depoladıkları odalara “**kayıt odası**” derler. Buralarda bulunan küplerdeki, un sandıklarındaki yiyecekleri koydukları kaplar tamtakir (dibine kadar boşalmak)olana kadar bitirmeyi istemezler. Bereket gelmesi isteği ile biraz da gayretli oluşlarından, daha kapların dibi görünmeden yeni yiyecek maddeleri getirilip boşaltılmaktadır. Bu inançla odunlukların bile tamamen boş kalmasına rıza göstermezler.

Kardeşlerin Nasipleri Farklı

Geçmiş yıllarda halkımız arasında şu cümle dolaşırdı “Allah kardeşi kardeş yaratmış, nasiplerini ayrı yaratmış” Bu cümle kardeşlerin eşit doğ-salar da, ekonomik güçlerinin farklı olacağını belirtir.

Eşyaları Ters Çevirme

Kaplumbağa ters çevrildiğinde yağmur yağarmış. Benzer inançlara Ahıska Türkleri arasında rastlanmaktadır.³⁴

Yaşlı ve Ölmüş Kişiler Adına Hacca Gitmek

Bazı kişiler çok yaşlandıklarında ya da iyileşmeyecek hastalıklara yakalanınca bir yakınlarını vekil olarak hacca göndermektedirler. Ölmüş yakınları için gidenler de vardır.

Çok Korkmuş Kişilere

Çok korkmuş kişilerin hem ruhi hem fiziki sağlıklarının bozulmaması için hemen su içirilmektedir. Böyle aşırı korku yaşayan bebek sahibi annelerin sütlerinin kesildiğine inanılır.

İşe Başlarken

Yılın ilk günü nasıl olursa, diğer günler de benzer olur, işe başlarken nasıl başlanırsa işin sonu da öyle gelirmiş inancı vardır.

34 Bakınız Dr. Yaşar Kalafat Balkanlardan Uluğ Türkistan'ına Türk Halk İnançları S.172

Helal Süt Emmek

Gelin aramakta dâhil, konusu insan olan her işte bu söz kullanılmaktadır. Helal ekmek yiyerek büyüyen insanların kalleslik edemeyecekleri, doğru yoldan ayrılmayacakları inancı vardır.

Renkler

Türk Kültür hayatında sayıların anlamları olduğu gibi, renkler de anlamlar taşımaktadır. Renkler bu toplumda simge olarak kullanılmıştır. Renkler konusunda söz çok, fakat yazı uzayabilir. Yüzyıllar öncesinde, giyimde askerlikte, sosyal hayatta renklerle ifade edilmiş, zarif, özgün, pratik bir toplumsal hayat vardır. Bu güzel kültür taşları, yılların eleğinden geçerek günümüze ulaşmışlar. Türk toplumunda kırmızı güneş ile irtibatlıdır. Tanrının gücünü ifade eder. Başka bir örnek sunmamız istenirse siyah (kara) renk gösterilebilir. Toplumumuzda kara yas, ölüm sembolü, yön olarak kuzeyi işaret eder. Türk toplumunda sevilmeyen kuzey gibi siyah da soğuk ve sevismsiz yani. Aynı inanç Hazara Türk toplumunda görülmektedir.³⁵

Hapşirmek

Şehirde hapşırın kişilere “çok yaşa” şeklinde karşılık vermek yaygındır, böylece ömrünün artacağına inanılmaktadır. Hapşırın kişinin de “sen de gör” diyerek cevap vermesi adettendir.

Emanet

Emanet alınan eşyanın çabuk bozulacağına, kırılacağına, canlı bir hayvan ise hastalanacağına inanılır. Bu genel Türk kültüründe de böyledir Tüm Türkiye’de kullanılan “emanetin canı kıçında olur” cümlesini, Nevşehir halkı da kullanır.

Hanım Veren

Hanım veren, (eşlerin anneleri kastedilmektedir.) can verenden (burada erkeği dünyaya getiren ana kastedilmektedir) üstün tutulur”. Cümlesi halk arasında söylenir.

35 Dr. Yaşar Kalafat - Balkanlardan Uluğ Türkistan’ına Türk Halk İnançları s.39.

İşığa Karşı Söylemek Gelin Eşyası ve Ayna

Gelin eşyası taşımak, yeni kurulan bir yuvaya yardım etmektir, bu işi, komşular, akrabalar severek yapar. Ayna taşımağa önem verilmektedir. Ayna Türk toplumlarında uğur, parlak gelecek olarak görülür. Ayna üzeri örtülü olarak tutulur. Aynaların üzerindeki, nakış işlenmiş yarım boy örtüler bu niyetle örtülmektedir. Kırılması ise uğursuzluk olduğuna işaretler. Ayna kırılırsa o evdeki genç kızın evde kalacağına (koca bulamayacağına) inanılır.

Akşam söze başlanırken, “ışığa karşı” cümlesi söylenmektedir.

Ayna kırılırsa evin genç kızının evde kalacağına inanılır.

Komşulukla İlgili İnançlar

Nevşehir’de, komşuya ve komşuluk ilişkilerine çok değer verilir. Yakın komşular geçmiş yıllarda adeta yakın akrabalar kadar sevgi ve saygı görmüştür. Bağ komşuluğu bile önem taşır. Nevşehir’de komşuluk ilişkileri, yıllar geçtikçe değişmektedir. Halk kültüründe “komşu komşunun külüne muhtaç” sözü vardır. Nevşehir halkı, komşuların her alanda, birbirine ihtiyacı olduğunu söylemektedir. Halk, “Ağaç kapı, altın kapıya, altın kapı, ağaç kapıya muhtaçtır” der.

Kurt Komşusunu Yemez

Nevşehir’de yerleşik inanca göre, “kurt komşusunu yemez”. Bu düşünce ile komşuya yan bakmak, kadınlara karşı çapkınca düşünceler taşımak törelerimize göre çok ayıp sayılmaktadır.

Komşu Hakkı

Geçmiş yıllarda, evde pişen yemekte, komşuların da hakkı olduğu söylenirdi. Bu düşüncelerle, komşular yiyecek ikram ettiğinde çekinmeden alınır. Kapları da boş olarak iade edilmez, bekletilir, uygun bir şey konarak verilir.

Haram Ve Helal

Halk kültüründe, haram ve helal inancı var. Kendisine ait olmayan bir şeyi izinsiz almak, kullanmak haram sayılır. Haram ve helal ayırmadan yaşayanların, bu dünyada olmazsa bile, öldükten sonra hesaba çekileceği inancı vardır.

Misafirlik Üç Gün

Nevşehir’de misafirlik üç gün olarak kabul edilir. Daha fazla kalınacaksa, misafir artık ev halkı gibi muamele görür. Bu anlayış Türk kültürü içinde de yer almıştır.

Su İstendiğinde

Nevşehir halkı su isteyenlerin isteklerini yerine getirirler. İkram edilen bu suyun vefat etmiş aile büyüklerine gideceğine inanılır. Su isteyenler suyu içince “Allah razı olsun geçmişlerinin ağzında bulunsun” der. Bu söz, yemeklerden sonra da söylenmektedir. Bu inanç bize atalar kültürünü hatırlatır. Türk toplumlarında ataya saygı gösterilir.³⁶

Bir Hastayı Ziyareti Etmek

Halk arasında, hasta ziyaret etmenin çok sevap olduğu inancı vardır. Hasta ziyareti yapmak için tanıdık olamaya da gerek yoktur. “Düğün evine davetsiz gidilmez, ama hastaya, ölü evine herkes gidebilir” denir.

Erkeklerden Kaçınmak

Geçmiş yıllarda genç kadınlar yabancı erkeklerden yemenilerini yaşamak yaparak, dış giyimde kullandıkları çarlarını, atkılarını örtünerek kaçınmaktadırlar. (gizlenmektedirler) Genç kadınlar komşuları olan genç erkeklerle bile senli, benli konuşamazlardı. Yaşlı Nevşehirli kadınların ise, erkeklerden kaçınmadıkları görülür. Kadınlar yaşlandıklarında toplumdaki saygınlıkları daha da artar. Yaşça küçük olanlara, anneniz sayılırim diye yaklaşırken, kendilerinden yaşlı olanlara da ağabey, amca diyerek çekinmeden konuşurlar.

Misafir Varken Ev Süpürülmez

Evde misafir varken ev süpürülmez. Bu hareket misafire git anlamında bir davranış olarak görülmektedir.

Misafir ve Nasip

Toplumdaki inanca göre; misafirin yediği içtiği evdekilerin rızkını azaltmaz. Yine inanca göre; misafir nasibi ile birlikte gelir. Bu inanç kültürümüzde yer alan Ahi inancı ile beslenmektedir. Ahilerin inancına göre;

36 Dr Yaşar Kalafat, Balkanlar’dan Uluğ Türkistan’a Türk Halk İnançlarının İzleri, s,141

misafir yedirip, içirmek malı azaltmaz aksine artırırımış. Misafir ile ilgili şu cümleyi halkımız şaka olsun diye kullanmaktadır. Misafir varken, misafir gelirse, “ misafir, misafiri istemezmiş” derler. Çocuklar, yürüdükleri halde emeklerse, bu eve misafir geleceği şeklinde yorumlanır. Evde yemek yenirken misafir gelirse, “kaynanan seni seviyor” denir.

Nasip konusunda “nasipse gelir Hint’ten Yemen’den nasip değilse ne gelir elden” denmektedir. Bu inanç dini bir tefekkür anlayışını da yansıtmaktadır. Aileye, gelin, damat torun, gibi yeni üyeler katılmış, o yıl da ürünler bol olmuşsa; “gelinin nasibi”, “çocuk nasipli” denmektedir.

Değişik İnançlar.

Gözü dalmak, ya misafir geleceğine ya da yola gidileceğine yorumlanır.

Çok gülenlerin yakında ağlayacaklarına inanılır.

Namaz kılariken, karşıda resim varsa kapatırlar. Bu inanç dini öğretilelerle ilgilidir.

Yemek yerken boğazına bir şeyler kaçıp aksıranlara “helal, helal” denir.

SONUÇ

Nevşehir’de yaşayan halk inançları, binlerce yılda oluşmuş kültürünün bir parçasıdır. Zamanın yıpratıcı, yok edici, unutturan etkilerine direnerek günümüze ulaşmışlar. Nevşehir halk inançları, Türk insanının, dünyaya bakışını yansıtmaktadır. 2000 yıl önce oluşmuş bazı halk inançlarını, günümüzün şartlarında tartmak doğru olmaz. Bazılarında esrarengiz öğelerin olduğu bu inançlar, yaşadığımız toplumun tuzu, biberi gibi... Nevşehir halk inançları toplumu öylesine sarmalamış ki; İnanmayanlar bile, farkında olmadan bu inançlara uygun işler yapmaktadır.

Kitabın içeriğinden de anlaşılacağı üzere, halk inançları, halk tababeti, halk kültürü insanlar arasında vaz geçilmez bir gereklilik, geçmiş ile gelecek arasında bazen hüznle, bazen de ilgi ile takip edilen bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Zaman zaman olmaz dediğimiz, dudak büktüğümüz, güldüğümüz Nevşehir halk inançları, genç nesil ile geçmişimiz arasında yıkılmaz bir köprü görevi de görmektedir.

Mustafa Dinleyen
Emekli Tarih Öğretmeni

KAYNAK KİŞİLER

1. **Mustafa İnan:** 1945 Nevşehir doğumlu. Yüksek tahsilli, evli ve üç çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor, mesleği öğretmen.
2. **Nuran Gediksiz:** 1938 Nevşehir doğumlu. İlkokul mezunu. Evli beş çocuklu, Zonguldak Ereğli’de yaşıyor. Ev hanımı
3. **Mustafa Adnan Konukseven:** 1965 Nevşehir doğumlu. Lise mezunu, evli iki çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor. Elektrik malzemeleri satışı, elektrik inşaat taahhüt işleri.
4. **Nevezat Türk:** 1976 Nevşehir doğumlu. İlkokul mezunu. İki çocuklu Nevşehir’de yaşıyor, mesleği kapıcı.
5. **Salih Başboğa:** 1980 Kayseri doğumlu. İlköğretim okulu mezunu, bir çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor. Mesleği beton kalıpcı ustası.
6. **Numan Yılmaz:** 1956 Nevşehir doğumlu. Üniversite mezunu, evli iki çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor, em. Bankacı.
7. **Tamer Balcan:** 1980 Nevşehir doğumlu. Lise mezunu, evli bir çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor. Mesleği Güvenlik görevlisi.
8. **Mahmut Keleş:** 1965 Nevşehir doğumlu, yüksek okul mezunu, evli üç çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor. Yapı Kooperatifi Başkanı
9. **Suat Öven:** 1967 Nevşehir doğumlu. Ortaokul mezunu, evli dört çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor. Yapı Kooperatifi, yönetim kurulu üyesi.
10. **Mualla Dinleyen:** 1958 Nevşehir doğumlu. Evli iki çocuklu, Kız Teknik Yüksek Okulu mezunu, Nevşehir’de yaşıyor, öğretmen.
11. **Nurhayat Türkçü:** 1960 Nevşehir doğumlu. Lise mezunu. Evli iki çocuklu. Ev hanımı Nevşehir’de yaşıyor.
12. **Naci Korucu:** 1940 Nevşehir doğumlu, tahsili ön lisans. İki çocuğu var. Nevşehir’de yaşıyor. Mesleği öğretmen.
13. **Sadi Tanriver:** 1947, Nevşehir/ Ürgüp doğumlu. Ön lisans mezunu, iki çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor. Mesleği öğretmen
14. **Ahmet Kapusuzoğlu:** 1958 Nevşehir doğumlu. Tahsili Ön lisans. İki çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor, Em. İş ve İşçi Bulma Kurumu müdürü.
15. **Melek Karacan:** 1967 Nevşehir doğumlu, Lise mezunu, ev hanımı iki çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor. İl Halk Kütüphanesi memuru.
16. **Hülya Arslantosun:** 1972 Nevşehir doğumlu. Lise mezunu çocuk yok, ev hanımı. Nevşehir’de yaşıyor. İl halk Kütüphanesi memuru.
17. **Ethem Oral:** 1956 Aksaray doğumlu. Lise mezunu, evli dört çocuklu. Nevşehir’de yaşıyor. Em. memur.

18. **Mustafa Bilgili:** 1946 Nevşehir doğumlu. Ön lisans mezunu, dört çocuklu. Nevşehir'de yaşıyor. Mesleği Öğretmen.
19. **Mustafa Sunar:** 1949 Nevşehir doğumlu. Ön lisans mezunu. Evli iki çocuklu. Nevşehirde yaşıyor, öğretmen.
20. **Mustafa Şahin:** 1946 Gülşehir/ Nevşehir doğumlu. Ön lisans mezunu, iki çocuklu. Nevşehir'de yaşıyor, öğretmen.
21. **Orhan Şehriroğlu:** 1946 Nevşehir doğumlu lise mezunu. Evli iki çocuklu. Nevşehir'de yaşıyor. Em. Milli Eğitim Müdürlüğü Memuru.
22. **İbrahim Çerçi:** 1935 Nevşehir doğumlu. Lise mezunu, evli üç çocuklu. Nevşehir'de yaşıyor. Em. Tapu sicil müdürü.
23. **Ahmet Kaltakçı:** 1939 Nevşehir doğumlu. İlkokul mezunu üç çocuklu. Nevşehir'de yaşıyor, emlakçılık yapmaktadır.
24. **Yusuf Koyutürk:** 1934 Nevşehir doğumlu, tekniker okulu mezunu. Evli dokuz çocuklu. Nevşehir'de yaşıyor. Em. Bayındırlık Müd. Teknikeri.
25. **Habil Polater:** 1946 Nevşehir doğumlu, ilkokul mezunu. Evli üç çocuklu. Nevşehir'de yaşıyor, terzi.
26. **Yusuf Arısoy:** 1965 Nevşehir /Gülşehir doğumlu, lise mezunu. Evli iki çocuklu. Nevşehir'de yaşıyor, Milli Eğitim Müdürlüğünde memur.
27. **Alper Başğelen:** 1980. Nevşehir doğumlu. Lise mezunu, evli iki çocuklu. Nevşehir'de yaşıyor. Mesleği esnaflık.
28. **Mükremin Polat:** 1961 Nevşehir doğumlu. Lise mezunu. Evli iki çocuklu, Güzelyurt Mahallesinde Polat Market'in sahibi.
29. **Mustafa Uluat:** 1947 Nevşehir doğumlu, ilköğretim okulu mezunu. Evli, üç çocuklu. Nevşehir'de yaşıyor, taksi işletmektedir.

YAZILI KAYNAKLAR

1. Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara - 1986
2. Tarihte Türklük, Prof. Dr. Laszlo Rasonyi, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara -1971
3. İhya-ı Ulum 'id, Din İmamı Gazali, Arslan Yayınları- İstanbul
4. İnsan ve Kültür, Branislav Molinovski, Verso Yayıncılık -1990
5. Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Prof. Dr. Bahaaddin Ögel, Türk Dünyası Araştırma Vakfı İstanbul-1988
6. Türkiye Halkının Kültür Kökenleri, Burhan Oğuz, Anadolu Aydınlanma Vakfı İstanbul.- 2002
7. Bütün Yönleri İle Bektaşilik ve Alevilik, Doç. Dr. Bedri Noyan Dede Baba, Ardıç Yayınları. 1998
8. Türk Kültürünün Temelleri, Dr. Salim Koca, Damla Neşriyat İstanbul -1990
9. Milli Kültür ve Kimlik, Nevzat Köseoğlu, Ötüken Neşriyat İstanbul -1995
10. Romanya, Dobruca Türkleri, Mehmet Naci Önal, Kültür Bakanlığı Ankara 1998
11. Eski Türk Toplumuna Üzerine İncelemeler, Ümit Hassan, Cantekin Matbaacılık, Ankara - 1986
12. Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları, Bozkurt Güvenç, Boyut Matbaacılık, İstanbul -2008
13. Sosyoloji, Tony Bilten, Kevin Bonnet
14. Türk Bozkır Kültürü, İbrahim Kafesoğlu, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara -1987
15. Balkanlardan Uluğ Türkistan'ına Türk Halk İnançlarının İzleri
16. Anadolu Selçuklu Devletinde Gezegen ve Burç Tasvirleri. Ahmet Çaycı, Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara-2002
17. Edebiyat Araştırmaları, Ord. Prof. M. Fuat Köprülü, Ötüken Yayınları.- İstanbul.

NEVŞEHİRDE HALK İNANÇLARI

Hacı Bektaş Veli, Horasan'dan Anadolu'ya güvercin kılığında gelmiştir.

KK.10

Hacı Bektaş Veli dergâhındaki Aslanlı Çeşmenin suları kursaldır.

KK. 10-11-13-15-16-17-23

Hacıbektaş'ta bulunan delikli taştan günahı çok olanlar geçemez.

KK.10-11-14-15-16-17-23

Nevşehir'de nazara inanılır.

KK.10-11-26-12-13-14-17-23

Aşırı sevgi gösterenlere gözünde kalacak denir.

KK.10-11-26-12-13-15-16-22-23

Nazara karşı göz boncuğu takılır.

KK.10-11-26-12-13-14-16-17-22-23

Nazara karşı mavi boncuk takılır.

KK.10-11-26-12-13-14-16-17-22-23

Nazara karşı sey -seğge (şap) taşı taşınır.

KK.10-11-16- 18

At nalı nazardan korur.

KK. 10-11

Okutmak nazarın kötülüklerini def eder.

KK. 10-11-12-13-14-15-16-17-18

Maşaallah yazısı nazarı engeller. Nazara karşı Maşaallah denir.

KK.10-11-26-12-13-14-15-16-17

Nazar değen kişiler olumsuzluklarla karşılaşır.

KK.10-26-12-13-14-16

Sirkeye, turşuya nazar değebilir.

KK.10-11-26-13-17

Nazara gelen, bozulan sirke dağlanır.

KK.10-11-26

Sudan geçince büyü bozular.

KK. 13-15-16-17

Kahve falı vardır.

KK.13-14-17-20

Papatya falı vardır.

KK.10-11-13

Bazı kimseler koruyucu veya şirin gösteren muska taşır.

KK.11-12-13-14-15-17

Ağlayanın malı gülene yaramaz.

KK.11-12-13-14-15-17-19-22-24

Ayakkabılar üst üste gelmemeli, uğurlu değil.

- KK.11-13-19-22
Giyimli haldeyken elbiseye dikiş yapılmaz.
- KK.10-11-16-15-19-22-24
Kurt derisi uğurludur.
- KK.11-14-14-15
Has iğde ağacı uğurludur.
- KK.10-13-15-16
Keven bitkisi nazarı önler.
- KK.11-13-14-15
Kaplumbağa ve kabuğu uğurludur.
- KK. 13-15
Kadir gecesi yapılan dualar tutar.
- KK. 10-11-12-13-14-15-16- 22-24
Helâda ve geceleri, ıslık çalınmaz.
- KK.11-13- 15- 22-1
İki bayram arası düğün yapılmaz.
- KK. 11- 13- 15- 16
Akşamın hayrından gündüzün şerri iyidir.
- KK.11-12-13 16- 15- 22- 24
Pazartesi, Perşembe, Cuma günleri uğurludur.
- KK.13- 15- 16- 22- 24
Avuç içi kaşınırsa, para gelir.
- KK. 10- 11- 13- 15- 14- 16- 17- 20
Leyleği havada ilk gören seyahate çıkar.
- KK.10-11-13-15
Kurban bayramında yağmur kurban kanını yıkar.
- KK. 1- 12-13
Rüzgâr anafor yapınca şeytan gelin götürür.
- KK.1- 10- 22
Büyük konuşanın başına gelir.
- KK. 10- 11- 12- 13- 15- 16- 17- 19- 22- 24
Bazı işler önceden içime doğar.
- KK. 10- 12- 13- 16- 15- 17- 22- 24
Kurak giderse yağmur duasına çıkılır.
- KK. 10- 11- 12- 13- 16- 15- 17- 22- 24
Gök kuşağının altından geçen cinsiyet değiştirir.
- KK.1
Kör keven kesmek siğilleri geçirir.
- KK. 10- 13-15- 16- 22- 8
Zakkum, uğursuzdur, cehennem bitkisidir.
- KK.11- 13- 15- 22- 8

Üzerlik otu uğur getirir.

KK10- 11- 13- 22- 8

Ağaçlara bez bağlamak kısmet açar, uğurludur.

KK.13- 15- 8

Susam mezarlık bitkisidir.

KK. 14

Güvercin kutsaldır.

KK. 13- 8

Kara kedi geçerse uğursuzluk olur.

KK. 1- 8- 11- 14- 16- 15

Köpeğin uzun uzun uluması uğursuzluk sayılır.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 22- 1- 8

Baykuş ötmesi iyi sayılmaz.

KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 22- 8

Yumurtalar horoz olmasın diye yaşmak bağlanır.

KK.3

Erken öten horoz iyilik getirmez.

KK.1-13- 15- 17-

Bağlarda kargaların telaşlı ve sık ötüşü haber müjdesi sayılır.

KK. 13- 15- 17

Çekilen diş gebe ineğin altına atılırsa, doğacak yavru dişi olur.

KK. 11- 16- 13- 15- 17

Karıncı uğurlu hayvan ezilmemeli.

KK. 16- 12- 13- 14- 15- 17- 22- 8

Örümcek kutsal sayılır öldürmemeli.

KK. 11- 16- 13- 14- 15-

Yılan sokmasına karşı afsun olur.

KK. 13- 15- 17- 20- 22- 8- 1

Deve kuşu yumurtası olan yerde örümcek ağ yapmaz.

KK.10- 13- 14- 15- 17- 8

Kuş pislemesi uğurdur.

KK. 11- 13- 16- 15- 8

Bağlara nazar için at, koç kafası asılır.

KK. 11- 13- 15- 22- 8

Uğur böceği uğurludur.

KK. 11- 16- 13- 15

Köpek sahibini ısırırsa iyi sayılmaz.

KK. 12- 13- 15- 17

Yılan öldürülürse eşi oç alır.

KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 1- 8

Şahmeran yılanların şahıdır.

KK.11- 12- 13- 14- 15-17- 22- 1- 8

Kurbağa siğil atar.

KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 22- 8

Siftah parası uğur getirir.

KK.11- 13- 14- 15- 22- 8

Her mesleğin bir piri vardır.

10- 11- 13- 14- 15- 17- 20- 22- 1- 8

Dükkânlara bereket gelsin diye dualar asılır.

KK.10- 11- 12- 13- 15- 16- 17- 22- 8

Hasan Emmi, ermiş bir kişi, dualar edilir yardım istenir.

KK.11- 12- 13- 16

Ölünün üzerine bıçak gibi demir eşya konur.

KK. 10- 11- 14- 15- 16- 18- 22- 8

Mezar taşlarındaki yazıları okumak doğru değil hafıza azalır.

KK.10-15- 1 22- 8

Boş mezara yatmak tekin değildir.

KK. 4- 8

Çok arzuladığı şeylere kavuşamayanlar gözü açık gider.

KK. 11- 13- 15- 16- 22- 8 – 1

Mezar toprağı saçılanlar zor uyanır.

KK. 4

Mezarlara basılmaz.

KK. 11- 12- 13- 15- 22- 8-

Mezardan, türbeden eşya almak doğru değil.

KK. 11- 12- 15- 22- 8

Mezarlıktaki ağaçların meyvesi yenmemeli.

KK. 11- 12- 13- 15- 18- 22

Ölünün ardından helva, ekmek, simit dağıtılmalıdır.

KK. 10- 11- 12- 13- 14- 11- 4- 20- 22- 8

Ölenin ardından ıskat verilmelidir.

KK. 10- 11- 12 -13- 14- 15- 16- 8

Güneşe karşı işemek doğru değil.

KK. 13- 15- 1- 8

Yıldız kaydığında bir ölen olmuştur.

KK. 13- 15- 8

Şehitler ölmez, aslında onlar diridir.

KK. 12- 13- 14- 17- 7

Ölenin evinde yemek yaptırılmaz.

KK.10- 11- 13- 15- 17

Gelin duvağından alınan tel uğurludur.

KK. 10- 11- 13- 15- 18

- Kına yakanların eşleri hayatta ve geçimleri iyi olmalı
KK. 10- 11- 13- 14- 15- 17
- Gelin ata biner ama kimin evinde iner belli olmaz.
KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15-16- 17-
- Gelinin ayağına basılırsa damadın sözü geçer
KK. 11- 12- 13- 14- 15- 16- 17- 20
- At avrat yiğidin bahtıdır.
KK. 10- 12- 13- 14- 15- 17- 18- 20
- Gelin koca evine girerken para saçılır, bolluk gelir. Bu para da uğurludur.
KK. 10- 11- 13- 14- 15- 17- 20- 1
- Hamile kadın tavşan görmesin, çocuğu yarık dudaklı olur.
KK. 11- 12- 13- 14- 15- 17- 20
- Yeni gelin güzel çocuklara bakarsa çocuğu güzel olur.
KK. 10- 11- 13- 14- 15- 17- 20
- Çocuk sahibi olan gelini al basar.
KK. 10- 11- 12- 13- 1 16- 15
- Dini nikâh kıyılırken eller bağlanmaz hiçbir şey bağlanmamalı.
KK. 10- 12- 13- 14- 15- 17- 20- 1
- Çocuk ağzını dikerek ağlarsa musibet gelir.
KK. 10- 15
- Erkeklığı bağlananlar okutulur.
KK. 10- 15- 18- 20
- Çocuk sarılık olmasın diye, sarı yemeni bağlanır.
KK. 10- 11- 13- 16- 15- 17
- Dizler sızlayınca yağmur yağar.
KK. 11- 12- 13- 14- 16- 15
- Hastalara, göz değmesine karşı, kurşun dökülür.
KK. 13- 15- 17- 20
- Misafir varken ev süpürülmez.
KK. 11- 13- 12- 18- 20
- Bazı çeşmeler şifalıdır uyuz çeşmesi gibi.
KK.10- 13- 14- 15- 17- 18
- Gece tırnak kesmek uğursuzdur.
KK. 10- 11- 13- 15
- Göz dalarsa misafir gelir, yola gidilir.
KK. 10- 11- 13- 14- 16- 15- 20
- Su dökülürse yağ gelir.
KK. 3
- Çok gülmek iyi değil ardından ağlama gelir.
KK.10- 11- 13- 26- 16- 15- 17- 9
- Bazı hastalıkları iyileştiren ocak (el almış) kimseler vardır.

- KK. 10- 11- 26- 13- 14- 15- 16- 17- 23- 9
Kaza sonunda ölenler, çocukların yanında anlatılırken kulağı çekilir yaşı benzemesin denir.
- KK. 11- 15
Akrabayı kan çeker, katili kan tutar.
- KK. 9- 12- 12- 9
Yemin verilince yapmak gerek.
- KK.11- 13- 26- 12- 14- 19- 13- 9
Kötü şeylerden söz alınca ağzından yel alsın denir.
- KK. 9- 10- 11- 12- 13- 14- 15- 16- 17- 19- 26
Kırk gün deli dersin deli olur denir.
- KK.10- 11- 13- 13- 14- 15- 16- 17- 19- 23- 26- 9
Ateşle oynayan çocuk yatağa işer.
- KK.9- 10- 14- 15- 26- 9
Hızır darda kalanlara yardım eder hıdrellezde evlere uğrar bereket getirir.
- KK.1 11- 13- 12- 14- 15- 16- 26- 9
Hızır temiz olmayan evlere uğramaz.
- KK. 12- 15- 9
Olumlu, iyi şeyler anlatırken şeytanın dinlediğine, duyunca zarar vereceğine inanılır “şeytan kulağına kurşun” denir.
- KK. 10- 11- 12- 13- 15
Çabuk kaynaşan kimselerde şeytan tüyü var denir.
- KK. 10- 26- 13- 14- 15- 16- 23- 9
Nevşehir Kalesi’ne çıkan yedi yıl Nevşehir’de kalır.
- KK. 1- 10- 13
Hasan Emmi, keramet sahibidir onun türbesi ziyaret edilir.
- KK. 10- 11- 12- 13- 14- 17- 19- 23- 9- 26
Ezan okunurken radyo televizyon gibi şeyleri kapatmak gerekir.
- KK. 10- 11- 13- 12- 14- 15- 16- 17- 23- 26- 9
Arife günü kutsaldır.
- KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 26- 9
Cuma kutsaldır.
- KK. 10- 26- 13- 12- 14- 15- 17- 19- 21- 23- 5- 9-1
Fakirleri doyurmak sevaptır.
- KK.10- 11- 12- 13- 14- 15- 17- 21- 23- 1- 9
Arka arkaya bir kız bir oğlan çocuğu olan zenginler.
- KK.13- 12- 15
Deli kız akıllı gelin olur.
- KK. 10- 1 13- 15- 17- 26
Çocuk ensesinden öpülmez, inatçı olur.
- KK. 10- 11- 12- 2 0

- Gelinin kucağına çocuk verilir.
 KK. 10- 11- 12- 13- 15- 16- 9- 26
 Erkek çocuklara entari giydirilir ki; nazar olmasın.
 KK. 3- 30
 Köstek kesilirse, çocuk yürürken düşmez.
 KK. 10- 11- 13- 15- 26- 23
 Çocuk kırk günlük olana kadar gösterilmez nazar değer.
 KK. 10- 11- 13- 15- 17- 26- 9
 Bebeklere tatlı sürülür.
 KK.
 Çocuk emeklerse misafir gelir.
 KK.10- 11- 13- 14- 15- 25
 Çocukların üstünden atlanmaz, güdük kalır.
 KK. 10- 11- 16- 15- 25
 Çocuk düşünce tuz dökülür.
 KK.15- 17
 Boş beşik sallanmaz.
 KK.10- 11- 13- 16- 15- 17- 19- 25
 Başkasının bir yarası beresi anlatılırken ölçmek gibi olmasın denir. Çocukların kulağı çekilir.
 KK.10- 11- 13- 15- 25
 Helâda destur denmelidir.
 KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 25
 Banyoda ıslık çalınmaz.
 KK.10- 11- 15- 17- 25
 Definelerin doğaüstü varlıklarca korunduğu tılsımlı olanları vardır.
 KK.10- 13- 15
 Misafir nasibi ile gelir.
 KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 16- 17- 19- 21- 25
 Ard arda misafir gelince ilk gelene ayağını sürümüş denir.
 KK. 10- 11- 13- 14- 15- 17- 25
 Nevşehir Üniversitesi arkasındaki tepeler buğday çeci iken toprak hale gelmiş.
 KK. 10- 13
 Misafir yemek üzerine gelirse kaynanası severmiş denir.
 KK.10- 11- 13- 14- 15- 16-17- 19-25
 Çocuklara ağrı girdiğine, "ocak" olanlara (el almış)okutan kimseler vardır.
 KK. 10- 11- 13- 17
 Baharın gelişi, hidrellezde kutlanır.
 KK.10- 11- 14- 15- 16
 Maddi durumu elverenler Kurban Bayramında kurban keser.
 KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 17- 25

Ayva çok olursa kış uzun olur.

KK. 10- 11- 13- 15- 17- 25

Bardak kırılırsa nazar var.

KK. 10- 13- 15- 25

Çok şiddetli afet şeklinde yağmur olursa "Allah hayırlara" halk etsin denir.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 25

Rüyaları yorabilenler vardır.

KK. 10- 13- 14- 15- 16- 25

Benler mihnet işaretidir.

KK. 10- 13

Vücut sakatlıklarını taklit edenler o şekilde kalabilir.

KK. 10- 13- 11- 1 25

Saçlar iki yerde kıvrım yapınca iki evlilik olur.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 17- 25

Gece tırnak kesilmez.

KK. 10- 11- 13- 15- 16- 17- 25

Yataktan sağ taraftan kalkmalıdır.

KK. 10- 11- 13- 15- 25

Avuç içi kaşınırsa para gelir.

KK.10- 11- 13- 14- 15- 16- 17- 25

Eşikte oturmak uğursuzluğa sebep olur.

KK 10- 13- 15

Adak mutlaka yerine getirilmelidir.

KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 16- 121- 22- 23- 24- 28

Taş yapıştırmanın dileği olur.

KK. 13

Yatırlara mum yakılır.

KK. 13- 15- 16

Evlerin de uğurlu olanı olur.

KK. 10- 11- 13- 14

Eden mutlaka bulur.

KK. 10- 11- 12- 13- 15- 19- 21- 22- 24- 26- 28

Kıllı olmak Ali'dendir

KK. 10-

Kötü bir iş anlatılırken tahtaya vurup Allah vermesin denir.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 23- 26

Giyecekleri ters giyenin işi de ters gider.

KK. 10- 11- 13- 15

Sakız çiğnemek ölü eti çiğnemektir.

KK. 11- 13- 15- 26

Göz seğirse beni andılar denir.

KK. 13

Yağmur berekettir.

KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 19- 21- 22- 23- 24- 26- 28

Makasın ağzı açık kalmamalıdır.

KK. 10- 11- 13- 15

Ölenin evinde ışık yakılır.

KK. 10- 11- 13- 15

Çocuğun huyu, elinden ekmek yediği kişinin huyuna çeker.

KK.10- 13- 15

Ana hakkı ödenemez, ana duası kabul olur.

KK. 10- 11- 12- 13- 15- 16- 19- 21- 22- 24- 26- 28

Kesilen kadın saçları rasgele yerlere atılmaz.

KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 20- 22- 28

Lodos rüzgârı, kara nar gibi, insana kar gibi değer.

KK. 10- 12- 13- 14- 21- 22

Güneşte yıkananlar cilt hastalığı çeker.

KK. 10- 13

Fakirlere de verilen mallara bereket gelir.

KK. 10- 12- 13- 13- 24- 26

Kardeşlerin nasipleri birbirine benzemez

KK. 10- 11- 12- 13- 19- 21- 24- 26- 28

Kaplumbağa ters çevrilirse yağmur yağar.

KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 16- 19- 22- 26- 28

Çok korkanlara su içirilir.

KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 16- 19- 22- 26- 28

İşe nasıl başlanırsa sonu da öyle olur.

KK. 10- 11- 13- 15

Helal süt emmiş insanlar dürüst olur.

KK. 11- 12- 13- 14- 15- 19- 22- 24- 23- 26- 28

Kara renk, uğurlu bir renk değildir.

KK. 13- 24- 26

Hapşırana çok yaşa denir.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 19- 21- 23- 25-

Emanetin canı kışında olur.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 23- 25

Bazı konuşmalarda "ışığa karşı" sözü kullanılır.

KK. 1

Kurt komşusunu yemez.

KK. 11- 13- 15- 16- 19- 21- 23- 25

Yiyeceklerde komşu hakkı, göz hakkı vardır.

KK. 10- 11- 19- 23- 25

Misafirlik üç gündür.

KK. 10- 11- 13- 15- 25

Bir hastayı ziyaret etmek çok sevaptır.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 19- 21- 23- 25

Nevesehirli bazı kadınlar, erkekleri görünce kaçıncı, örtünür.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 19- 23- 25

Arife günü kutsal bir gündür.

KK. 13- 14- 15- 23- 25

Ramazanda fakirlere simit, ekmekek dağıtılır.

KK. 10- 13- 15- 25

Zekât Ramazanda dağıtılır.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 21- 23- 25

Ramazanın yirmi yedinci gecesi Kadir gecesidir.

KK.. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 19- 23- 25

Bayram namazı cemaatle kılınır.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 19- 23- 25

Kurban üç gün boyunca kesilir.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 19- 23- 25

Kurban hayvanı incitilmez.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 19- 21

Kurban sırat köprüsünden geçirecek denir.

KK.10- 11- 13- 14- 15- 25

Kurban etinin bir bölümü kesmeyenlere dağıtılmalıdır.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 19- 21- 23- 25

İki bayram arasında düğün olmaz.

KK. 13- 15- 16- 25

Kadir gecesinde yapılan dualar, mutlak kabul olur.

KK. 10- 11- 13- 15- 16- 23- 25

Miraç gecesinde peygamberimizin miraca çıkması kutlanır.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 19- 21- 23- 25- 27

Hızır, Hıdrellez günü evleri gezer.

KK. 10- 13- 14- 15

Hızır pis evlere uğramaz.

KK. 15- 25

Hızır uğradığı eve bereket saçar

KK. 10- 11- 13- 15

Hıdrellezde kâğıtlara yazılan dilekler, maketi yapılan istekler kabul olur.

KK. 10- 13- 15

Çocuklara çubuk teper

KK. 10

Alma mazlumun ahini çıkar aheste aheste.

KK. 10- 11- 12- 13- 14- 15- 16- 22

Resmi nikâh olsa bile dini nikâh kıymak gerekir.

KK. 10- 11- 12- 14- 15- 16- 22

Sirkeye nazar değince dağlanır.

KK. 10- 15

Kurt ağızı bağlanır.

KK. 1

Tilki ezan dinler.

KK. 1

Yemin verilerek istenilen şeyler, mutlaka yapılır.

KK. 10- 11- 13- 14- 15- 16- 19- 25

YAZARIN YAYIMLANMIŞ MAKALE VE KİTAPLARI

Yayımlanmış Makaleleri

1. Nevşehir Evleri
2. Damat İbrahim Paşa Hamamı
3. Kurşunlu Camii
4. Kitabedeki İki İsim
5. Nevşehir’de Cenaze Defin Törenleri
6. Nevşehir’de Bağcılık
7. Nevşehir’de Ceviz Çırmak
8. İskembe Keyfi
9. Nevşehir’de Yufka Ekmeği Yapımı

Yayımlanmış Kitapları

Türk Kültürünün İki Bin Yıllık Yolculuğu:

(Türk kültürü konusu, toplum, insani değerler, sanat eserleri ekseninde işlenmiştir.)

Sularımız ve Nevşehir Çeşmeleri:

(Dünyamız üzerindeki suların geleceği, yapılan hatalar, Nevşehir’deki aralarında tarihi özellikleri olan elliye yakın çeşme ile kırsalda bulunan sarnıçlar ele alınmıştır.)